

T.C.

ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

**PEYAMİ SAFA’NIN “BİZ İNSANLAR”
İSİMLİ ESERİNDE
KELİME GRUPLARI**

Yüksek Lisans Tezi

Ünal YAPICIOĞLU

Danışman

Prof. Dr. Turgut BAYDAR

Erzincan/2020

TEZ BİLDİRİMİ

"Peyami Safa'nın 'Biz insanlar' İsimli Eserinde Kelime Grupları" isimli **"Yüksek Lisans"** tezim tarafımda intihal programı ile incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim.

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim. 17/12/2020

Ünal YAPICIOĞLU

**PEYAMİ SAFA’NIN “BİZ İNSANLAR” İSİMLİ
ESERİNDE KELİME GRUPLARI
Ünal YAPICIOĞLU
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı
Türkçe Eğitimi Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi, Aralık 2020 Danışman: Prof. Dr. Turgut BAYDAR**

ÖZET

Edebiyat alanında var olan tüm unsurlar dile dayanır. Romanda, şiirde, hikâyede, denemede, tiyatrodaki bulunan duygu, düşünce ve hayaller kelimeler sayesinde var olur. Ancak bu kelimeler edebi eserlerde çok daha farklı olarak karşımıza çıkar. Yazar veya şairlerin kullandıkları kelimeler, bu kelimelerin dizimi, kurdukları cümleler ve kendilerine özgü anlatım biçimleri onları diğerlerinden farklı kılan unsurlardır. Bu düşünceden hareketle yapılan çalışmada; eserlerinde kelimeleri ustalıkla bir araya getiren, çok güçlü bir anlatım becerisine sahip olan Peyami Safa'nın “Biz İnsanlar” isimli romanında kelime grupları incelenmiştir. Çalışmadaki temel amaç, incelenen eser aracılığıyla Türkçe söz diziminde kelime gruplarının özelliklerini ortaya koymaktır.

Kelime grupları, söz diziminin en geniş ve en detaylı konularından birini içermektedir. Bu bakımdan çalışmamızda Türkiye Türkçesinde bulunan kelime grupları detaylı bir biçimde incelenmiştir. Çalışmamız; “Giriş”, “Türkiye Türkçesinde Kelime Grupları” ve “İnceleme” olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır.

“Giriş” bölümünde yazarın hayatından, edebî şahsiyetinden ve başlıca eserlerinden bahsedilmiştir.

“Türkiye Türkçesinde Kelime Grupları” bölümünde araştırmacıların kelime grupları ile ilgili tanımlamalarına, açıklamalarına ve sınıflandırmalarına yer verilmiştir.

“İnceleme” bölümünde ise “Biz İnsanlar” isimli romandaki cümleler, kelime

grupları yönünden incelenmiş ve tasnif edilmiştir. İnceleme, üç ana başlık etrafında şekillenmiştir. Birinci bölümde kelime gruplarının yapısal özellikleri, ikinci bölümde kelime gruplarının diğer kelime gruplarının yapısına nasıl katkıda bulundukları, üçüncü bölümde ise cümlelerde hangi görevlerde kullanıldıkları belirlenmiştir.

“Sonuç” bölümünde çalışmadan elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

Çalışmada, faydalanan kaynaklara “Kaynakça” bölümünde yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Peyami Safa, Türkiye Türkçesi, kelime grubu, söz dizimi, Biz İnsanlar

**WORD GROUPS WITHIN THE LITERARY WORK OF PEYAMİ
SAFA’S “BİZ İNSANLAR”**

Ünal YAPICIOĞLU

Erzincan Binali Yıldırım University, Institute of Social Sciences

Turkish and Social Sciences Education

Turkish Education

Postgraduate Thesis, December 2020

Thesis Advisor: Prof. Dr. Turgut BAYDAR

ABSTRACT

All elements of literature are based on language. In the novel, poetry, story, essay, theater, emotions, thoughts and dreams exist through words. However, these words appear differently in literary works. The words used by writers or poets, the syntax of these words, the sentences they form, and their unique forms of expression are the elements that make them different from the others. In this study based on this idea; Peyami Safa's words “Biz İnsanlar”, which combine words skillfully in their works, have a very strong expression skills and examined the groups of words. The main purpose of the study is to reveal the features of word groups in the Turkish syntax through the work examined.

Wordgroups contain one of the broadest and most detailed topics of syntax. In this regard, our study Turkish word groups in Turkey were examined in detail. Our study; "Introduction", "Word Groups Turkey Turkish" and "Review" consists of three sections.

In the “Introduction” section, the author's life, literary personality and main works are mentioned.

"Words Turkey Turkish Groups" section to identify groups of related words of the researchers, their place has been given to the description and classification.

In the “Analysis” section, the sentences in the novel “Biz İnsanlar” are examined and classified in terms of word groups. The review is structured around

three main topics. In the first part, the structural features of the word groups, in the second part how the word groups contribute to the structure of the other word groups, in the third part it is determined which tasks are used in the sentences.

At the end of the study, the references are given in the “Bibliography” section.

Key words: Peyami Safa, Turkey Turkish, group of words, syntax, Biz İnsanlar

ÖN SÖZ

Dil, gizemleri tam olarak bilinemeyen, farklı yönlerden bakınca yeni düşünceleri ortaya çıkaran çok yönlü bir varlık olma özelliğine sahiptir. Dil, insanı diğer canlı türlerinden ayıran özelliklerin başında gelir. Çünkü insan, içindekini dışa aktarmak isteyen, duygu ve düşüncelerini başkalarıyla paylaşma gereksinimi duyan, kendini etrafındaki kişilere ifade etmenin yollarını arayan bir canlıdır. Bu nedenle insan, içerisinde kendine ait yasalar barındıran, doğal ve canlı bir iletişim aracı olan dile ömrü boyunca ihtiyaç duymuştur.

İletişim ve anlatımın temeli kelimelere dayanır. Kelimeler tek başlarına bir anlam ifade edebilir. Ancak bu anlam, duygu ve düşüncelerimizi tam olarak ifade etmekte çok eksik kalır. Bu eksikliği gidermek ve kelimelerin var olan anlamlarını zenginleştirmek için kelimeler düzenli bir biçimde bir araya getirilerek kelime grupları oluşturulur. Belirli bir düzen içerisinde bir araya gelen kelimeler bir dil örgüsünü oluşturur. Kelime grupları, bu dil örgüsü içerisinde tek bir sözcükle ifade edilemeyen olay veya durumları açıklamak için oluşturulan yeni dil birlikleridir.

Söz dizimi içerisinde kelime gruplarının önemi çok büyüktür. Araştırmacılar, söz diziminde sıkça kullanılan, anlatıma güç kazandıran ve yeni anlamların ortaya çıkmasına imkân sağlayan kelime gruplarını detaylı bir biçimde incelemişlerdir. İnceleme esnasında araştırmacılar arasında kelime gruplarına dair çeşitli görüş ayrılıkları ve farklı isimlendirmelerin olduğu görülmüştür. Buna ek olarak kelime gruplarının tasnif edilmesindeki çeşitlilik dikkat çekmiştir.

Çalışmada kelime gruplarının yapısını incelemek, bir kelime grubunun diğer kelime grupları içerisinde nasıl kullanıldığını görebilmek, kelime gruplarının cümlelerde hangi görevlerde kullanıldıklarını tespit etmek ve bu alanda ortaya konulmuş çalışmalara katkı sağlamak amaçlanmıştır. Bir edebi eserde kelimelerin seçimi, seçilen kelimelerin diğer kelimelerle ilişkisi ve bu kelime ya da kelime gruplarının gösterdiği çeşitlilik bize hem yazarın üslubunu hem de dönemin dil özelliklerini gösterir. Yazarın birçok eseri bulunmasına rağmen mevcut eser hakkında kelime grupları konulu bir çalışma yapılmadığı için “Biz İnsanlar” isimli eser seçilmiş ve Türkçeyi büyük bir ustalıkla kullanan Peyami Safa'nın “Biz İnsanlar” adlı eseri kelime grupları açısından incelenmiştir.

Çalışmamız, “Ön Söz”, “Giriş”, “Türkiye Türkçesinde Kelime Grupları”, “İnceleme” ve “Sonuç” bölümlerinden oluşmaktadır.

“Giriş” bölümünde Peyami Safa'nın hayatı, eserleri ve edebi kişiliği üzerinde durulmuştur.

“Türkiye Türkçesinde Kelime Grupları” bölümünde ise önce araştırmacıların kelime grupları ile ilgili tanımlamalarına ve önemli görülen açıklamalarına yer verilmiş, görüş birliği sağlanan ve görüş ayrılığına düşülen hususlar tespit edilmiştir. Kelime gruplarının kaç türe ayrıldığı, nasıl isimlendirildikleri ve temelde kaç adet olduğu ortaya konmuştur. Bu tasniflerden hareketle çalışmamızda geçerli olan bir sınıflama yöntemi belirlenmiştir.

“İnceleme” bölümünde ise, “Biz İnsanlar” isimli eserde tespit edilen kelime grubu örneklerine yer verilmiştir. İlk olarak kelime gruplarının yapısı incelenmiş, daha sonra başka kelime gruplarının yapısına nasıl katkıda bulundukları ortaya konmuş, son olarak cümlede hangi görevi üstlendikleri belirlenmiştir. “İnceleme” bölümünde yer verilen örneklerin yanlarındaki sayıların ilki, örneğin bulunduğu sayfa numarasını, ikincisi ise satır numarasını göstermektedir.

“Sonuç” bölümünde çalışmadan elde edilen bulgulara değinilmiş ve genel bir değerlendirmede bulunulmuştur.

“Kaynakça” kısmında ise bilgi ve metot yönünden yararlanılan kaynaklara yer verilmiştir.

Çalışmada eserin orijinal baskısına bağlı kalınmış ancak eserin farklı sayfalarında, farklı yazımları olan birkaç kelimeye rastlandığı için bu kelimelerin yazımında TDK'ye bağlı kalınmıştır.

Çalışmam sırasında engin bilgisi ve farklı bakış açılarıyla zihnimde yeni ufuklar açan saygıdeğer hocam Prof. Dr. Turgut BAYDAR'a, deneyimiyle yol gösterici olan değerli hocam Prof. Dr. Arzu Sema ERTANE BAYDAR'a, çalışmam boyunca hep yanımda olan ve desteğini hiç esirgemeyen sevgili eşim Nazife YAPICIOĞLU'na, moral ve motivasyon kaynağım olan oğlum Yunus'a, kızım Yağmur İnci'ye ve dualarını esirgemeyen aile büyüklerime teşekkürü borç bilirim.

Ünal YAPICIOĞLU (Aralık 2020)

İÇİNDEKİLER

TEZ BİLDİRİMİ.....	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT.....	IV
ÖN SÖZ.....	VI
İÇİNDEKİLER.....	VIII
GİRİŞ	1
A. Peyami Safa'nın Hayatı, Sanatı ve Eserleri.....	2
I. BİRİNCİ BÖLÜM	8
A. Türkiye Türkçesinde Kelime Grupları.....	8
II. İKİNCİ BÖLÜM	59
A. İnceleme	59
I. İsim Tamlamaları	59
1. Yapıları Bakımından İsim Tamlamaları.....	59
1.1. Unsurları Tek Kelimededen Oluşan İsim Tamlamaları.....	59
1.1.1. Tamlayanı ve Tamlananı İsim Olan İsim Tamlamaları.....	59
1.1.1.1. Tamlayanı ve Tamlananı İsim Olan Belirtili İsim Tamlamaları.....	59
1.1.1.1.1. Tamlayanı İlgi Hâli Eki Alarak Kurulan Belirtili İsim Tamlamaları	59
1.1.1.1.1.2. Tamlayanı Ayrılma Hâli Eki Alarak Kurulan Belirtili İsim Tamlamaları..	62
1.1.1.1.2. Tamlayanı ve Tamlananı İsim Olan Belirtisiz İsim Tamlamaları.....	63
1.1.1.1.2.1. Bir Kısmı Kalıplaşmış Olan Belirtisiz İsim Tamlamaları	66
1.1.2. Unsurlarından Biri Zamir Olan İsim Tamlamaları	67
1.1.2.1. Tamlayanı Şahıs Zamiri Olan İsim Tamlamaları.....	67
1.1.2.1.1. Tamlayanı 1. Teklik Şahıs Zamiri Olan Tamlamalar	67
1.1.2.1.1.2. Tamlayanı 2. Teklik Şahıs Zamiri Olan Tamlamalar	68
1.1.2.1.1.3. Tamlayanı 3. Teklik Şahıs Zamiri Olan Tamlamalar	69
1.1.2.1.1.4. Tamlayanı 1. Çokluk Şahıs Zamiri Olan Tamlamalar.....	70
1.1.2.1.1.5. Tamlayanı 2. Çokluk Şahıs Zamiri Olan Tamlamalar.....	71
1.1.2.1.1.6. Tamlayanı 3. Çokluk Şahıs Zamiri Olan Tamlamalar.....	72
1.1.2.2. Tamlayanı İşaret Zamiri Olan İsim Tamlamaları	72
1.1.2.3. Tamlananı İşaret Zamiri Olan İsim Tamlamaları	73
1.1.2.4. Tamlayanı “Kendi” Zamiri Olan İsim Tamlamaları	73
1.1.2.5. Tamlayanı Belirsizlik Zamiri Olan İsim Tamlamaları.....	75
1.1.2.6. Tamlananı Belirsizlik Zamiri Olan İsim Tamlamaları	76
1.1.2.7. Her İki Unsuru da Zamir Olan İsim Tamlamaları.....	76
1.1.2.8. Tamlayanı Soru Zamiri Olan İsim Tamlamaları.....	76

1.1.2.9. Tamlananı Soru Zamiri Olan İsim Tamlamaları.....	77
1.1.3. Unsurlarından Biri Sayı İsmi Olan İsim Tamlamaları	77
1.1.3.1. Tamlayanı Sayı İsmi Olan İsim Tamlamaları.....	77
1.1.3.2. Tamlananı Sayı İsmi Olan İsim Tamlamaları.....	77
1.1.4. Tamlayanı Özel İsim Olan İsim Tamlamaları	78
1.1.4.1. Tamlayanı Özel İsim Olan Belirtili İsim Tamlamaları	78
1.1.4.2. Tamlayanı Özel İsim Olan Belirtisiz İsim Tamlamaları	80
1.1.5. Tamlananı Sıfat-Fiil Olan İsim Tamlamaları	81
1.1.6. Tamlayanı İsim-Fiil Olan İsim Tamlamaları.....	82
1.1.7. Tamlananı İsim-Fiil Olan İsim Tamlamaları.....	84
1.1.8. Unsurlarından Biri Yansıma Sözcük Olan İsim Tamlamaları.....	85
1.1.8.1. Tamlayanı Yansıma Sözcük Olan İsim Tamlamaları.....	85
1.1.8.2. Tamlananı Yansıma Sözcük Olan İsim Tamlamaları.....	85
1.2. Unsurlarından Biri veya İki Kelime Grubu Şeklinde Olan İsim Tamlamaları	86
1.2.1. Tamlayanı Bağlama Grubu Olan İsim Tamlamaları.....	86
1.2.1.1. Tamlayanı Bağlama Grubu Olan Belirtili İsim Tamlamaları	86
1.2.1.2. Tamlayanı Bağlama Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlamaları	86
1.2.2. Tamlananı Bağlama Grubu Olan İsim Tamlamaları.....	87
1.2.2.1. Tamlananı Bağlama Grubu Olan Belirtili İsim Tamlamaları	87
1.2.2.2. Tamlananı Bağlama Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlamaları	88
1.2.3. Tamlayanı İsim-Fiil Grubu Olan İsim Tamlamaları	88
1.2.3.1. Tamlayanı İsim-Fiil Grubu Olan Belirtili İsim Tamlamaları	88
1.2.3.2. Tamlayanı İsim-Fiil Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlamaları	89
1.2.4. Tamlananı İsim-Fiil Grubu Olan İsim Tamlamaları	89
1.2.5. Tamlayan Unsuru Sıfat Tamlaması Olan İsim Tamlamaları	89
1.2.6. Tamlanan Unsuru Sıfat Tamlaması Olan İsim Tamlamaları	90
1.2.7. Her İki Unsuru Sıfat Tamlaması Olan İsim Tamlamaları	91
1.2.8. Tamlayan Unsuru Unvan Grubu Olan İsim Tamlamaları	92
1.2.9. Tamlanan Unsuru Zarf Grubu Olan İsim Tamlamaları.....	93
1.2.10. Unsurlarından Biri Kalıplaşmış Sıfat Tamlaması Olan İsim Tamlamaları	93
1.2.10.1. Tamlayanı Kalıplaşmış sıfat Tamlaması Olan İsim Tamlamaları.....	93
1.2.10.2. Tamlananı Kalıplaşmış sıfat Tamlaması Olan İsim Tamlamaları.....	93
2. İsim Tamlamalarının Başka Kelime Grupları İçindeki Durumu	93
2.1. Bir Belirtili İsim Tamlamasının Başka Bir İsim Tamlamasında Tamlayan Unsur Olarak Kullanılması.....	93
2.2. Bir Belirtisiz İsim Tamlamasının Başka Bir İsim Tamlamasında Tamlayan Unsur Olarak Kullanılması	94

2.3. Bir İsim Tamlamasının Sıfat Tamlamasında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması	95
2.4. Bir İsim Tamlamasının Edat Grubunda İsim Unsuru Olarak Kullanılması	96
2.5. Belirtisiz İsim Tamlamasının Bir İsim Tamlamasında Tamlanan Unsur Olarak Kullanılması	98
2.6. İsim Tamlamasının Bağlama Grubunun Unsuru Olarak Kullanılması	98
3. Cümlede Öge Olmaları Bakımından İsim Tamlamaları	98
3.1. İsim Tamlamalarının Cümlede Özne Olarak Kullanılması	98
3.1.1. İsim Tamlamalarının İsim Cümlelerinde Özne Olarak Kullanılması	98
3.1.2. İsim Tamlamalarının Fiil Cümlelerinde Özne Olarak Kullanılması	100
3.2. İsim Tamlamalarının Cümlede Nesne Olarak Kullanılması	100
3.3. İsim Tamlamalarının Cümlede Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması	101
3.3.1. Çıkma Hâli Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olan İsim Tamlamaları	101
3.3.2. Bulunma Hâli Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olan İsim Tamlamaları	102
3.3.3. Yönelme Hâli Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olan İsim Tamlamaları	103
3.4. İsim Tamlamalarının Cümlede Yükleme Olarak Kullanılması	104
3.5. İsim Tamlamalarının Cümlede Zarf Olarak Kullanılması	105
II. Sıfat Tamlamaları	106
1. Yapıları Bakımından Sıfat Tamlamaları	106
1.1. Unsurları Tek Kelimeden Oluşan Sıfat Tamlamaları	106
1.1.1. Tamlayanı Niteleme Sıfatı Olan Sıfat Tamlamaları	106
1.1.2. Tamlayanı Belirtme Sıfatı Olan Sıfat Tamlamaları	109
1.1.2.1. Tamlayanı Sayı Sıfatı Olan Sıfat Tamlamaları	109
1.1.2.1.1. Tamlayanı Asıl Sayı Sıfatı Olan Sıfat Tamlamaları	109
1.1.2.1.2. Tamlayanı Sıra Sayı Sıfatı Olan Sıfat Tamlamaları	110
1.1.2.1.3. Tamlayanı Üleştirme Sayı Sıfatı Olan Sıfat Tamlamaları	111
1.1.2.2. Tamlayanı Soru Sıfatı Olan Sıfat Tamlamaları	111
1.1.2.3. Tamlayanı Belirsizlik Sıfatı Olan Sıfat Tamlamaları	112
1.1.2.4. Tamlayanı İşaret Sıfatı Olan Sıfat Tamlamaları	114
1.1.3. Tamlayanı “ki” ile Sıfat Yapılmış Olan Sıfat Tamlamaları	115
1.1.4. Tamlayanı Sıfat-Fiil Olan Sıfat Tamlamaları	117
1.1.5. Kalıplaşmış Sıfat Tamlamaları	118
1.1.6. Tamlayanı İlgi Eki Alan Sıfat Tamlamaları	119
1.2. Unsurlarından Biri Kelime Grubu Olan Sıfat Tamlamaları	119
1.2.1. Tamlayanı Sıfat-Fiil Grubu Olan Sıfat Tamlamaları	119
1.2.2. Tamlayanı Bağlama Grubu Olan Sıfat Tamlamaları	121
1.2.3. Tamlananı Bağlama Grubu Olan Sıfat Tamlamaları	122

1.2.4. Tamlayanı Tekrar Grubu Olan Sıfat Tamlamaları.....	122
1.2.5. Tamlananı Unvan Grubu Olan Sıfat Tamlamaları.....	123
1.2.6. Tamlayanı Yönelme Grubu Olan Sıfat Tamlamaları.....	123
1.2.7. Tamlayanı Çıkma Grubu Olan Sıfat Tamlamaları.....	123
1.2.8. Tamlayanı Vâsıta Grubu Olan Sıfat Tamlamaları	123
1.2.9. Tamlayanı Zarf Grubu Olan Sıfat Tamlamaları	124
2. Sıfat Tamlamalarının Başka Kelime Grupları İçindeki Durumu.....	124
2.1. Sıfat Tamlamasının Başka Bir Sıfat Tamlamasında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması.....	124
2.2. Sıfat Tamlamasının Başka Bir Sıfat Tamlamasında İsim Unsuru Olarak Kullanılması.....	124
2.3. Sıfat Tamlamasının İsim Tamlamalarında Tamlayan Unsur Olarak Kullanılması	126
2.4. Sıfat Tamlamasının İsim Tamlamalarında Tamlanan Unsur Olarak Kullanılması	126
2.5. Sıfat Tamlamasının Edat Gruplarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması.....	127
2.6. Sıfat Tamlamasının Bağlama Grubunun Unsuru Olarak Kullanılması.....	130
3. Cümlede Öge Olmaları Bakımından Sıfat Tamlamaları.....	130
3.1. Sıfat Tamlamalarının Cümlede Özne Olarak Kullanılması.....	130
3.1.1. Sıfat Tamlamalarının İsim Cümlelerinde Özne Olarak Kullanılması	130
3.1.2. Sıfat Tamlamalarının Fiil Cümlelerinde Özne Olarak Kullanılması.....	132
3.2. Sıfat Tamlamalarının Cümlede Belirtili Nesne Olarak Kullanılması	132
3.3. Sıfat Tamlamalarının Cümlede Belirtisiz Nesne Olarak Kullanılması	133
3.4. Sıfat Tamlamalarının Cümlede Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması	133
3.4.1. Çıkma Hâli Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olan Sıfat Tamlamaları	133
3.4.2. Bulunma Hali Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olan Sıfat Tamlamaları	133
3.4.3. Yönelme Hâli Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olan Sıfat Tamlamaları	134
3.5. Sıfat Tamlamalarının Cümlede Yüklem Olarak Kullanılması	134
3.6. Sıfat Tamlamalarının Cümlede Zarf Olarak Kullanılması	135
III. Sıfat-Fiil Grubu	135
1. Sıfat-Fiil Grubunu Oluşturan Ekler	135
1.1. “mİş” Ekiyle Yapılan Sıfat-Fiil Grubu	135
1.2. “An” Ekiyle Yapılan Sıfat-Fiil Grubu	136
1.3. “-AcAk” Ekiyle Yapılan Sıfat-Fiil Grubu.....	137
1.4. “-dİk” Ekiyle Yapılan Sıfat-Fiil Grubu.....	137
2. Sıfat-Fiil Grubunun Kelime Grupları İçindeki Durumu	137
2.1. Sıfat-Fiil Grubunun Sıfat Tamlamalarında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması .	137

2.2. Sıfat-Fiil Grubunun Edat Gruplarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması	138
2.3. Sıfat-Fiil Grubunun Belirtili İsim Tamlamalarında Tamlayan Unsur Olarak Kullanılması.....	139
2.4. Sıfat-Fiil Grubunun Belirtili İsim Tamlamalarında Tamlanan Unsur Olarak Kullanılması.....	139
2.5. Sıfat-Fiil Grubunun Bağlama Grubunun Unsuru Olarak	139
3. Cümledeki Görevi Yönünden Sıfat-Fiil Grupları.....	140
3.1. Sıfat-Fiil Grubunun Cümlede Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması	140
IV. Zarf-Fiil Grubu.....	140
1. Zarf-Fiil Grubunu Oluşturan Ekler	140
1.1. “-ArAk” Ekiyle Yapılan Zarf-Fiil Grubu.....	140
1.2. “-IncA” Ekiyle Yapılan Zarf-Fiil Grubu.....	141
1.3. “-ken” Ekiyle Yapılan Zarf-Fiil Grubu.....	141
1.4. “-(y)A...-(y)A” Ekiyle Yapılan Zarf-Fiil Grubu.....	142
1.5. “-Ip” Ekiyle Yapılan Zarf-Fiil Grubu	143
1.6. “-mAdAn” Ekiyle Yapılan Zarf-Fiil Grubu	143
1.7. “-dİlkA/-tİlkA” Ekiyle Yapılan Zarf-Fiil Grubu.....	144
1.8. “-r, -mAz” Kalıbıyla Yapılan Zarf-Fiil Grubu	145
2. Zarf-Fiil Grubunun Kelime Grupları İçindeki Durumu.....	145
2.1. Zarf-Fiil Grubunun Bağlama Grubunun Unsuru Olarak Kullanılması	145
2.2. Zarf-Fiil Grubunun Edat Gruplarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması	145
3. Cümledeki Görevi Yönünden Zarf-Fiil Grupları	146
3.1. Zarf-Fiil Grubunun Cümlede Zarf Olarak Kullanılması	146
V. İsim-Fiil Grubu.....	147
1. İsim-Fiil Grubunu Oluşturan Ekler.....	147
1.1. “-mA” Ekiyle Yapılan İsim-Fiil Grubu.....	147
1.2. “-İş” Ekiyle Yapılan İsim-Fiil Grubu.....	148
1.3. “-mAk” Ekiyle Yapılan İsim-Fiil Grubu.....	148
2. İsim-Fiil Grubunun Kelime Grupları İçindeki Durumu.....	149
2.1. İsim-Fiil Grubunun Belirtili İsim Tamlamalarında Tamlayan Unsur Olarak Kullanılması.....	149
2.2. İsim-Fiil Grubunun Belirtisiz İsim Tamlamalarında Tamlayan Unsur Olarak Kullanılması.....	150
2.3. İsim-Fiil Grubunun Belirtili İsim Tamlamalarında Tamlanan Unsur Olarak Kullanılması.....	150
2.4. İsim-Fiil Grubunun Edat Gruplarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması.....	150
2.5. İsim-Fiil Grubunun Bağlama Grubunun Unsuru Olarak Kullanılması	151
3. Cümledeki Görevi Yönünden İsim-Fiil Grubu	152

3.1. İsim-Fiil Grubunun Cümlede Özne Olarak Kullanılması	152
3.2. İsim-Fiil Grubunun Cümlede Belirtili Nesne Olarak Kullanılması	152
3.3. İsim-Fiil Grubunun Cümlede Zarf Olarak Kullanılması	152
VI. Ünlem Grubu	152
VII. Birleşik İsim Grubu.....	152
1. Cümledeki Görevi Yönünden Birleşik İsimler.....	153
1.1. Birleşik İsim Grubunun Cümlede Özne Olarak Kullanılması	153
VIII. Edat Grubu	153
1. Yapıları Bakımından Edat Grupları.....	153
1.1. “Beraber” ile Kurulan Edat grubu	153
1.2. “İle” ile Kurulan Edat Grubu.....	154
1.3. “İçin” ile Kurulan Edat Grubu.....	155
1.4. “Gibi” ile Kurulan Edat Grubu.....	157
1.5. “Göre” ile Kurulan Edat Grubu	158
1.6. “Kadar” ile Kurulan Edat Grubu	158
1.7. “Sonra” ile Kurulan Edat Grubu.....	160
1.8. “Doğru” ile Kurulan Edat Grubu.....	161
1.9. “Berî” ile Kurulan Edat Grubu	162
1.10. “Başka” ile Kurulan Edat Grubu	163
1.11. “Rağmen” ile Kurulan Edat Grubu.....	163
1.12. “Diye” ile Kurulan Edat Grubu	164
1.13. “Evvel” ile Kurulan Edat Grubu.....	164
1.14. “Üzere” ile Kurulan Edat Grubu.....	164
1.15. “Karşı” ile Kurulan Edat Grubu	164
2. Edat Grubunun Kelime Grupları İçindeki Durumu	165
2.1. Edat Grubunun Sıfat Tamlamasında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması	165
3. Cümledeki Görevi Yönünden Edat Grubu.....	165
3.1. Edat Grubunun Cümlede Zarf Olarak Kullanılması	165
3.2. Edat Grubunun Cümlede Yüklem Olarak Kullanılması	166
IX. Unvan Grubu.....	167
1. Unvan Grubunun Kelime Grupları İçindeki Durumu	168
1.1. Unvan Grubunun Sıfat Tamlamalarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması	168
1.2. Unvan Grubunun Edat Gruplarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması	168
1.3. Unvan Grubunun Belirtili İsim Tamlamalarında Tamlayan Unsur Olarak Kullanılması	169
2. Cümledeki Görevi Yönünden Unvan Grubu.....	169

2.1. Unvan Grubunun Cümlede Yüklem Olarak Kullanılması	169
2.2. Unvan Grubunun Cümlede Özne Olarak Kullanılması	169
2.3. Unvan Grubunun Cümlede Nesne Olarak Kullanılması	169
2.4. Unvan Grubunun Cümlede Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması	170
X. Birleşik Fiil Grubu.....	170
1. Yapıları Bakımından Birleşik Fiiller	170
1.1. Bir İsimle Yardımcı Fiilden Oluşan Birleşik Fiiller	170
1.1.1. Yardımcı Fiili “et-” Olan Birleşik Fiiller	170
1.1.2. Yardımcı Fiili “ol-” Olan Birleşik Fiiller	174
1.1.3. Yardımcı Fiili “bulun-” Olan Birleşik Fiiller	175
1.1.4. “Sıfat Fiil + ol- Yardımcı Fiili” Biçiminde Oluşturulan Birleşik Fiiller	176
1.2. Tasvir Fiil Yapısındaki Birleşik Fiiller	176
1.2.1. Yardımcı Fiili “Başla-” Olan Birleşik Fiiller.....	176
1.2.2. Yardımcı Fiili “iste-” Olan Birleşik Fiiller	177
1.2.3. Yardımcı Fiili “çalış-” Olan Birleşik Fiiller	179
1.2.4. Yardımcı Fiili “bil-” Olan Olumlu Biçimdeki Birleşik Fiiller	179
1.2.5. Yardımcı Fiili “bil-” Olan Olumsuz Biçimdeki Birleşik Fiiller	181
1.2.6. Yardımcı Fiili “kal-” Olan Birleşik Fiiller	183
1.2.7. Yardımcı Fiili “git-” Olan Birleşik Fiiller	183
1.2.8. Yardımcı Fiili “dur-” Olan Birleşik Fiiller	183
1.2.9. Yardımcı Fiili “ver-” Olan Birleşik Fiiller	183
1.3. Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiiller	184
XI. Tekrar Grubu.....	186
1. Tekrar Çeşitleri.....	186
1.1. Unsurları Aynı Olan Tekrar Grupları	186
1.2. Unsurları Yakın Anlamlı Olan Tekrar Grupları	189
1.3. Unsurları Zıt Anlamlı Olan Tekrar Grupları	189
1.4. İlaveli Tekrar Grupları	190
2. Tekrar Grubunun Kelime Grupları İçindeki Durumu	191
2.1. Tekrar Grubunun Sıfat Tamlamalarında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması.....	191
3. Cümledeki Görevi Yönünden Tekrar Grupları	192
3.1. Tekrar Grubunun Cümlede Özne Olarak Kullanılması.....	192
3.2. Tekrar Grubunun Cümlede Zarf Olarak Kullanılması	192
3.3. Tekrar Grubunun Cümlede Yüklem Olarak Kullanılması	194
XII. Bağlama Grubu.....	194
1. Bağlama Grubu Çeşitleri	194

1.1. “ile” Bağlacı ile Kurulan Gruplar	194
1.2. “ve” Bağlacı ile Kurulan Gruplar	194
1.3. “virgöl” ile Kurulan Gruplar	195
1.4. “yahut” Bağlacı ile Kurulan Gruplar	196
1.5. “veya” Bağlacı ile Kurulan Gruplar.....	196
1.6. “ne...ne...” Bağlacı ile Kurulan Gruplar.....	196
1.7. “hem...hem...” Bağlacı ile Kurulan Gruplar.....	196
1.8. “ya...ya...” Bağlacı ile Kurulan Gruplar.....	196
2. Bağlama Grubunun Kelime Grupları İçindeki Durumu	196
2.1. Bağlama Grubunun Sıfat Tamlamalarında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması .	196
2.2. Bağlama Grubunun Sıfat Tamlamalarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması..	198
2.3. Bağlama Grubunun Belirtili İsim Tamlamalarında Tamlayan Olarak Kullanılması.....	198
2.4. Bağlama Grubunun Belirtisiz İsim Tamlamalarında Tamlayan Olarak Kullanılması.....	198
2.5. Bağlama Grubunun Belirtili İsim Tamlamalarında Tamlanan Olarak Kullanılması.....	199
2.6. Bağlama Grubunun Belirtisiz İsim Tamlamalarında Tamlanan Olarak Kullanılması.....	200
2.7. Bağlama Grubunun Edat Gruplarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması.....	200
3. Cümledeki Görevi Yönünden Bağlama Grupları	200
3.1. Bağlama Grubunun Cümlede Özne Olarak Kullanılması	200
XIII. Sayı Grubu	201
1. Sayı Grubunun Kelime Grupları İçindeki Durumu	202
1.1. Sayı Grubunun İsim Tamlamalarında Tamlayan Olarak Kullanılması.....	202
1.2. Sayı Grubunun Sıfat Tamlamalarında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması	202
1.3. Sayı Grubunun Edat Gruplarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması	203
2. Cümledeki Görevi Yönünden Sayı Grupları.....	203
2.1. Sayı Grubunun Cümlede Nesne Olarak Kullanılması	203
XIV. Zarf Grubu	203
1. Zarf Grubunun Kelime Grupları İçindeki Durumu	206
1.1. Zarf Grubunun Sıfat Tamlamalarında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması	206
1.2. Zarf Grubunun Belirtili İsim Tamlamalarında Tamlanan Unsur Olarak Kullanılması.....	207
1.3. Zarf Grubunun Bağlama Grubunun Unsuru Olması.....	208
2. Cümledeki Görevi Yönünden Zarf Grubu	208
2.1. Zarf Grubunun Cümlede Zarf Olarak Kullanılması.....	208
2.2. Zarf Grubunun Cümlede Yüklem Olarak Kullanılması.....	208

XV. Kısaltma Grupları	209
1. Tür Bakımından Kısaltma Grupları.....	209
1.1. İsnat Grubu.....	209
1.2. Yönelme Grubu	210
1.3. Bulunma Grubu	210
1.4. Çıkma Grubu.....	210
1.5. Vâsıta Grubu	210
1.6. Klişe Kısaltmalar	211
1.6.1. İkinci Unsuru Yönelme Hâli Eki Taşıyan Kısaltma Grupları.....	211
1.6.2. Birinci Unsuru Uzaklaşma Hâli İkinci Unsuru Yönelme Hâli Eki Taşıyan Kısaltma Grupları.....	211
2. Kısaltma Gruplarının Kelime Grupları İçindeki Durumu	211
2.1. İsnat Grubunun Sıfat Tamlamalarında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması	211
2.2. Yönelme Grubunun Sıfat Tamlamalarında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması	212
2.3. Bulunma Grubunun Sıfat Tamlamalarında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması	212
2.4. Vâsıta Grubunun Sıfat Tamlamalarında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması	212
3. Cümledeki Görevi Yönünden Kısaltma Grupları.....	212
3.1. Bulunma Grubunun Cümlede Zarf Olarak Kullanılması	212
3.2. Vâsıta Grubunun Cümlede Zarf Olarak Kullanılması	212
3.3. Vâsıta Grubunun Cümlede Yükleme Olarak Kullanılması.....	212
III. SONUÇ.....	213
KAYNAKÇA	217

GİRİŞ

Dilin yapısı, özellikleri ve tanımı çok uzun zamandır dil bilimcilerin uğraş alanı olmuştur. Dil bilim alanında çok önemli bir yere sahip olan ve üretimsel dönüşümsel dil bilgisinin kurucusu N. Chomsky bir cümlemin altında yatan asıl mananın derin yapıda olduğunu vurgulamıştır. Söz dizimiyle ilgili “Söz dizimi özel dillerde cümlelerin kurulmasını sağlayan ilkelerin ve süreçlerin incelenmesidir. Belli bir dilin söz dizimsel incelenmesi konusu, bir dil bilgisinin kurulmasıdır; bu dil bilgisi, çözümlenen dilin cümlelerini üreten bir çeşit düzenek olarak kabul edilebilir.” (Chomsky, 2000: 15) demektedir. Cümleleri oluşturan ve birer sözcük birliği olan kelime grupları, kavramlar arasında ilişki kuran ve bu ilişkiyi kuran kelimelerin belli kurallar çerçevesinde yan yana getirilmesini sağlayan yapıdır.

Cumhuriyet döneminin önemli kalemlerinden biri olan Peyami Safa, eserlerindeki derin anlamlar, kurduğu uzun cümleler ve kendine özgü anlatım biçimi sayesinde her zaman adının anılmasını sağlamıştır.

Bu çalışmada “Biz İnsanlar” adlı eserde kelime grupları incelenmiş ve bu romanın söz dizimi hakkında bilgi edinilmesi amaçlanmıştır. Eserleri, Türkçeyi kullanma becerisi, kişiliği, yaşam tarzı ve kültür birikimiyle Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatının önemli kalemlerinden biri olan Peyami Safa ayrıca söz dizimi çalışmalarında bolca istifade edilen değerli bir yazar, usta bir düşünürdür.

Yapılan çalışmada, yazarın uzun ve anlaşılması güç cümlelerinde kullandığı kelime gruplarının yapısı, diğer tamlamalarındaki yeri ve cümledeki görevleri tespit edilmiştir. Safa'nın kullandığı cümle ve kelime gruplarına dair genel yargılara ulaşmak hedeflenmiştir.

A. Peyami Safa'nın Hayatı, Sanatı ve Eserleri

02 Nisan 1899'da İstanbul'da doğdu, 15 Haziran 1961'de İstanbul'da yaşamını yitirdi. Psikolojik romanlarıyla tanınan yazar[,] şair İsmail Safa'nın oğlu. İsmail Safa'nın dönemin tanınmış şairlerinden olması aslında Peyami Safa'nın edebiyatın içinde bir hayata giriş yapmasına neden oldu.[sağladı] Öyle ki Peyami ismini başarılı edebiyatçıya dönemin ünlü şairlerinden Tevfik Fikret vermiştir. Aslen Trabzonlu olan Safa'nın annesinin adı Server Bedia Hanım'dır. Dönemin gergin siyasi hayatında padişah olan II. Abdulhamid'e olan muhalif tutumları İsmail Safa'nın son zamanlarını oğlu Peyami Safa ve eşinden uzakta Sivas'ta sürgünde geçirmesine neden oldu. Babasının ölümünden sonra ağabeyi İlhami Safa ve annesi Server Bedia Hanım'la birlikte yaşayan Peyami Safa'nın çocukluk hayatı pek de eğlenceli geçemedi. Daha 2 yaşında babasını kaybetmesinden ötürü hiç baba figürüyle karşılaşmamış olan Peyami Safa 9 yaşındayken önemli bir kemik rahatsızlığına yakalandı. Yayılımacı bir hastalığı olması Peyami Safa'nın çocukluk zamanlarının çoğunu hastanede doktorlar ve hemşirelerle birlikte geçirmesine sebebiyet verdi. Hastanede geçirdiği yıllar beyninin bir köşesine öyle derin kazındı ki daha sonra yazacağı ve günümüzde en ünlü eserlerinden biri olan "Dokuzuncu Hariciye Koşuşu" adlı eserinde hastanede geçirdiği zamanlardan etkilendiğini ortaya koydu. Yoksulluk ve 9 yaşında yakalandığı kemik veremi nedeniyle düzenli bir eğitim almadı. Bir yandan çalışırken bir yandan da kendi kendini yetiştirdi. 13 yaşında hayata atıldı. Posta Telgraf Nezareti'nde memur olarak çalıştı. 1914-1918 arasında öğretmenlik, 1918-1916 arasında gazetecilik yaptı. Hayatını yazıları ile kazandı. Babası gibi şair olan amcaları Ahmed Vefa ve Ali Kâmi'nin yönlendirmesiyle edebiyata başladı. Kardeşi İlhami ile çıkardığı "Yirminci Asır" adlı Akşam gazetesinde "Asrın Hikâyeleri" başlığıyla yazdığı magazin hikayeleriyle dikkat çekti.

Lise eğitimine günümüzde Vefa Lisesi olarak bilinen Vefa İdadisi'nde başlayan Peyami Safa, Hasan Ali Yücel ve Yusuf Ziya Ortaç gibi önemli kişilerle aynı sıralarda oturdu. Daha lise öğrencisi olmasına karşın edebiyata yoğun bir şekilde ilgisi de o zamanlarda kendini göstermeye başladı. Lise yıllarında ilk romanı olan "Eski Dost" ve ilk hikaye denemesi olan "Piyano Muallimesi" adlı eserleri kaleme alan Peyami Safa o dönemde çok zor yayımlama fırsatı bulduğu "Sakın Bu Kitabı Almayın" adlı kitabıyla çok yüksek satış rakamlarına ulaştı. Hem yaşadığı hastalık sorunu hem de maddi problemlerin bastırması nedeniyle lise eğitimini yarıda

kesmek zorunda kalan Peyami Safa yine de eğitime ve edebiyata olan aşkını sürdürmeye devam etti. Tıp, psikoloji ve felsefe alanlarında yüzlerce kitap okuyan Peyami Safa bu sayede yazdığı romanlarda karakterlerin çok daha derinliklerine inebildi. Türk edebiyatına hakimiyetinin yanında yeni dil de öğrenmek istemesi sebebiyle kendi çabaları ve babasının arkadaşlarının hediye ettiği kitaplarla Fransızca öğrenen Safa daha sonra bu dile iyice vakıf olabildi. Tiyatro merakı Peyami Safa'nın Dârülbeyti sınavlarına girmesine sebep oldu. Fakat sınavı kazanmasına rağmen maddi sıkıntılardan ötürü kaydını yaptıramadı. Maddi sıkıntıları çözmek amacıyla ilk olarak Posta ve Telgraf Nezâretinde işe başlayan Safa ardından Boğaziçi'ndeki Rehber-i İttihad Mektebi'nde öğretmen olarak çalışmaya başladı. Çalışma hayatının kısa bir döneminde de Duyun-u[1] Umumiye'de memur olarak çalışmasına karşın, Peyami Safa çok daha farklı arayışlar içerisindeydi.

Döneminde büyük bir girişimcilik sergileyen Peyami Safa ve Abisi Yirminci Asır adlı gazeteyle basın hayatına hızlı bir giriş yaptı. “Asrın Hikâyeleri” adlı köşesinde yayımladığı hikâyeler Peyami Safa'nın ünlenmesine yardımcı oldu. Yayıncılığını da yaptığı bu gazetede Cenap Şehabettin ile yaptığı kalem kavgası döneminde çok ilgi çekti. Ardından katıldığı bir hikaye yarışmasında aldığı birincilik Peyami Safa'nın birçok edebiyatçı tarafından desteklenmesinin önünü açtı. Yayınladıkları bu gazetenin kapanmasının ardından Tercüman-ı Hakikat ve Tasvir-i Efkâr gazetelerinde mesleğine devam eden Peyami Safa, cumhuriyetin ilanının ardından Son Telgraf, Son Saat ve Son Posta gibi dönemin çok ünlü gazetelerinde kendine yer edinmeyi bildi. Gazetecilik mesleğinden hayatını idare ettirecek kadar para kazanamadığından maddi sıkıntılar çektiği bir dönemde “Sözde Kızlar” adlı romanını yayımladı. 1924 yılında ise ard arda Mahşer, Bir Akşamdı, Süngülerin Gölgesinde ve İstanbul Hikâyeleri adlı kitapları okuyucuların beğenilerine sundu. 1925 yılında dönemin en ünlü gazetesi olan Cumhuriyet Gazetesi'nde hem kendi adıyla hem de “Server Bedi” mahlasıyla yazılar yazmaya başladı.

Server Bedi mahlası aslında Peyami Safa'nın para kaygısı güderek yazdığı çalışmalar olduğu için dönemin popüler yazım tarzından etkilendi. Bu mahlasla yazdığı eserlerden olan “Cingöz Recai” çok büyük bir okuyucu kitlesi edinmesine yardımcı oldu. Bu seri[nin] farklı açıdan bakılmış polisiye eserler olmasından ötürü bu kadar yoğun ilgi çektiği düşünülmektedir. 1936 yılında “Kültür Haftası” ve 1953 yılından 1960 yılına kadarki süreçte de “Türk Düşüncesi” adlı iki derginin çıkmasını sağladı. Ardından Milliyet ve Tercüman gibi gazetelerde de yazmaya başladı. Peyami

Safa'nın belki de en büyük acısı oğlu Merve'nin[yi] askerlik görevi sırasında kaybetmesi olabilir. Oğlunun ölümünden birkaç ay sonra İstanbul'da beyin kanaması geçirerek hayata gözlerini yumdu (15 Haziran 1961). Şüphesiz kalemi çok usta bir yazardı. Fakat kendisinin bu derece ünlenmesini sağlayan şey hem yazılarında seçtiği konular hem de o konuları ele alışında sanat, edebiyat, felsefe, psikoloji ve sosyoloji gibi alanları harmanlayışındaki ustalıktır. 43 yıllık yazım hayatında bir an bile durmadı ve sayısız eserleri Türk Edebiyatı'na kattı. Yazarlık hayatı boyunca farklı siyasi fikirlere kapılması Peyami Safa'nın eserlerini çok yönlü hale getirdi. Gazetede yazdığı dönemlerde farklı yazarlarla polemiklere girmekten kaçınmayan Peyami Safa, Necip Fazıl Kısakürek, Nâzım Hikmet, Nurullah Ataç, Zekeriya Sertel, Muhsin Ertuğrul ve Aziz Nesin gibi dönemin tanınmış yazarlarıyla gazete yazıları üzerinden sıkça tartıştı. Yazdığı edebi eserlerin yanında ders kitapları da olan Peyami Safa güçlü edebi kişiliği sayesinde yazdığı eserlerin günümüzde hala çok satanlarda olmasını sağladı.

Eserleri:

Roman:

- Gençliğimiz (1922)
- Şimşek (1923)
- Sözde Kızlar (1923)
- Mahşer (1924)
- Bir Akşamı (1924)
- Süngülerin Gölgesinde (1924)

- Bir Genç Kız Kalbinin Cürmü (1925)
- Canan (1925)
- Dokuzuncu Hariciye Koğuşu (1930)
- Fatih-Harbiye (1931)
- Atilla[Attila] (1931)
- Bir Tereddüdün Romanı (1933)
- Matmazel Noralya'nın Koltuğu (1949)
- Yalnızız (1951)
- Biz İnsanlar (1959)

Öykü:

- Hikayeler (Halil Açıköz derledi, 1980)

Oyun:

- Gün Doğuyor (1932)

İnceleme-deneme:

- Türk İnkılâbına Bakışlar (1938)
- Büyük Avrupa Anketi (1938)
- Felsefî Buhran (1939)
- Millet ve İnsan (1943)
- Mahutlar (1959)
- Mistisizm (1961)
- Nasyonalizm (1961)
- Sosyalizm (1961)
- Doğu-Batı Sentezi (1963)
- Sanat- Edebiyat-Tenkid (1970)
- Osmanlıca-Türkçe- Uydurmaca (1970)
- Sosyalizm-Marksizim- Komünizm (1971)
- Din-İnkılâp-İrtica (1971)
- Kadın-Aşk-Aile (1973)

- Yazarlar-Sanatçılar- Meşhurlar (1976)
- Eğitim-Gençlik-Üniversite (1976)
- 20. Asır- Avrupa ve Biz (1976)

Ders kitapları:

- Cumhuriyet Mekteplerine Millet Alfabetesi (1929)
- Cumhuriyet Mekteplerine Alfabe (1929)
- Cumhuriyet Mekteplerine Kıraat (Dört cilt, 1929)
- Yeni Talebe Mektupları (1930)
- Büyük Mektup Numuneleri (1932)
- Türk Grameri (1941)
- Dil Bilgisi (1942)
- Fransız Grameri (1942)

I. BİRİNCİ BÖLÜM

A. Türkiye Türkçesinde Kelime Grupları

Kelimeler tek başlarına kullanıldıkları zaman sadece bazı nesneleri, olayları, durumları ve kavramları karşılar. Ancak tam anlamıyla duygu ve düşünce ve durumları ifade etmede yetersiz kalır. Kelimeleri belirli bir düzen ve kural çerçevesinde bir araya getirerek duygu ve düşüncelerimizi tam olarak anlatabiliriz. Kelimelerin anlatım değeri kazanabilmesi için cümle içerisinde anlamlı bir ilişki ortaya koyması gerekmektedir. Nesnelerin, hareketlerin, kavramların farklı özelliklerini daha geniş bir şekilde ifade etmek için ortaya çıkan kelime grupları cümlede tek bir öge olarak kullanılır. Söz dizimi içerisinde çok geniş bir alana sahip olan kelime grupları üzerinde birçok araştırma yapılmış ve araştırmacıların konuya ilişkin farklı görüşleri literatürde yer almıştır. Ancak farklılıklardan ziyade benzer fikirler çoğunluk göstermektedir. Bu bölümde araştırmacıların kelime gruplarına ilişkin tanımlarına, açıklamalarına ve oluşturdukları alt başlıklara değineceğiz.

Jean Deny, “Türk Dili Grameri” adlı kitabında kelime grupları ile ilgili şu ifadeleri kullanır:

Kelimelerin şekil bakımından olduğu gibi, mantık bakımından da bir bütün vücuda getiren her topluluğuna, biz, kelime grubu adını vereceğiz. Bir kelime grubu mantık bakımından az çok tam bir mânâyı içine almış bulunur. Şekil veya morfoloji bakımından ise esas itibarıyla tek bir kelimedenden ibaret imiş gibi insiraf hâllerini alabilir.

Jean Deny (1941), “Türk Dili Grameri” adlı kitabında kelime gruplarını “determinatif gruplar, appositionnel gruplar, coplement regimeden yapılan gruplar” olmak üzere üç ana gruba ayırmıştır (Deny, 1941: 709-712).

Prof. Dr. Muharrem Ergin’in kelime grupları konusundaki tanımlaması, açıklamaları ve başlıkları şu şekildedir:

“Kelime gurubu birden fazla kelimeyi içine alan, yapısında ve mânâsında

bir bütünlük bulunan, dilde bir bütün olarak muamele gören bir dil birliğidir.

Kelime gurubu için birden fazla kelime birtakım kaidelerle belirli bir düzen içinde yan yana getirilir. Böylece belirli bir düzenle kurulduğu için kelime grubunun yapısında bir bütünlük bulunur. Kelime grubundaki bütünlük bilhassa mânâ bakımından göze çarpar. Kelime gurubu tek bir nesneyi veya hareketi birlikte karşılayan kelimeler topluluğu demektir. Kelime grubunun kullanışında da bu bütünlük kendisini gösterir. Kelime gurubu kelimelerle ve diğer kelime grupları ile münasebete geçtiği gibi, cümlelere de bir bütün hâlinde iştirak eder. Bu arada tek bir kelime gibi çekime tâbi tutulur, sonra gelen işletme eki bütün gurubu şumulü içine alır (Ergin, 2013: 374).

Yukarıdaki açıklamadan hareketle kelime grupları aracılığıyla farklı biçim ve anlamların ortaya çıktığı görülmektedir. Ayrıca kelime gruplarının, diğer kelime ve kelime grupları ile ilişki halinde olduğu vurgulanmıştır. Mevcut incelememizde bu durumun örneklerine bolca yer verilmiştir. ERGİN'in bu konudaki görüşleri şöyle devam etmektedir:

Kelimeler bazen ekli, bazen eksiz birbirine bağlanmak suretiyle kelime gruplarını meydana getirirler. Kelime gruplarının dış münasebeti için getirilecek ek ise grubun sonuna, yani yalnız asıl unsurun sonuna eklenir. O tek ek bütün gurubu şumulü içine alır. Kelime grupları, kelime grupları ve cümle içinde daima tek bir kelime gibi vazife görür, kelime gruplarının ve cümlelerin çeşitli unsurları veya onların bir parçası olarak kullanılırlar (Ergin, 2013: 376).

Ayrıca Muharrem Ergin, bir kelime grubunun genellikle iki unsurdan meydana geldiğini söylemiştir. Bu konudaki açıklaması şu şekildedir:

Kelime grupları nesneleri ve hareketleri daha geniş olarak veya geniş nesneleri ve hareketleri belirtmek için kullanıldıklarına göre bunlar birer '*belirtme grupları*'dır. Tek bir nesneyi veya hareketi bu gruplar içinde

yan yana gelen, birbirine bağlanan kelimeler, bir iş birliği yapar, birbirlerine yardım eder, birbirlerini tamamlarlar. Bir belirtme, bir yardım, bir tamamlama esası üzerine kurulan kelime gruplarında umumiyetle belirten-belirtilen, tamamlayan-tamamlanan, tâbi olan-tâbi olunan, asıl-yardımcı olmak üzere iki unsur bulunur (Ergin, 2013: 375).

Muharrem Ergin (2013), “Türk Dil Bilgisi” adlı eserinde kelime gruplarını şu şekilde sıralamıştır: Tekrarlar, Bağlama Gurubu, Sıfat Tamlaması, İyelik Gurubu ve İsim Tamlaması, Aitlik Gurubu, Birleşik İsim, Birleşik Fiil, Unvan Gurubu, Ünlem Gurubu, Sayı Gurubu, Edat Gurubu, İsnat Gurubu, Genitif, Datif, Lokatif, Ablatif Gurupları, Fiil Grubu, Partisip Gurubu, Gerundium Gurubu, Kısaltma Gurupları, Akuzatif Gurubu (Ergin, 2013: 377-397).

Zeynep Korkmaz (1992), “Gramer Terimleri Sözlüğü’nde” kelime grubunu “Cümle içinde kavramlar arasında ilişki kurmak üzere, birden çok kelimenin belirli kurallar ile yan yana getirilmesinden oluşan, yapı ve anlamındaki bütünlük dolayısıyla cümle içinde tek bir nesne veya hareketi karşılayan ve herhangi bir yargı bildirmeyen kelimeler topluluğu.” olarak ifade etmiştir. Korkmaz (1992), eserinde şu kelime gruplarına vurgu yapmıştır:

İsim Tamlaması (Belirli İsim Tamlaması, Belirsiz İsim Tamlaması, Zincirleme İsim Tamlaması), Sıfat Tamlaması (Zincirleme Sıfat Tamlaması), Sıfat-fiil Grubu, İkileme, Edat Grubu, Bağlaç Grubu, Unvan Grubu, Birleşik Fiil, Birleşik İsim”

Leylâ Karahan “Türkçede Söz Dizimi” adlı eserinde kelime gruplarına genişçe yer vermiştir. Kelime grupları ve özelliklerine ilişkin açıklamaları şu şekildedir:

“Kelime grubu, bir varlığı, bir kavramı, bir niteliği, bir durumu, bir hareketi karşılamak veya belirtmek, pekiştirmek ve nitelemek üzere, belirli kurallar içinde yan yana dizilmiş kelimelerden oluşan yargısız dil birimidir.

Kelime grupları;

Tek kelime ile karşılanamayan varlık, kavram, nitelik, durum ve hareketleri karşılar. *Bilgisayar, akciğer, yarımada, ipek böceği ya da hastalanmak / hasta olmak* gibi.

Varlık, kavram, nitelik, durum ve hareketleri, anlamlarını genişleterek, belirterek, niteleyerek, pekiştirerek karşılar. “Çocuk çiçeği arkadaşına uzattı.” cümlesini “Küçük çocuk elindeki kır çiçeklerini çok sevdiği arkadaşına uzattı.” şeklinde varlıkların niteliklerini belirterek de kurabiliriz.” (Karahan, 2014: 39).

Leylâ Karahan, kelime gruplarının özelliklerini birkaç madde şeklinde sıralamıştır.

- a. Kelime grupları yargısız dil birlikleridir.
- b. Kelime grupları, cümle ve diğer kelime grupları içinde, tek kelime gibi; isim, sıfat, zarf ve fiil görevi yapar.
- c. Kelimelerin grup içindeki sıralanışı kurallıdır. Görev bakımından birbirine denk olmayan unsurların bulunduğu bir kelime grubunda ana unsur genellikle sondadır.
- d. Kelime gruplarında unsurların sırası, özellikle konuşma ve şiir dilinde değişebilir.
- e. Kelime gruplarının diğer kelime ve kelime gruplarıyla ilişkisi grubun sonundaki hâl ekleriyle sağlanır. Hâl eki, bağlandığı kelimeye değil, o kelime grubuna aittir.
- f. Fiile dayalı sıfat-fiil, isim-fiil, ve zarf-fiil gruplarında fiilin anlamı, cümlede olduğu gibi özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf adı verilen öğelerle tamamlanır. Ancak bu gruplar yargı bildirmediği için cümle değildir.
- g. İkidenden fazla kelimeli kelime gruplarında iç içe geçmiş, birbirini tamamlayan başka kelime grupları da bulunur.
- h. Kelime gruplarının vurgusu grubun yapısına göre değişir. Vurgu, başta,

sonda veya sondan bir önceki kelime üzerinde olabilir. Bazı gruplarda, bütün unsurların vurgusu aynıdır (Karahana, 2014: 39-41).

Leylâ Karahana, kelime gruplarını şöyle başlıklandırmıştır:

1.İsim Tamlaması, 2. Sıfat Tamlaması, 3. Sıfat-fiil Grubu, 4. İsim-fiil Grubu, 5. Zarf-fiil Grubu, 6. Tekrar Grubu, 7. Edat Grubu,8. Bağlama Grubu, 9. Unvan Grubu, 10. Birleşik İsim Grubu, 11. Ünlem Grubu, 12. Sayı Grubu, 13. Birleşik Fiil, 14. Kısaltma Grupları (Karahana, 2014: 39-79).

Turgut Baydar, “Türkiye Türkçesinde Kelime Grupları” adlı eserinde kelime gruplarını şöyle açıklamıştır:

Kelime grupları birden fazla unsurdan oluşur ve kaç kelimedenden oluşursa oluşsun tek bir kelime gibi görev yapar. Kelime grubunun en son unsuruna gelen çekim eki sadece geldiği kelimeyi değil, bütün grubu etkisi altına alır. Böylelikle kelime grubu hem cümlelerde görev yaparken hem de diğer kelime gruplarının yapısına tamlayan ya da tamlanan unsur olarak katılırken tek bir kelime gibi görev yapar. (Baydar, 2020: 29).

Tahsin Banguoğlu, “Türkçenin Grameri” adlı eserinde, kelime gruplarını, “belirtme öbekleri” ve “yargı öbekleri” olarak ikiye ayırır. Belirtme öbeklerinde bir sözcük, bir başka sözcüğün taşıdığı kavramı daha yakından belirtmek için kullanılır. Buna göre her belirtme öbeğinde biri belirtilen, diğeri belirten olmak üzere en az iki sözcük bulunur.

Sözü geliştirmek üzere kelimeler öbeklenirler, kavramlar arasında derece derece ilişkiler meydana getirirler. Böylece tek kavramdan anlatmaya doğru giderler. Bunlara *kelime öbekleri (groupe de mot)* diyoruz. Kimi kelime öbekleri sadece kavramları daha yakından belirtmeye yararlar. Kelimelerin sınıflamasında gördüğümüz gibi dilde işleyişleri ayrı, bazen de aynı kelimeler birbirlerini belirtmek üzere yaklaşır. Bir adın öbürünü belirtmesi, adlara sıfatların, sıfatlara ve fiillere zarfların gelmesi, adların takılar alması gibi: *kuşun kanadı, doğru yol, az tuzlu, geç kalmak, yardım için*.

Bunlara belirtme öbekleri (groupe déterminatif) deriz. Belirtme öbekleri bir yargı taşımadıklarından tek başlarına tam bir anlatma sayılmazlar (Banguoğlu, 2011: 496-498).

Banguoğlu'nun başlıklandırması ise şöyledir:

1. Ad Takımı, 2. Sıfat Takımı, 3. Zarf Öbeği, 4. Takı Öbeği, 5. Çekim Öbeği, 6. Bağlam Öbeği, 7. Yanaşma Takımı, 8. Katma Öbekler (Banguoğlu, 2011: 498- 523).

“Türkçenin Söz Dizimi” adlı eserinde Günay Karaağaç ise söz öbeğinin tanımını yapmıştır. Söz öbekleri ve özelliklerine ilişkin açıklamaları şu şekildedir:

Söz öbekleri, kısaca, cümle oluşturmayan söz dizimi birimleri olarak tanımlanır. Birden çok sözden oluşan yapılardır. Bütün dillerde söz dizimi, varlıkların nitelendirildiği yapılar olan, söz öbekleri ile yapma ve olmaların nitelendiği yapılar olan cümlelerden oluşur. Bir başka deyişle, söz öbeği, bir varlığın nitelendiği yapıdır. Söz öbeği, bir varlığı, bir niteliği, bir durumu veya bir hareketi karşılamak üzere, belirli kurallar içinde yan yana gelen sözler topluluğudur (Karaağaç, 2017: 160).

Sözlüklerin genelleme ve söz diziminin de özelleme olduğu düşünüldüğünde; genel olan sözlük bilgilerini inceleyip nitelerken, özele indirirken, yani dili kullanırken ve sözleri bir araya dizerken, belirli yollara başvurulur: 1. Söz Dizimi, 2. Cümle (Karaağaç, 2017: 160).

Sözlükteki yapılar, varlık ve eylemlerin genel adı iken, söz dizimindeki söz öbekleri varlığın nitelendirildiği; cümleler ise, varlıktaki değişimin, olma ve yapmaların nitelendirildiği yapılardır (Karaağaç, 2017: 160).

Günay Karaağaç söz öbeklerinin niteliklerini birkaç madde halinde şu şekilde sıralamıştır:

- a. Diğer dil birimleri olan sözler ve cümleler gibi, söz öbekleri de birer adlandırmadır. Söz öbekleri, tek söz ile karşılanamayan veya daha belirgin hale gelmesi istenen varlık, kavram, nitelik, durum ve

hareketleri karşılarlar: *ipek böceği, fotoğraf makinesi, telefon etmek, kör olmak* gibi varlık ve hareket isimlerinin dilimizde tek sözlük karşılıkları yoktur.

- b. Söz öbeği, en az iki asıl biçim biriminin, anlamlı sözün, asıl-bağlı, niteleyen-nitelenen, tamlayan-tamlanan ilişkisiyle oluşturdukları birliktir.
- c. Söz öbeğinin ögeleri, ihtiyaca göre değişebilirler veya yer değiştirebilirler. Söz öbeğinin dil bilgilik yapısı bu değişiklikten etkilenmez. Söz, birleşik söz, deyim ve atasözleri, daha önceden yapılmış hazır duran sözlük birimleri olarak, bir bütün oluştururlar; ne ögeleri ne de ögelerinin yerleri değiştirilebilir. Bu yüzden, kalıp birimler de, yapıcı söz öbeği veya cümle olmalarına rağmen, genelleşerek nedensizleştikleri için tek bir söz muamelesi sözlük birimleridir.
- d. Sözler, varlıkları, durumları, belirtileri, hareketleri vb. tek başlarına adlandırırken, söz öbekleri bunları birbirleriyle ilişki içinde adlandırır.
- e. Söz öbeğinin ögeleri arasında niteleyen-nitelenen, tamlayan-tamlanan, nesneleyen-nesnelenen, zarflayan-zarflanan, gibi söz dizimlik ilişkiler söz konusudur; ancak kalıp yapılar halindeki birleşik sözlerde, deyim ve atasözlerinde bu ilişkiler silinmiştir.
- f. Söz öbeği, hazır söz birliği olmayıp, dilin söz dizimi kurallarının kılavuzluğunda konuşma sırasında oluşturulan serbest, değişken ve bireysel yapılardır. Bu yapılardaki sözler, başka sözlerle değiştirilebildiği için çekimlik ve bağımsız söz öbekleri olarak da nitelendirilirler.
- g. Söz öbeğinin anlamı, kendisini oluşturan ögelerin birlikteliğinden doğar; birleşik söz, deyim ve atasözleri bir bütün olarak, tek bir söz gibi algılanırlar; ancak bir bütün olarak anlam taşırlar.

- h. Söz öbeklerinden bağlama öbekleri ayrı bir yere sahiptirler. Bağlama öbekleri, bağlama edatları ile birbirine bağlanmış, iki veya daha fazla isim ögesinin meydana getirdiği söz öbekleridir. Sıralayıcı bağlama öbeklerinde ögeler, asıl ve yardımcı olarak ayrılmaz. Ögeler denk olarak birbirine bağlanır. Birkaç sözün sıralanmasıyla kurulan sıralayıcı bağlama yapısındaki sözlerden biri söylenmeyebilir; bu, sıralayıcı bağlama öbeğinin dağılmasına yol açmaz. Açıklayıcı bağlama edatları ise, öncesine veya sonrasına geldikleri söz, söz öbeği ve cümleleri, kendilerinden önceki veya sonraki söz, söz öbeği ve cümlelere bağlayan ögelerdir; cümle değil, metin edatı oldukları için, cümleler arası birimler oldukları için metin içinde, fakat cümle dışında kalan ögelerdir.
- i. Söz öbeklerinden özel ad öbekleri ayrı bir yere sahiptir. Dil birimlerinin anlamsız kullanımları olan özel ad öbeklerinde, herhangi bir tamlayan-tamlanan, asıl-bağlı, öge ilişkisi yer almaz. Dil ve düşünce dünyasında bir bütün olarak ve yalnızca ses yapılarıyla algılanırlar.
- j. Söz öbeklerinin diğer söz ve söz öbekleriyle ilişkisi, öbeğin sonundaki çekim ekleri ve edatlarıyla sağlanır. Çekim eki ve edatı bağlandığı söze değil, o söz öbeğinin bütününe aittir: *Sıradan insan olmanın erdemine inanmak, güzel insan olmamızın başlangıç noktasıdır.*
- k. Söz öbeklerinin içinde, iç içe geçmiş, birbirini tamamlayan başka söz öbekleri bulunabilir: *Küçük odadaki mumun soluk ışığı.*
- l. Söz öbeklerinin vurgusu, öbeğin yapısına göre başta, sonda veya sondan bir önceki sözün üzerindedir. Bazı öbeklerde, bütün ögelerin vurgusu aynıdır (Karaağaç, 2017: 160-161).

Karaağaç, söz öbeklerini şu şekilde başlıklandırmıştır:

A. Yapımlık Öbekler

1. Fiilimsi Öbekleri

a. İsim-fiil Öbekleri

- b. Fiil İsmi Öbekleri
- c. Zarf-fiil Öbekleri veya Cümle + Edat Öbekleri
- 2. Kısaltma Öbekleri
- a. İsnat Öbeği
- b. Hal veya Edat Öbekleri
- 1. Yalın Hal Öbeği
- 2. İlgi Hali Öbeği
- 3. Yapma Hali Öbeği
- 4. Yaklaşma Hali Öbeği
- 5. Bulunma Hali Öbeği
- 6. Uzaklaşma Hali Öbeği
- 7. Vasıta Hali Öbeği
- 8. Yön Hali Öbeği
- 9. Eşitlik Hali Öbeği
- 10. Benzerlik Hali Öbeği
- 11. Karşılaştırma Hali Öbeği
- 12. Sebep Hali Öbeği
- 13. Sınırlandırma Hali öbeği
- c. Ünlem Öbeği
- 3. Sayı Öbeği
- 4. Birleşik Fiiller
- a. İsimlerle Yapılan Birleşik Fiiller
- b. Fiillerle Yapılan Birleşik Fiiller

5. Yineleme Öbekleri
6. Aitlik Öbeği
7. Bağlama Öbek ve Cümleleri
 - a. Sıralayıcı Bağlama Öbek ve Cümleleri
 - b. Açıklayıcı Bağlama Öbek ve Cümleleri
8. Özel Ad Öbeği
 - a. Birleşik Adlar
 - b. Unvan Öbeği
- B. Çekimlik Söz Öbekleri
 1. İlişkilendirme Öbekleri
 - a. İsim Tamlaması
 1. Belirtili İsim Tamlaması
 2. Belirtisiz İsim Tamlaması
 3. Zincirleme İsim Tamlaması
 - b. İyelik Öbeği
 - c. İlgi Hali Öbeği
 2. Nitelendirme Öbekleri
 - a. Sıfat Tamlaması
 1. Varlığın Var Oluş Sıfatları
 2. Varlığın Eylem Sıfatları (Karaağaç, 2017: 159-218).

Günay Karaağaç'ın "Türkçenin Söz Dizimi" adlı eserinde görüldüğü gibi, Mazhar Kükey de kelime gruplarını "sözcük öbekleri" başlığı altında incelemiştir. Mazhar Kükey sözcük öbeğini "Birden çok sözcüğü içine alan, anlamında ve yapısında bir bütünlük bulunan, tümcede bir sözcük olarak iş

gören; tümceden küçük, sözcükten büyük, anlamlı geniş dil birimine ‘sözcük öbeği’ denir.” diye tanımlamıştır. (Kükey, 2005: 5).

Mazhar Kükey sözcük öbeklerini şu şekilde başlıklandırmıştır:

1. İkilemeler, 2. Bağlama Öbeği, 3. İyelik Öbeği, 4. Ad Tamlaması, 5. Önad Tamlaması, 6. İlgeç Öbeği, 7. Belirteç Öbeği, 8. Ünlem Öbeği, 9. Unvan Öbeği, 10. Sayı Öbeği, 11. Yükleme Öbeği, 12. “-e”li Sözcük Öbeği (datif öbeği), 13. “-de”li Sözcük Öbeği (lokatif öbeği), 14. “-den”li Sözcük Öbeği (ablatif öbeği), 15. Tamlayan Durum Öbeği (genitif öbeği), 16. Birleşik Ad Öbeği (Kükey, 2005: 5).

Vecihe Hatiboğlu, “Türkçenin Söz Dizimi” adlı eserinde kelime gruplarını yargısız anlatımlar olarak adlandırmıştır. Yargısız anlatımlar hakkındaki açıklamaları şu şekildedir: “Yargısız anlatımlar en az iki sözcüğün türlü ilgi ve nedenlerle yan yana sıralanmasından doğan birliklerdir. Yargı bildirmeyen bu birlikler, anlatımlar ya kalıplaşmamış sözcüklerden kurulan her türlü tamlamalardır ya da kalıplaşmış sözcüklerden kurulan birleşik sözcükler, deyimler veya ikilemelerdir.” (Hatiboğlu, 1972: 2).

Hatiboğlu, “yargısız anlatımlar” diye isimlendirdiği kelime gruplarını “yargısız anlatımların kalıplaşmamış olanları ve kalıplaşmış olanları” diye ikiye ayırmıştır. “Yargısız anlatımların kalıplaşmamış olanları”nı [ad tamlaması, (belirtili tamlama, belirtisiz tamlama, takısız tamlama), adıl tamlaması, sıfat tamlaması, zincirleme sıfat tamlaması, ikilemeli tamlama, iyelikli tamlama, çıkmalı tamlama, kalmalı tamlama, yönelmeli tamlama, ilgeçli tamlama, bağlaçlı tamlama, zincirleme ad tamlaması, karma tamlama, girişik tamlama] diye ayırırken “yargısız anlatımların kalıplaşmış olanları”nı da birleşik sözcükler ve ikilemeler olarak ayırmıştır. (Hatiboğlu, 1972: 2-51).

Mustafa Özkan ve Veysi Sevinçli’nin hazırladığı “Türkçenin Söz Dizimi” adlı yapıtta kelime grupları “belirtme grupları” başlığında toplanmıştır. Yine bu eserde kelime grupları, “Tek kelime ile karşılanan varlıkları, hareketleri ve kavramları daha geniş olarak belirtmek veya tek kelimeyle ifade edilemeyen benzer durumları karşılamak üzere birden fazla kelimeyle kurulan dil birliklerine

‘kelime grubu’ denir.” (Özkan-Sevinçli, 2017: 14) şeklinde tanımlanmış ve özellikleri maddeler halinde belirtilmiştir:

- a. Kelime grupları, tek kelimeyle karşılanamayan nesne, hareket ve kavramları karşılamaya yararlar. *Kara yolu, çamaşır makinesi, gaz maskesi, taş ocağı, bal arısı, hanımeli, canı sıkılmak, göz kırpmak, ölüm korkusu vb.*
- b. Kelime grupları, nesne ve hareketleri daha geniş olarak belirtmeye yararlar. “*Mavi trenle yolculuk yaptım!*” cümlesinde *mavi trenle* grubunu “*Ankara- İstanbul arasında sefer yapan mavi trenle*” biçiminde genişletebiliriz.
- c. Kelime grupları, yapı ve anlamca bir bütünlük göstermiş olup cümle içinde tek bir kelime gibi vazife görürler. Ancak bazen konuşma ve şiirlerde grubu oluşturan öğelerin yerlerinin değişmesi yanında iki ögenin arasına başka kelimelerin girdiği de görülür.
- d. Kelime gruplarındaki her unsur, kendi içerisinde başka kelime grubu ve gruplarını oluşturabilir.
- e. Bir kelime grubunun diğer kelime grubu ve gruplarıyla ilişkisini sağlamak için grubun sonuna, yani asıl ögeye ek getirilir. Grubun sonuna gelen çekim eki, bağlandığı kelimenin değil, bütün grubun eki olur.
- f. Kelime gruplarında vurgu ise her grubun yapısına göre değişir. Başta, sonda ve sondan bir önceki ögede bulunur.
- g. Kelime grupları, cümle içinde tek bir kelime gibi işlev görür, cümlelerin çeşitli öğeleri olarak kullanılabilir.
- h. Kelime grupları, başka bir kelime grubunun ögesi olarak da işlem yapar (Özkan-Sevinçli, 2017: 15-17).

Mustafa Özkan ve Veysi Sevinçli’nin hazırladığı eserde kelime grupları ise şöyle başlıklandırılmıştır:

1. İsim tamlaması ve İyelik Grubu, 2. Sıfat Tamlaması, 3. Birleşik İsim Grubu, 4. Tekrar Grubu, 5. Aitlik Grubu, 6. Edat Grubu, 7. Unvan Grubu, 8. Birleşik Fiil Grubu, 9. İsim-fiil Grubu, 10. Sıfat-fiil Grubu, 11. Zarf-fiil Grubu, 12. Sayı Grubu, 13. Ünlem Grubu, 14. Bağlama Grubu, 15. Kısaltma Grupları (yönelme grubu, bulunma grubu, uzaklaşma grubu, isnat grubu, yükleme grubu, vasıta grubu, ilgi grubu, eşitlik grubu, kısaltma gruplarının tersi görünüşünde olan kelime grupları.) (Özkan-Sevinçli, 2017: 13-18).

Rasim Şimşek, “Örneklerle Türkçe Sözdizimi” adlı eserinde kelime gruplarını “belirtme öbekleri” olarak isimlendirmiştir. Kelime grupları için “Sözcüklerin ikinci tür öbeklenmesi, kavramlar arası ilişkilere dayanır. Burada ad soylu sözcükler, bir yüklem olmaksızın, doğrudan doğruya kendi aralarında ilişki içine girerler. Sözcüklerin bu tür ilişkisinden belirtme öbeği adı verilen yargısız anlatımlar doğar. Yargısız anlatımlar, sözdiziminin alt birimini oluşturur.” (Şimşek, 1987: 322) biçiminde açıklama yapmıştır. Rasim Şimşek, kelime gruplarını şu şekilde başlıklandırmıştır:

1. İyelik Öbekleri (Ad Takımı: Belirtili Ad Takımı, Belirtisiz Ad Takımı, Adıl Takımı)
2. Niteleme Öbekleri (Önad Takımı, Sayı Öbeği, San Öbeği, Belirteç Öbeği)
3. Çekim Öbekleri (Ad Öbekleri: Yönelmeli, Kalmalı, Çıkmalı, Belirtmeli, Katılmalı, İyelikli Ad Öbeği; Eylem Öbekleri, İlgeç Öbekleri)
4. İkileme
5. Bağlaç Öbeği (Ulama Bağlaç Öbekleri, Ayırtlama Bağlaç Öbekleri)
6. Ünlem Öbeği (Şimşek, 1987: 322-400).

Sezai Güneş’in “Türk Dil Bilgisi” adlı eserinde kelime grubu tanımı şöyle yapılmıştır: “Birden fazla kelimenin bir araya gelmesiyle oluşan, kendi içinde - yapı ve anlam yönünden- bir bütünlük taşıyan ve bir cümlemin kuruluşunda bir bütün olarak görev alan gramer unsurlarına kelime grubu denir.” (Güneş, 1996: 329)

Sezai Güneş, kelime gruplarını şöyle başlıklandırmıştır:

1. İyelik Grupları, 2. İsim Tamlamaları, 3. Sıfat Tamlaması, 4. Aitlik Grubu, 5. Unvan Grubu, 6. İsnat Grubu, 7. Sayı Grubu, 8. Ünlem Öbeği, 9. Tekrar Grupları, 10. Bağlama Grubu, 11. Kısaltma Grupları (İlgi Grubu, Yönelme Grubu, Bulunma Grubu, Ayrılma Grubu) 12. Edat Grubu, 13. Fiilimsi Grupları (İsim-fiil Grubu, Sıfat fiil-Grubu, Zarf-fiil Grubu) (Güneş, 1996: 329).

M. Kaya Bilgegil, “Türkçe Dilbilgisi” adlı eserinde kelime gruplarını “belirtme grupları” olarak adlandırmış ve şu açıklamayı yapmıştır: “Birden ziyade kelimedenden meydana geldiği halde, cümledeki görevi bakımından bir tek kelimedenden farksız olan, gerektiği takdirde, yeni bir kelimeymiş gibi çekim alabilen, isim soyundan kelimelerin teşkil ettiği birleşik sözlere belirtme (tayin) grupları diyoruz.” (Bilgegil, 1963: 115) Bilgegil, kelime gruplarını şöyle başlıklandırmıştır:

1. İsim Tamlaması, 2. Sıfat Tamlaması, 3. Bağlaç Grupları, 4. Zarf Grupları, 5. İsim Grupları, 6. İkizlemeler, 7. Edat Grupları, 8. Unvan Grupları (Bilgegil, 1963: 115-163).

Ahmet Beserek, “Türkçede Cümle Yapısı” adlı eserde kelime gruplarıyla ilgili şu açıklamayı yapmıştır:

“Birden fazla kelimenin çeşitli faktörler vasıtasıyla bir araya gelmesi, bir bütün oluşturması kelime gruplarını meydana getirir. Kelime gruplarının en ehemmiyetli fonksiyonu, bir kelimeymiş gibi işlem görmesidir. Çünkü kelime grupları cümle içerisinde bir blok, bir unsur oluştururlar. Kelime grupları bilinmeden cümlenin tahlil edilmesi zordur. Cümle konusunu da anlayabilmek için kelime gruplarını anlamak gerekmektedir. ” (Beserek, 1991: 28).

Ahmet Beserek kelime gruplarını şu şekilde başlıklandırmıştır:

İsim Tamlaması, Sıfat Tamlaması, İsim Grupları, Edat Grubu, Unvan Grubu, Zarf Grubu, Tekrarlar (İkizlemeler), Ünlem Grubu, Bağlaç Grupları” (Beserek, 1991: 28- 31).

Araştırmacıların kelime gruplarına yönelik isimlendirmelerine bakıldığında farklı terimlerin kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca araştırmacılar en çok “grup” ve “öbek” terimlerini kullanmıştır. Muharrem Ergin, Zeynep Korkmaz, Leylâ Karahan, Mustafa Özkan, Veysi Sevinçli, Sezai Güneş, M. Kaya Bilgegil ve Ahmet Beserek’in “grup” terimini; Tahsin Banguğlu, Günay Karaağaç, Mazhar Kükey ve Rasim Şimşek’in “öbek” terimini kullandığı saptanmıştır. Vecibe Hatipoğlu ise “yargısız anlatımlar” terimini kullanmıştır.

Kelime gruplarının sınıflandırılmasında bazı farklılıklar görülmüştür. Muharrem Ergin, aitlik grubuna yer vermiş fakat Leylâ Karahan’ın tasnifinde aitlik grubu yoktur.

Leylâ Karahan, birleşik fiillere “anlamca kaynaşmış birleşik fiiller”i dahil etmiştir. Ancak Muharrem Ergin için böyle bir durum söz konusu değildir.

Muharrem Ergin ve Leylâ Karahan’ın tasnifinde “zarf grupları” yoktur. Ancak Rasim Şimşek, Ahmet Beserek, M. Kaya Bilgegil gibi araştırmacıların tasnifinde “zarf grubu”na rastlanmıştır. Araştırmacıların bir kısmının bu tür söz dizilerini “sıfat tamlaması” kabul ettiği görülmüştür.

Muharrem Ergin, Leylâ Karahan’ın tek başlık altında incelediği ve içine vasıta grubunu da eklediği “kısaltma grupları”nı ayrı başlıklar altında “isnat, yaklaşma, bulunma, uzaklaşma, vâsıta grupları” olarak incelemiştir. Mazhar Kükey’in de ayrı ayrı başlıklandırma yaptığı tespit edilmiştir.

Günay Karaağaç, Mustafa Özkan, Veysi Sevinçli de vâsıta grubunu bir başlık altında almıştır.

Rasim Şimşek ve M. Kaya Bilgegil, kelime grubu olarak “isim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiil” gruplarını almamıştır.

Çalışmamızda, kelime gruplarına yönelik Türkiye Türkçesi gramerlerinde yer alan açıklamalar ve sınıflandırmalar değerlendirildi. Bu bilgiler ışığında kelime grupları şöyle başlıklandırıldı:

1. İsim Tamlaması

2. Sıfat Tamlaması
3. Sıfat-fiil Grubu
4. Zarf –fiil Grubu
5. İsim-fiil Grubu
6. Tekrar Grubu
7. Edat Grubu
8. Bağlama Grubu
9. Unvan Grubu
10. Birleşik İsim Grubu
11. Ünlem Grubu
12. Sayı Grubu
13. Birleşik Fiil Grubu
14. Zarf Grubu
15. Kısaltma Grupları

İsim Tamlamaları: İsim tamlamalarının adlandırılmasında veya türlerinin belirlenmesinde araştırmacılar arasında birtakım görüş ayrılıkları vardır. Bu ayrılıklar değerlendirilerek ortak noktalara ulaşılabilir. İsim tamlamalarının özellikleri ile ilgili bilgiler aşağıda verilmiştir.

Muharrem Ergin isim tamlamalarını şöyle tanımlar:

Bu gurup iki isim unsurunun meydana getirdiği kelime gurubudur. Bir ismin manasının iyelik sistemi içerisinde başka bir isimle tamamlanması esasına dayanır. Bir nesnenin başka bir nesnenin parçası olduğunu, bir nesnenin başka bir nesneye ait bulunduğunu veya bir nesnenin başka bir nesneyle tamamlandığını ifade etmek için bu kelime grubuna başvurulur. Grubu meydana getiren iki isim unsurundan biri tamlayan biri ise tamlanan unsurdur. Tamlayan önce tamlanan sonra gelir. İki unsur iyelik sistemi ile

birbirine bağlanır ve grubun temelini iyelik ifadesi teşkil eder. Bu grup ekli bir birleşmedir. Tamlanan unsur daima iyelik eki taşır. Tamlayan unsur ise daima genitif hâlinde bulunur fakat bu genitif bazen ekli bazen eksiz halde bulunur (Ergin, 2013: 381-384).

Doğan Aksan, Sevgi Özel, Neşe Atabay ve İbrahim Kutluk isim tamlamalarını şöyle tanımlar: “Adın başka bir adla kurduğu öbeğe tamlama diyoruz. Tamlamada temel öge tamlanan, belirten, anlamı tamamlanan, nitelenen, amaç alınan addır ve belirtili ve belirtisiz tamlama da iyelik ekini alır. Tamlayan da tamlananın adını bütünleyen yardımcı sözcüktür.”

(Aksan-Özel-Atabay-Kutluk, 1983: 52).

Haydar Ediskun’un isim tamlamaları hakkında söyledikleri şu şekildedir: “İki isim arasında iyelik ilgisi kurmak amacıyla oluşturulan takıma isim takımı denir. İsim takımlarında yardımcı, tamlayıcı ögeye, yani birinci isme belirten veya tamlayan ana ögeye yani ikinci isme belirtilen veya tamlanan denir.” (Ediskun, 1982: 24).

Leylâ Karahan isim tamlamalarını şu şekilde tanımlar:

İyelik ekli bir isim unsurunun, iyeliğin işaret ettiği bir başka isim unsuruyla kurduğu kelime grubudur. Bu kelime grubunda iki isim unsuru aitlik, içinde bulunma, sınırlandırma, belirtme vb. anlam ilgileri çerçevesinde birbirine bağlanır. Ör. “Ovanın yeşili, bizim sesimiz, Üsküdar’ın dost ışıkları” (Karahan, 2014: 42).

Tahsin Banguoğlu da isim tamlamalarını şu şekil de tanımlamıştır: Kimin veya kim hâlindeki bir ada iyelik eki almış bir adın gelmesiyle ortaya çıkan kelime öbeğine ad takımı deriz. Bir ad takımında belirten yalın veya katılma hâlindeki birinci ad, belirtilen ise iyelik eki almış ikinci addır. Ör. Ev kapısı, Ali’nin köpeği (Banguoğlu, 2011: 331).

Süer Eker, eserinde, şu açıklamalarda bulunmuştur: “Ad tamlaması, iyelik bağlantısı ile birbirine bağlanmış iki veya daha çok addan oluşan tamlamadır. Bu nedenle ad tamlamalarına iyelik grubu adı verilir. Ad tamlamasında tamlayan ve

tamlanan ögeler sayıca birden çok olabilir ve/veya bu ögeleri, sözcük grupları oluşturabilir” (Eker, 2015: 353).

Günay Karaağaç ise isim tamlamasının tanımını şöyle yapmıştır: “Bir ismin başka bir isimle ilişkilendirildiği söz öbeğidir.” (Karaağaç, 2014: 208-209).

M. Kaya Bilgegil’in isim tamlaması tanımlaması şöyledir: “Birden fazla ismin iyelik (=aitlik), tahsis, tür, cins ve özellik ifade etmek üzere bir araya gelmesinden hâsıl olan birleşik sözlere isim tamlaması denir.” (Bilgegil, 2011, 116-117).

Tahir Nejat Gencan, “Adlar tümcede özne, nesne, tümleç oldukları gibi başka sözcükleri de tümler, ad adı tümleyince ad takımı olur.” şeklinde tanımlamıştır. (Gencan, 2007: 196).

Kerime Üstünova ise şöyle tanımlamıştır: “İyelik ekleri geldikleri adı, geride tamlayan eki almış bir ada bağlarlar. Ancak adın tamlayan ekini yüzey yapıda taşıma zorunluluğu yoktur. İyelikli birim yine sondadır ve ortaya çıkan öbeğe *ad tamlaması* adı verilir.” (Üstünova, 2012: 77).

Zeynep Korkmaz isim tamlamasını, “Bir ad başka bir adla ilgi durum eki olarak veya almadan bir anlam bağı oluşturduğunda ad tamlaması dediğimiz kelime grubu ortaya çıkar. Burada birinci ad, tamlayan; ikinci ad, tamlanan niteliğindedir. Arada ilgi ekinin kullanılıp kullanılmamasına göre tamlamalar çeşitlenir.” şeklinde yapmıştır. (Korkmaz, 2014, 285-288).

Mustafa Özkan ve Veysi Sevinçli’nin hazırladığı “Türkiye Türkçesi Söz Dizimi” adlı eserde isim tamlaması şöyle tanımlanmıştır: “İki veya daha çok ismin sahiplik, tahsis, tür, cins, vb. nitelikleri belirtmek üzere özel bir biçimde bir araya gelmesinden oluşan kelime grubuna isim tamlaması denir.” (Özkan-Sevinçli, 2017: 19).

Tanımlardan yola çıkıldığında isim tamlamalarının aslında bir iyelik grubu olduğunu ifade etmek mümkündür. İyelik; özellik, isimlendirme veya benzerlik bildirir. İsim tamlaması en az bir tamlayan ve bir tamlanandan oluşur.

Tamlamayı oluşturan isimler arasında bir anlam ilişkisi bulunur. Tamlanan unsur tüm isim tamlamalarında ek alır ancak tamlayanın ek alıp almaması isim tamlamasının çeşitlenme nedenidir. Araştırmacılar isim tamlamalarının çeşitleri hakkında görüşlerini şöyle belirtmişlerdir:

Zeynep Korkmaz “Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi” adlı çalışmasında ad tamlamalarını belirtili, belirtisiz ve zincirleme ad tamlaması olarak üç grupta incelemiştir:

Belirtili ad tamlaması, tamlayan adın sonuna ilgi durum eki, tamlanan adın sonuna da üçüncü şahıs iyelik eki getirilerek yapılan tamlama türüdür. Tamlayan ad, ilgi durum eki aldığı için belirtili ad tamlaması adını alan bu birleşimde, iki ad arasında belirli, kesin bir anlam bağlantısı vardır. Ancak, bu bağlantı sürekli değil geçicidir. *Örn: dünyanın yüzü, gecenin karanlığı...* (Korkmaz, 2014: 285).

Belirtisiz isim tamlamasını da şöyle açıklamıştır:

Bu tamlama türünde adından da anlaşılacağı üzere, tamlayan ad eksiz yani yalın durumdadır. Yalnız tamlanan ad üçüncü şahıs iyelik eki almıştır. Belirtisiz ad tamlamalarında tamlayanın tamlanana bağlılığı belirsiz fakat sürekli. Anlamca da tamlananın ayrılmaz bir parçasıdır. Bundan dolayı tamlananın iki ögesi arasına bir başka gramer ögesi giremez. Bu niteliği dolayısıyla belirtisiz ad tamlamaları dilimizde çeşitli adlar, benzetme vb. özellikli daha başka adlar kurmaya elverişlidir. *Örn: Antep fıstığı, devlet adamı, dikiş makinesi, edebiyat öğretmeni, erkek ruhu gibi.*

Belirtili ad tamlaması içindeki tamlayan ve tamlanan adlar yalın oldukları gibi bir kelime grubundan da oluşabilirler: ***Gözlerinin derinlikleri*** sonsuz, nemli, seyyal ve ateşle parlıyordu. Kendine ait bir şeyi ezdiği için bu ***zaferin acı tortusunu*** da hissediyordu.

Belirtili ad tamlamasında olduğu gibi belirtisiz ad tamlamalarında da tamlayan veya tamlanan öğeleri yalın veya birer kelime grubu da olabilir: ***Bahçe duvarları*** yer yer yıkıldı; kapısı, camı, çerçevesi kalmadı. Daima

muhayyel bir Avrupa seyahati için hazırlanmış bir bavulu vardı, bu bavulun yanı başında bir de şapka kutusu dururdu.

Bir ad tamlaması başka bir ad tamlamasının tamlanan ögesini oluşturduğunda, kendi iyelik ekini değil, ana tamlamanın gerekli kıldığı iyelik ekini alır: *Söz dağarcığı/ benim söz dağarcığım.*

Belirtisiz ad tamlamalarından oluşan bazı yer, kuruluş, ev, apartman, sokak, vb. adlarla kısa anlatım, yabancı dil, yabancı söyleyiş gibi yanlış etkilerle iyelik ekinin atıldığı ve bu eğilimin gittikçe arttığı görülmektedir: *Topkapı Sarayı, Sümer Sokak.*

Belirtili ad tamlamalarında olduğu gibi belirtisiz ad tamlamalarında da sıfat tamlamalarının tersine çevrilerek birer ad tamlamasına dönüştürüldüğü örnekler vardır: *budala adam, adam budalası* (Korkmaz, 2014: 286-288).

Leylâ Karahan belirtili ve belirtisiz isim tamlamaları hakkında şunları ifade etmiştir:

- a. İsim tamlamasında birinci unsurun ikinci unsurla bağlantısı, zamirlerde ekli, isimlerde ise ekli veya eksizdir. Tamlananın ikinci unsuru daima iyelik eki taşır: *köy yolu*
- b. Bu tamlamada ana unsur sonda bulunur. Birinci unsur tamlayan, ikinci unsur tamlanandır: *çoban (ty) / çeşmesi*
- c. Birinci unsuru ilgi hali eki taşıyan isim tamlaması *belirtili isim tamlamasıdır: savaşın (ty) / kartalı (tn) ANA*
- d. Belirtili isim tamlamasının unsurları yer değiştirebilir: *Kimse duymaz çilesini tıtmeyen ocakların. YBB (tıtmeyen ocakların çilesi)*
- e. Belirtili isim tamlamasının unsurları arasına başka sözcükler de girebilir:
Acaba bahar atların da mı kanını zehirliyor? AH
- f. Belirtili isim tamlamasının tamlayan unsuru da belirtili isim tamlaması

olabilir. Böyle bir yapı da üç isim unsuru bulunduğu düşünülmemelidir:
elbisenin yakasının / düğmesi

g. Birinci unsurunda ilgi hali eki bulunmayan isim tamlaması belirtisiz isim tamlamasıdır. Bu tamlama belirsiz, genel bir nesneyi, bir türü karşılar: *ishak (ty) / kuşu (tn) CST*

h. Belirtisiz isim tamlamasının iki unsuru arasında daima bir ilişki mevcuttur. Tamlamada iki unsur arasına başka bir unsur giremez ve unsurlar yer değiştiremez. Bundan dolayı nesne adı olarak kullanılmaya en elverişli kelime gruplarından biri belirtisiz isim tamlamasıdır. Meselâ “*buzdolabı, kahverengi, gökyüzü, atasözü, hanımeli, yüzbaşı, yayınevi*” gibi isimler belirtisiz isim tamlaması kuruluşundadır.

1. Belirtisiz isim tamlamalarının tamlayan unsuru bir cümle olabilir:

“*Kiralıktır.*” levhası ÖS

i. Bazı isim tamlamalarında tamlanan -II ekini aldığı anda tamlananın iyelik eki düşer: *asker şapkası - asker şapkalı*

j. Her belirtisiz isim tamlamasını belirtili, her belirtili isim tamlamasını da belirtisiz isim tamlamasına dönüştürmek mümkün değildir: *Ankara şehri, onun elbisesi*

k. Bir isim tamlaması başka bir isim tamlamasında tamlanan unsur olarak görev yaptığı anda kendi iyelik ekini değil ana tamlamanın iyelik ekini taşır: *çamaşır makinesi - benim çamaşır makinem*

l. Tamlanan unsuru sıfat-fiil veya sıfat-fiil grubu olan bir isim tamlamasının tamlayan unsuru genellikle ilgi hali eki taşır: *yılların geçtiği KK*

m. İsim tamlamalarının tamlayan ve tamlanan unsurları kelime grubu olabilir:

Türklüğün (ty) ceylan yürekli töresi (tn) YBB (tamlanan sıfat tamlaması)

n. İsim tamlamasında birden fazla tamlayan ve tamlanan unsur

bulunabilir: *evin (ty) kapısı / penceresi (tn)*

o. İsim tamlamaları söz dizimi içinde isim, sıfat ve zarf görevi yapar:
Vadide yaratılış önceliğinin sessizliği vardı. TB (isim), el yazması eserler (sıfat), bütün aile pazar günleri bir araya gelirdi. (zarf).

ö. Belirtili isim tamlamasında vurgu her iki unsurda da aynı ölçüdedir. Belirtisiz isim tamlamasında ise vurgu birinci unsur üzerinde bulunur (Karahan, 2014: 42-48).

Günay Karaağaç isim tamlamaları hakkında şunları ifade etmiştir:

Hem tamlayanın hem de tamlananın ek aldığı ve iki ismin ilişkilendirme yoluyla oluşturulduğu söz öbeğine belirtili isim tamlaması denir. Tamlayan öge ilgi hâli (-ın/nın) ekini alarak ikinci isme bağlanır. Tamlanan öge de, ikinci bir ilişkilendirici olarak iyelik (-ı/-sı/-lar) ekini alır. (isim+ilgi hâli eki)+ (isim+iyelik eki) *okulun yolu*

Tamlayanın eksiz ilgi hâli çekiminde olduğu, tamlananın (isim+iyelik eki) ek aldığı söz öbeğine belirtisiz isim tamlaması denir. Bu iki isim arasındaki ilişkiyi, tamlanan ögenin aldığı iyelik eki sağlar. İşlevi geriye doğru olan bu ek, öbeğin oluşması için gerekli ögedir. İyelik çekiminin ilgi hali çekimi gibi sahiplik ve ilişki bildiriyor olması Türkçeye bu imkânı sunmaktadır. *Ayak takımı, okul yolu* (Karaağaç, 2017: 208-209).

Tahsin Banguoğlu'nun konu ile ilgili görüşleri şöyledir:

Bir belirli ad takımında her iki kelimeye gelen ekler katılma hâli ve iyelik ekleri ait olma anlatımında olup bu kavram tekrarlanmış olmaktadır. Gerçekten kuş-un yuva şekli bu iki ad arasında ait olma anlamını kurabilecekken, katkı alanının ikinci adım sonuna da öncülü katılan, birinci ad olan bir iyelik zamiri (kuş-un yuva-sı) getiriyoruz. Türkçeye mahsus daha sıkı bir bağlantıya sahip ve çok yaygın bir belirtme öbeği olan bu ad takımı kalıbını Batı dillerinden tarifler ve terimler tam karşılamaz, tamlama, tamlayan, tamlanan gibi.

Kim hâlinde bir katılan ad ile iyelik eki getirilmiş bir katkı alan addan oluşmuş ad takımına belirsiz ad takımı adını veriyoruz. Ev bahçesi, at kuyruğu gibi. (Banguoğlu, 2011: 331).

Haydar Ediskun'un belirtili ve belirtisiz isim tamlamaları hakkında düşünceleri şunlardır:

Belirtili isim takımı, belirteni söz söyleyen ve dinleyence bilinen ve belirteni ile belirtileni arasında geçici bir ilgi bulunan takımdır. Bu takımda belirtenin eki -in; belirtilenin eki ise -i'dir. Her iki ek de ünlüler uyumuna bağlıdır: Kızın eldiveni (kız söyleyen ve dinleyence bilinen bir kızdır. Eldiven bilinen ve belirli bir kızındır. Kız ile eldiven arasındaki ilgi geçicidir çünkü eldiveni bu kıza olduğu sürece düşünebiliyoruz.)

Belirteni söz söyleyen ve dinleyence belli olmayan ve belirteni ile belirtileni arasında sürekli bir bağ bulunan takımdır. Belirten ek almaz, belirtilen -i ekini alır. Bu ek ses uyumuna bağlıdır: ev duvar-ı (ev söz söyleyen ve dinleyence belirli olmayan bir evdir; bir ev cinsidir. Ev ile duvar arasındaki bağ sürekliedir çünkü ev cins ismi olduğuna ve her evin de duvarı bulunduğuna göre, ev ile duvar arasındaki bağ sürekli olarak kalacaktır.) (Ediskun, 1992: 115).

Mustafa Özkan ve Veysi Sevinçli, belirtili ve belirtisiz isim tamlamaları hakkında şunları söylemiştir:

- a. Belirtili isim tamlamasında tamlayan ilgi ekini, tamlanan ise iyelik ekini alır.
- b. Belirtili isim tamlamasında iki öge arasında ekle sağlanan ilgi geçicidir. Çünkü burada belirtilen değişmekle ana kavram değişmez. Aidiyet tesadüfidir, bu yüzden de iki öge arasında anlam kaynaşması olmaz.
- c. Belirtili isim tamlamalarında ögeler, ayrı bir kelime grubu olabilir.
- d. Belirtili isim tamlaması kalıbında bir araya gelen isimler, şu anlamları ifade eder: sahiplik, aitlik, sebep, tahsis, nitelik bildirir, belirsizlik.

- e. Belirtili isim tamlamalarında vurgu, her iki öge üzerinde aynıdır. Her kelime kendi vurgusunu taşır.
- f. Belirtisiz isim tamlamalarında birinci öge ek almaz, ikinci öge ise iyelik ekini alır.
- g. Belirtisiz isim tamlamalarında tamlayan öge bir kelime, bir kelime grubu veya bir cümle olabilir.
- h. Belirtisiz isim tamlamasında ögeler anlamca kaynaşmaya elverişli olduklarından yerleri değişmediği gibi grubu meydana getiren ögeler arasına başka herhangi bir kelime giremez.
- ı. İsim tamlamaları genellikle belirtililik ve belirtisizlik açısından birbirine dönüşse de bu durum her zaman mümkün olmayabilir.
- i. Belirtisiz isim tamlamalarında vurgu tamlayan üzerindedir (Özkan-Sevinçli, 2017: 22-31).

İsim tamlaması için Muharrem Ergin, Zeynep Korkmaz, Leylâ Karahan, M. Kaya Bilgegil, Günay Karaağaç, Mustafa Özkan, Veysi Sevinçli “isim tamlaması”; Süer Eker, Kerime Üstünova “ad tamlaması”; Tahsin Banguoğlu, Tahir Nejat Gencan “ad takımı”; Haydar Ediskun “isim takımları” terimini tercih etmişlerdir.

Tahir Nejat Gencan, “Dilbilgisi” adlı eserinde kelime gruplarını bir başlık etrafında toplamamıştır. İsim tamlamalarını, “Ad Takımı” başlığıyla ele almıştır. Ad takımlarını sınıflandırmıştır. “Üçüncü Türlü Ad Takımı” başlığı altında takısız isim tamlamalarını ortaya atmıştır. Bu tamlama türü, önemli bir tartışma konusu haline gelmiştir (Gencan, 2017: 196-201).

Mustafa Özkan ve Veysi Sevinçli’nin hazırladığı “Türkiye Türkçesi Söz Dizimi” adlı eserde “eksiz tamlama” başlığıyla ifade edilen takısız isim tamlaması, araştırmacılar tarafından kabul görmemiş ve şöyle açıklanmıştır:

Grubu oluşturan iki ismin hiçbir çekim eki almadan yan yana gelmesiyle de tamlama yapılmaktadır. Takısız tamlama diye

nitelendirilen bu yapıdaki kurulumların bir kısmı, yabancı dil kurallarının dilimize tatbik edilmesiyle oluşmuş şekillerdir.

Bu şekilde iki ismin yan yana getirilmesiyle kurulmuş, eksiltili öbeklerin sayısı oldukça fazladır. Bu kalıptaki birleşiklerde ilk kelime, belirten isimden çok sıfat görevinde olup, belirtileni nitelendirmektedir. Bu bakımdan bu yapılara, isim tamlamasından çok *sıfat tamlaması* demek daha uygundur (Özkan-Sevinçli, 2017: 31-32).

Mazhar Kükey, “Türkçenin Dilbilgisi 2” adlı kitabında zincirleme isim tamlamaları hakkında şunları söylemiştir: “Tamlayanı veya tamlananı veya her iki ögesi de ad tamlaması olan geniş ad tamlamalarına “zincirleme tamlama” adı verilir. Bu tür tamlamalara “zincirleme ad tamlaması” demeye gerek yoktur. Çünkü tüm zincirleme tamlamalar, ad tamlamasından başka bir şey değildir.” (Kükey, 2005: 29).

Günay Karaağaç da “Türkçenin Söz Dizimi” adlı eserinde zincirleme isim tamlamasını incelemiştir:

Birden çok ilişkilendirmenin ve dolayısıyla birden fazla ilgi hali çekiminin yer aldığı söz öbeğidir. Birden çok ilgi hali çekiminin olduğu bu söz öbeklerindeki tamlanan asıl ögenin aldığı iyelik eki, doğal olarak, öbeğin bütününe aittir. Zincirleme isim tamlamasında ortak kullanılan ve tekrarlanan öge, ilgi hali eki değil, iyelik ekidir. İyelik eki sayısı, ilişkilendirilen öge sayısını verir (Karaağaç, 2017: 210).

Zeynep Korkmaz, “Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi” isimli eserinde zincirleme isim tamlaması ile ilgili şu görüşleri belirtmiştir:

Zincirleme ad tamlaması bir ad tamlamasının başka bir adla oluşturduğu ikinci bir ad tamlamasıdır. Böylece, tamlayanı, tamlananı veya her ikisi de ad tamlaması biçiminde olan iç içe girmiş yeni bir tamlama türü ortaya çıkmaktadır. Her ne kadar gramerlerimizde ve terim sözlüklerinde bu tür tamlamalar zincirleme isim tamlaması diye adlandırılmış ise de, bunlar aslında tamlama kalıbındaki bir kelime grubunun, bir birleşik adın başka

bir ad veya ad tamlamasına tamlayan görevi ile bağlanmış olmasından ibarettir (Korkmaz, 2014: 288).

Sonuç olarak belirtili isim tamlamalarında belirgin bir iyelik anlamı vardır. İki veya daha fazla isim birbiriyle çeşitli anlam ilgileri kurar. Belirtili isim tamlamalarının unsurları yer değiştirebilir ve unsurlarının arasına başka sözcükler girebilir. Ancak belirtisiz isim tamlamasında tamlayan ilgi hâli eki almaz ve tamlayan ile tamlanan arasına başka sözcük giremez. Belirtisiz isim tamlamalarında genel bir belirsizlik durumu vardır.

Takisiz isim tamlamaları, araştırmacılar tarafından kabul görmemiştir. Takisiz isim tamlaması olarak düşünülen gruplarının aslında bir sıfat tamlaması olduğu fikri ön plana çıkmıştır.

İsim tamlamaları tasnif edilirken zincirleme isim tamlamasını dâhil eden araştırmacılar vardır. Fakat çalışmamızda zincirleme isim tamlaması bir tamlama çeşidi olarak kabul edilmemiştir. Çünkü zincirleme isim tamlaması kuruluş ve şekil olarak belirtili isim tamlamasından farklı değildir. Temel farkı tamlayan veya tamlanan kısmının bir isim tamlamasından oluşmasıdır.

Sıfat Tamlamaları: Sıfat tamlamaları, kelime grupları açısından önemli bir yere sahiptir. Sıfat tamlamalarında bir ön ad bulunur. Bu ön ad, kendisinden sonra gelen bir isim ya da isim grubunu, nitelemek veya belirtmek için kullanılır. Ayrıca ad ve ön ad birleşimi eksiz yapılıdır. Araştırmacıların sıfat tamlamaları ile ilgili tanımlamaları ve açıklamaları aşağıda belirtilmiştir.

Muharrem Ergin, sıfat tamlamalarıyla ilgili açıklamaları şu şekildedir:

Sıfat tamlaması bir sıfat unsuruyla bir isim unsurunun meydana getirdikleri kelime gurubudur. Sıfat unsuru, isim unsurunu vasıflandırmak veya belirtmek için getirilir. Sıfat tamlayan, yardımcı, isim tamlanan, asıl unsurdur. Sıfat tamlaması eksiz bir birleşmedir. Her iki unsur da ek almadan doğrudan doğruya bir araya gelir. Sıfat bu birleşmede daima teklik halde bulunur, sıfatların çoklukları yapılmaz. Sıfat tamlamasında sıfat, bir ismin başına gelir; yani sıfat önce isim sonra getirilir (Ergin, 2013: 380).

Zeynep Korkmaz, “Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi” adlı eserinde şu açıklamayı yapmıştır: “Sıfatın anlam ve işlev bakımından kendi varlığını ortaya koyabilmesi için mutlaka bir adın önünde bulunması ve o adı nitelemesi veya belirtmesi gerekir: *cıvıl cıvıl kuşlar, dalgalı deniz, düşünen insan, kırmızı gül, bu yıl, şuradaki okul gibi*. Adlar iyelik, çokluk ve ad çekim ekleri alabildikleri hâlde sıfatlar bu ekleri alamazlar. Adlar ile eksiz birleşirler ve yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi sıfat tamlaması oluştururlar.” (Korkmaz, 2014: 335).

Kerime Üstünova’nın sıfat tamlamaları ile ilgili açıklamaları şu şekildedir:

Önad tamlamalarında, önad ögesi önce, ad ögesi sonra gelir; önad ögesi, bir önad ya da önad olarak değerlendirilen bir sözcük öbeği olabilir. Bir önad tamlamasında, önad ögesi için “niteleyen” ya da “belirten” sözcüklerini; ad ögesi içinde “nitelenen” ya da “belirtilen” sözcüklerini birer terim olarak kullanabiliriz. Bütün önad tamlamaları, ad ögesidir; adlar gibi iş görür; ad olarak değerlendirilir. Önad tamlamaları eksiz bileşimlerdir, önadın ve adın arasında hiçbir ek bulunmaz (Üstünova, 2012: 43).

Tahsin Banguoğlu’nun açıklaması şu şekildedir:

Sıfattakımı gerek basit belirtme öbeği şeklinde, gerekse birleşik cümle kuruluşunda dilimizin söz diziminde de geniş yer alır. Burada sıfattakımının cümle yapısında ve birleşik cümle kuruluşundaki işleyişlerini göstereceğiz.

Belirtme öbeği olarak sıfattakımı da belli haller dışında bir ad hükmündedir. Bir adın bir vasıflayan veya belirleyen tarafından belirtilmiş, dolayısıyla daraltılmış anlamını taşır. Çeşitlerine göre: sarı tavuk, bu kadın, kaç kilo, her çocuk, üç koltuk gibi.

Bu nitelikle sıfattakımı da bir adın cümlede alabileceği bütün işleyişleri alır. Şu farkla ki bu cümle üyesi yerini aldığı basit adın daha çok belirli

bir türü anlamını taşır. *Kara kedi doğurmuş. O kitabı okuyacağım. Hangi dağda kurt öldü? Bu başka arabadır. Yarın ikinci kata başlayacağız.*

Bunun gibi sıfattakımlarıyla yapılmış ad takımları da cümlede tek ad gibi türlü işleyişlerde görülürler. *İyi günümün dostu, kötü günüm geçti gel. Adam beş çocuk babasıymış. Babamın her sözü aklımda.*

Üç üyeli sıfattakımları da aynı tarzda kullanılırlar. Sıfattakımına gelen sıfatlarla: *Bir fazla tabak sofrayı bir dağ gibi ezdi. Bir başka ferah, bir başka letafet var içinde. Güzel bir sofrayı kurmuşsun.*

Sıfat takımlarını bir ada sıfat yaparak: *Bir dirhem et bin ayıp örter. Ne biçim arkadaşlıktır bu? Orta boy çiviler getirdim.*

Adtakımlarını sıfat olarak bir ada getirip: *Sözünün sahibi adam böyle yapmaz. Gözümün nuru oğlum! İçler acısı çocuk gene geldi* (Banguoğlu, 2011: 500- 501).

Günay Karaağaç “Türkçenin Söz Dizimi” adlı eserinde şu açıklamaları yapmıştır:

Yalın Hal Çekimi, birçok dil için, sıfat tamlaması yapan çekimdir. Bir söz, söz öbeği veya cümlemin yalın olarak bir ismin önüne getirilmesiyle elde edilen çekimlik bir söz öbeğidir. Türkçede, cümle kurulmadığı sürece, yani bir eylemin nitelendirilmesi söz konusu olmadığı sürece, yalın hal, sıfat halidir; cümle kurulursa, aynı yalın yapı, özne olacaktır (Karaağaç, 2017: 217).

Leylâ Karahan sıfat tamlamasını şöyle açıklamıştır: “Bir isim unsurunun bir sıfat unsuruyla nitelendiği veya belirtildiği kelime grubudur. Sıfat tamlamasında ana unsur isimdir, sonda bulunur. Sıfat; yardımcı unsurdur, ismin önünde yer alarak ismi tamamlar. Yani sıfat tamlayan, isim tamlanan unsurdur. Bu tamlamada, isim ve sıfat unsuru eksiz birleşir. İki unsur da gruplaşmayı sağlayan herhangi bir ek taşımaz (Karahan, 2014: 48-49).

Mustafa Özkan ve Veysi Sevinçli sıfat tamlamaları ile ilgili şöyle açıklamada bulunmuşlardır:

Kelime grupları içerisinde önemli bir yere sahip olan sıfat tamlamaları, bir sıfat ve bir isimden meydana gelir. Sıfat, ismin önünde niteleme ya da belirtme görevinde bulunur. Sıfat tamlaması eksiz bir birleşmedir. Sıfat, bir kelime olabileceği gibi, bu görevi üstlenen bir kelime grubu da olabilir. Bu kelime grubunda sıfat, tamlayan; isim ise tamlanan ögedir. Asıl öge olan isim sonda bulunur.

1. Sıfat ögesi sıfat-fiil eki alan bir kelime veya sıfat-fiil grubu olabilir.
 2. Sıfat tamlamalarında, sıfat ve isim ögeleri bir kelime veya kelime grubu olabilir.
 3. Sıfat tamlamalarında ögeler yer değişebilir.
 4. Sıfat tamlamalarında, sıfat ögesi birden fazla olabilir.
 5. Sıfat tamlamaları, başka bir sıfat tamlamasının kuruluşunda sıfat veya isim ögesi olarak kullanılabilir.
 6. Birleşik kelimelerin bir kısmı sıfat tamlaması kalıbında olabilirler.
- (Özkan- Sevinçli, 2017: 34-40).

Tahir Nejat Gencan sıfatlarla ilgili olarak şu açıklamayı yapmıştır: “Bir takımda art arda sıfatlar gelebilir. Bir adı tümleyen sıfatlardan: Sıfatlar ayrı türlerden ise önce belirtme, sonra niteleme sıfatları gelir. Niteleme sıfatları birkaç olunca ya da belirtmeyi güçlendirmek gerekince belirtme sıfatı sonra gelebilir ve böylece belirtişe önem kazandırır. Ortaç görevli niteleme sıfatları, belirtmelerden önce gelir.” (Gencan, 2007: 225-226)

Araştırmacılardan bazıları nesnenin neden yapıldığını ve hammaddesinin ne olduğunu belirten yapıların takısız isim tamlaması olduğunu söylemiştir. Fakat işlevine bakıldığında bu yapıların bir sıfat tamlaması olduğu görüşü daha yaygındır. Leylâ Karahan bu konuda ifade etmiştir:

Nesnenin neden yapıldığını belirten ‘*demir kapı, cam bardak, mermer köşk, gümüş kemer*’ gibi tamlamalar, isim tamlaması değil sıfat tamlamasıdır. Bu tamlamaları, ‘*demirden kapı, demirden yapılmış kapı,*

camdan bardak, camdan yapılmış bardak’ şeklinde ve yine sıfat tamlaması kuruluşunda genişletebiliriz (Karahana, 2014: 52).

Bu konu ile ilgili Süer Eker, “Çağdaş Türk Dili” adlı eserinde şunları ifade etmiştir:

Türkçe bir sözcüğün biçimi, Rusçadaki tersine, sözcüğün türünü göstermez. Sözcük türü ancak dizilişle belirlenebilir: Türkiye güzel-i, güzel kız, güzel konuş- örneklerinde güzel sözcüğü sırasıyla, ad, sıfat ve zarf görevindedir. Buna göre demir kapı türündeki tamlamaların ilk ögesinin sıfat işlevinde bulunduğu kabul edilebilir (Eker, 2015: 358).

Sıfat-fiil Grubu: Sıfat-fiil grubu, bir sıfat-fiil ögesi ve ona bağlı ögelerle kurulur. Bu grup, isim ve sıfat olarak kullanılabilir. Grubun asıl ögesi olan sıfat-fiil sonda bulunur. Sıfat-fiil grubu, bir başka grubun bünyesinde bir bütün olarak yer alabilir.

Muharrem Ergin, “Türk Dil Bilgisi” adlı eserinde sıfat-fiil gruplarını “partisip gurubu” olarak adlandırmıştır. Sıfat-fiil grupları için şu ifadeleri kullanmıştır:

Partisip gurubu bir partisiple ona bağlı unsurlardan meydana gelen kelime gurubudur. Partisip bir fiil şekli olduğuna göre ona bağlı unsurlar da fiilin gerektirdiği unsurlardır. Böylece partisip gurubu fiili partisip olan gurup demektir. Gurupta partisip sonda bulunur, ona bağlı unsurlar önce gelir. Partisip gurubunda da fail az bulunur ve iyelik ekli olur. Partisip gurubu isim, bilhassa sıfat olarak kullanılır. -dık, -dik, -acak, -ecek partisip gurupları umumiyetle iyelik grubunun tamlanan unsuru olurlar ve iyelik eki ile kullanılırlar. Bu kullanışta bu iki partisip bazen gerundium ifadesi taşır. O zaman iyelik gurubunun tamlayan unsuru partisipin faili durumuna geçer. Partisip gurubunda da vurgu partisipin önündedir. Şu misaller partisip gruplarıdır: *denize giren, sudan gelen, haber gelir gelmez yola çıkan, (herkesin) çok yakından tanıdığ(ı)...* (Ergin, 2013: 396).

Leylâ Karahan, “Türkçede Söz Dizimi” adlı eserinde sıfat-fiil grubunu

“Bir sıfat-fiil ile bu sıfat-fiile bağlı tamlayıcı veya tamlayıcılardan kurulan kelime grubudur.” şeklinde tanımlamıştır. Özelliklerini şöyle sıralamıştır:

- a. Grubun ana unsuru sıfat-fiildir, genellikle sonda bulunur. Fiile dayalı bütün gruplarda olduğu gibi bu grupta da yüklem görevi yapan sıfat-fiilin anlamı, özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf adı verilen ögelerle tamamlanır. Yüklem olan sıfat-fiil yargı bildirmez.
- b. Sıfat-fiilin grup içindeki yeri özellikle şiir ve konuşma dilinde değişebilir.
- c. Bu grupta özne az kullanılır. Özne olan unsur iyelik eki taşır.
- d. Ortak bir sıfat-fiille kurulmuş bazı gruplarda sıfat-fiil tekrar edilmez.
- e. Sıfat-fiil grubu söz dizimi içinde isim, sıfat ve zarf görevi yapar.
- f. “*Vatansever, çöpçatan, cankurtaran*” gibi bazı birleşik kelimeler, sıfat-fiil grubu kuruluşundadır.
- g. Grubun vurgusu, sıfat fiilden önceki unsur üzerindedir (Karahana, 2014: 53- 55).

Süer Eker, “Çağdaş Türk Dili” isimli eserinde sıfat-fiil grubunu “sıfat-fiil ekleriyle yardımcı ögelerin oluşturduğu sözcük grubudur. Bu grup, söz diziminde bütün ögelerin görevlerini yüklenebilir.” şeklinde açıklamıştır. Ve şöyle örneklendirmiştir:

yardımcı unsurlar + sıfat-fiil

son sınava hazırlanan

sabahtan akşama kadar çalışan (öğrenci)
(Eker, 2015: 363).

Zarf-fiil Grubu: Zarf-fiil grubu, bir zarf-fiil ögesi ve ona bağlı ögelerle kurulur. Ona bağlı olan ögeler, zarf-fiili anlam bakımından tamamlar. Zarf-fiiller başka kelime grupları içinde yer alabilir. Zarf-fiiler genelde sonda bulunur ve yargı bildirmezler. Cümlede, kendi unsurlarıyla beraber öge olurlar.

Zarf-Fiil grubu hakkında Muharrem Ergin şu açıklamaları yapmıştır:

Gerundium gurubu bir gerundium ile ona bağı unsurlardan meydana gelen kelime gurubudur. Bu grup da fiili gerundium olan bir fiil gurubu durumundadır. Gerundiumdan başka fiilin gerektirdiğı unsurları ihtiva eder. Gerundium en sonda, gerekli unsurlar önce gelir. Gerundium grubu daima zarf olarak kullanılır. Bu fiil gurubunda fiilin gerekli bütün unsurları, bu arada fail de bol bol kullanılır. Gurubun normal vurgusu gerundiumdan önceki kelime üzerinde bulunur (Ergin,2013: 396).

Leylâ Karahan ise “Bir zarf-fiile bağı tamlayıcı veya tamlayıcılardan kurulan kelime grubudur.” (Karahan, 2014: 57) şeklinde tanımlamıştır. Ayrıca zarf-fiil grubunun bazı özellikleri şöyle sıralanmıştır:

- a. Grubun ana unsuru zarf-fiildir. Zarf-fiil, genellikle grubun sonunda bulunur. Fiile dayalı sıfat-fiil ve isim-fiil gruplarında olduğu gibi bu grupta da yüklem görevi yapan zarf-fiilin anlamı, özne nesne, yer tamlayıcısı ve zarf adı verilen öğelerle tamamlanır. Yüklem olan zarf-fiil yargı bildirmez.
- b. Hâl ekleriyle çekime girmiş bazı sıfat-fiiller, cümlede zarf görevi yapar. Bu sıfat-fiillerle kurulan gruplar da birer zarf-fiil grubudur.
- c. Zarf-fiil grubu, söz dizimi içinde zaman, sebep, tarz, sebep, şart, bağlama, karşılaştırma vb. işlevlerle zarf görevi yapar. (Karahan, 2014, 57-59).

Günay Karaağaç, “Türkçenin Söz Dizimi” adlı eserinde şu açıklamayı yapmıştır:

Zarf-fiil öbeğı, bir zarf-fiil ile ona bağı bir veya birden çok ögeyle kurulan söz öbeğıdir. Zarf-fiil eklerinin temel işlevleri, eylemlerin adlarını asıl eyleme bağlamaktır. Bu yüzden, asıl görevleri zarf yapmaktır. Cümlelerde eylemi niteleyici zarflar yapan zarf-fiiller, isimleri de niteleyerek, sıfat halinde nitelendirme öbeklerinde de yer alabilirler. Zarf-fiil öbeğinde asıl öge, yani zarf-fiil eki almış fiil sonda, ona bağı birimler de onun önünde yer alır (Karaağaç, 2017, 172-173).

Mustafa Özkan ve Veysi Sevinçli, hâl ekleriyle birleşen bazı sıfat-fiillerin zarf- fiile dönüştüğünü şu şekilde örneklendirmiştir:

Sudur akar **kendi bildiğince**.

Bize geldiğinizde söylemişsiniz.

Her gördükçe sorar.

Her gördüğünde alır.

“-A,-I,-U” zarf fiil ekleri ya ikileme gruplarında kullanılarak fiilleri zarfa dönüştürür. Ya da asıl fiil ile yardımcı fiil arasına girerek onları birleştirip *tasvir fiilleri* meydana getirir. Koşa koşa (yoruldu), yaza yaza (usandı), bile bile (katlandı) (Özkan-Sevinçli, 2017: 91-95).

İsim-fiil Grubu: İsim-fiil grubu bir isim-fiil ögesi ile onu anlamca tamamlayan öğelerden oluşur. Yargı bildirmezler. İsim-fiil grubunun “-mAk, mA, -Iş, -Uş” ekleriyle kurulduğunu görülmektedir.

Muharrem Ergin, isim-fiil gurubunu şöyle açıklamıştır: “Bir fiil ismi ile bu unsurlardan bir veya bir kaçının meydana getirdiği kelime gurubudur.” (2013: 395) Ayrıca şu açıklamayı yapmıştır:

Bu grupta fâil az bulunur ve hep iyelik ekli olur. Bu unsurların hepsi fiil isminden önce gelir. Üzerinde en çok durulan, belirtilmek istenen unsur fiil isminin en yakınında bulunur. Gurubun normal vurgusu da fiil isminden önce gelen bu unsur üzerinde bulunur. Fiil gurubunda kullanılan fiil isimleri hareket isimleridir. Onun için daha çok *-mak, -mek*’li fiil isimleri ile fiil gurubu yapılır (Ergin, 2013: 395).

Leylâ Karahan’ın isim-fiil grubunu şöyle açıklamıştır: “Bir hareket ismi ile ona bağlı tamlayıcı veya tamlayıcılardan kurulan kelime grubudur. Hareket ismi, *-mAk, -mA, -Iş* elkeriyle yapılır. Grubun ana unsuru hareket isimidir, genellikle sonda bulunur. Fiile dayalı bütün gruplarda olduğu gibi bu grupta da yüklem görevi yapan hareket isminin anlamı, özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf tamlayıcısı adı verilen öğelerle tamamlanır. Yüklem olan isim-fiil yargı

bildirmez.” (Karahan, 2014: 55).

Tahsin Banguoğlu, “Türkçe’nin Grameri” adlı eserinde isim-fiillerle ilgili şu ifadeleri kullanmıştır: “Türkçede -mAk, -mA, -Iş ekleriyle yapılan üç türlü ad-fiil vardır. (satmak, çalışma, duruş). -meklik uzatılmış ekiyle yapılan ad-fiiller de nadir olarak kullanılır. (görmeklik, okumaklık). Bunların hepsi kılış adı sayılırlar.” Ayrıca isim-fiil gruplarının şu özelliğine dikkat çekmiştir: “Ad-fiillerde kişi anlamı olmadığı gibi zaman anlamı da yoktur. Aralarında az çok anlam ve kullanım farkları vardır.” (Banguoğlu, 2011: 421).

Günay Karaağaç, “fiil ismi öbekleri” olarak isimlendirdiği isim-fiillerle ilgili şu ifadeleri kullanmıştır: “Fiil ismi ekleri, fiillere eklenerek onları isimleştirir. Bu, isim-fiilde olduğu gibi bir yapma veya olma adının, bir olay adının, kısacası bir cümlelinin isim olarak kullanılmasından ibarettir. Nasıl ki değişik değişik anlamlardaki sözlük birimleri, söz diziminde, ad, sıfat, zarf, zamir, yüklem, edat, özel ad gibi işlevleri için kullanılıyorsa, fiil kök ve gövdelerine getirilen bütün isim yapıcı ekler de, Türkçenin değişik yer ve zamanlarının söz diziminde, şekil ve zaman, eylem adı ve biçimi, özne ve sıfat gibi işlevler görebilmektedirler.” (Karaağaç, 2017: 170).

Edat Grubu: Edat grubu, bir isim ile bir çekim edatından oluşur. İsim başta, çekim edatı sonda yer alır. Bu edatlar, sonuna geldiği isimlerle fiiller arasında bağlantı kurar. Edatlar cümle içinde tek başlarına kullanılamazlar. Bir isim ya da isim görevli sözcükle beraber kullanılır. Muharrem Ergin, edat grubu ile ilgili şu açıklamaları yapmıştır:

Edat gurubu bir isim unsuru ile bir son çekim edatının meydana getirdiği kelime gurubudur. İsim unsuru önce, son çekim edatı sonra getirilir. İsim unsuru zamir veya isim olmasına ve edatın cinsine göre, son çekim edatları bahsinde belirttiğimiz çeşitli hallere girer ve çeşitli çekim ekleri alır. Edat ise, tabii gurubun eksiz, değişmez unsuru olarak kalır. Edat unsuru daima tek kelime halindedir. İsim unsuru ise tek bir kelime olabileceği gibi ismin yerine kullanılan bir kelime gurubu da olabilir (Ergin, 2013: 392).

Leylâ Karahan edat grubunu şöyle açıklamıştır: “Bir isim unsuru ile bir

çekim edatından meydana gelen kelime grubudur.” (Karahan, 2014: 62) Ayrıca edat grubu ile ilgili şu özellikleri sıralamıştır:

- a. Bu grupta isim unsuru başta, çekim edatı (ile, için, kadar, göre, diye, rağmen, karşı, doğru, gibi, dolayı, vb.) sonda bulunur.
- b. Bu grupta birleşme, isim unsurunun ve edat türüne göre ekli ya da eksiz olur. *Yaşamak için (eksiz), Senin gibi (-in eki)*
- c. “Onun gibisi, onun gibiler, onun kadarı” örneklerinde olduğu gibi, edat unsuru isim çekim eki alan edat grupları, cümlede isim olarak kullanılır. *Fakat ben **bu kadarından** da memnundum.*
- d. Edat grubunda isim unsuru kelime grubu olabilir. ***Hür maviliğin bittiği son hadde kadar***
- e. İsim unsuru zarf-fiil veya zarf-fiil grubu olan edat grupları da vardır. ***Babam şehirden çıkalı beri somurtmuştu.***
- f. Bu grupta birden fazla isim unsuru bulunabilir. *Yorgunluğuna/ uykusuzluğuna rağmen*
- g. Edat grubu, söz dizimi içinde, sıfat, zarf ve isim görevi yapar. Grup, yapısındaki edatın türüne göre *zaman, yön, durum, benzetme, sebep, miktar, şart* vs. bildirir.
- h. Grubun vurgusu, isim unsuru üzerindedir (Karahan, 2014: 62-65).

Mazhar KÜKEY, “Türkçenin Dilbilgisi 2” adlı eserinde, edat grupları için “*ilgeç öbeği*” ifadesini kullanmıştır. Bu konuyla ilgili şu açıklamaları yapmıştır:

Bir kısım ilgeçlerin, bir ad ögesiyle oluşturduğu sözcük öbeğine “ilgeç öbeği” adı verilir. İlgeç öbeklerinde ad ögesi önce, ilgeç sonra gelir. Öbeği oluşturan ilgeç, ya tek sözcük biçiminde olan “için, gibi, kadar, ile” ilgeçleridir; ya da “ek ve sözcük” biçiminde kullanılan ilgeçlerden birisidir. Öbeği oluşturan ad ögesi ise;

- a) ad değerinde bir sözcük,

- b) ad değeriinde bir sözcük öbeği,
- c) ad değeriinde bir tümce olabilir.

KÜKEY, ad türünden bir sözcüğün, tek başına bir ilgeçle ilgeç öbeği oluşturmasına “*Senin bugün cennet kadar güzel vatanın var!*” cümlesini örnek vermiştir. Ad değeriinde bir sözcük öbeğinin bir ilgeçle ilgeç öbeği oluşturmasına “*Seni kara saplı bir bıçak gibi sineme sapladılar.*” cümlesini ve bir cümleinin bir ad ögesi gibi işlev görüp bir ilgeçle bağlanarak grup oluşturmasına ise, “*Sana yaranayım diye şimdi neler yapmaz ki...*” cümlesini örnek göstermiştir (Kükey, 2005: 47-51).

Bilâl Aktan “Türkiye Türkçesi Söz Dizimi” isimli eserinde edat grupları ile ilgili olarak “Edat gruplarının bir başka özelliği de eklendikleri kelime ve kelime grupları ile kendileri arasına başka bir kelimenin girmemesidir.” (Aktan, 2009: 2) ifadelerini kullanmıştır.

Mustafa Özkan ve Veysi Sevinçli şu ifadeleri kullanmıştır:

“Edatın isimle birleşmesi ekli veya eksizdir. Zamirler çekim edatlarına genellikle ilgi hâlinde bağlanır. Vurgu, isim ögesi üzerindedir. Edat grupları anlamca kaynaşarak birleşik kelime hâline gelebilir. Fakat herhangi bir kavramı karşılamaz ve çekim eki almazlar. *O yüzden, niçin (ne için), ne gibi*

İsim ögesi kelime ya da kelime grubu olan edat grupları:

Çözülme, **birliğin parçalanması / ile** başladı. (isim ögesi, isim tamlaması)

Küçük ayrıntıya / kadar inceledi. (isim ögesi, sıfat tamlaması)
Sonucu ilan etmek / için daha ne bekliyorsun. (isim ögesi, isim-fiil grubu)

Sınava girerken / bile çalışmayı düşünüyordu. (isim ögesi, zarf-fiil grubu)” (Özkan-Sevinçli, 2017, 60-62).

Bağlama Grubu: En az iki eşit ögenin bağlama unsurlarıyla birbirine bağlanmasıyla oluşmaktadır. Bağlama grubunda her öge kendi vurgusunu taşımaktadır. Ayrıca bağlama grubunun unsurları ayrı bir kelime veya kelime grubu olabilmektedir.

Muharrem Ergin, bağlama grubunu şu şekilde ifade etmiştir: “Bağlama gurubu sıralama bağlama edatları ile yapılan kelime gurubudur” (Ergin, 2013: 379)

Leylâ Karahan bağlama grubunu şu şekilde açıklamıştır: “Bağlama edatları ile birbirine bağlanmış iki veya daha fazla isim unsurunun meydana getirdiği kelime grubudur.” (Karahan, 2014: 65) Ayrıca şu özellikleri ifade etmiştir:

1. “ne... ne...”, “hem... hem...”, “da... da...”, “ister... ister...”, “ya...ya...”, “...mi...mi...”, “gerek... gerek...” gibi bağlama edatlarıyla kurulan bir bağlama grubunda edatlar, isim unsurlarının başında veya sonunda bulunur. **hem** *Hediye Hanım* **hem** *Şevket Bey* **hem** *de çocukları*.
2. “İle” bağlama edatının ekleşmiş şekli olan -(y)lA bağlama eki de isim unsurlarını bağlayabilir. Bu yapı, iki unsurlu bir yapı olup, birinci unsur -(y)lA eki taşır. *Babam, annemle beni bu köye getirmeye mecbur kalmış.*
3. Bu grupta isim unsurları kelime grubu olabilir. **İçeri girmek ve annesinden niçin kovulduğunu sormak istedi.** (isim unsurları: isim-fiil grubu)
4. Bağlama grubu içine cümlelerin başka ögeleri girebilir. **O, benim yüzüme değil hiçbir şey görmeden sağ veya sol tarafa bakmaktadır** (Karahan, 2014: 65- 67).

Günay Karaağaç “Türkçenin Söz Dizimi” adlı eserinde bağlama grupları ile ilgili şu açıklamayı yapmıştır:

Bağlama edatları ile birbirine bağlanmış iki veya daha fazla isim ögesinin veya cümlelerin oluşturduğu söz öbeğidir. Sıralama söz birlikleri de denen bu öbeklerde, ögeler asıl ve yardımcı olarak ayrılmaz. Ögeler denk olarak birbirine bağlanır.

Birkaç sözün sıralanmasıyla kurulan sıralama birliğinin yapısındaki sözlerden biri söylenmeyebilir ve bu, sıralama birliğinin dağılmasına yol açmaz. Diğer söz öbeklerinde ise, ne asıl öge, ne de bağlı öge düşürülebilir. Sıralama birliğinin kuruluşunda yer alan sözler, cümlede aynı öge olarak görev üstlenir. (Karaağaç, 2017: 200).

Mustafa Özkan ve Veysi Sevinçli bağlama grubunun işlevi ile ilgili “Bağlama grupları bazen eksiz bazen de çekim eklerini alarak cümlede isim, sıfat, zarf; özne, nesne, yer tamlayıcısı ve yüklem olarak işlev görürler.” (Özkan-Sevinçli, 2017: 105) ifadelerini kullanmışlardır.

Mazhar Kükey ise şu açıklamayı yapmıştır: “Bağlama öbekleri, konuya başlarken saydığımız bağlaçlarla kurulabileceği gibi “-ip” yapıyla ulaç (bağayem) larla da kurulabilir. Bu tür ulaçlar, özneleri ortak, kipleri aynı olan eylemsileri ya da özneleri ortak eylemsileri birbirine bağlar. *Arkadaşınızı görüp selamınızı söyleyemedim. “göremedim ve söyleyemedim.”* (Kükey, 2005: 17).

Tekrar Grubu: Aynı cinsten iki kelimenin art arda gelmesiyle tekrar grubu oluşur. Tekrar grubunu kullanmanın amacı, ifade becerisini artırmak ve anlamı güçlendirmektir. İki kelimeler dilimizde çok sık kullanılan bir tekrar grubudur. Cümlede isim, sıfat ve zarf olarak kullanılırlar. Tekrar grubunun sınıflandırılmasında farklı görüşler yer almaktadır.

Muharrem Ergin, tekrar gruplarını “Tekrarlar iki cinsten aynı kelimenin arka arkaya getirilmesi ile meydana gelen kelime gruplarıdır. Tekrarı meydana getiren iki kelimenin tekrara iştiraki tamamiyle birbirine eşittir. Fonksiyonları da, şekilleri de, vurguları da birbirinden farksızdır.” şeklinde açıklamıştır. Ergin, bu grupları; “aynen tekrarlar”, “eş manalı tekrarlar”, “zıt manalı tekrarlar”, “ilaveli tekrarlar” (Ergin, 2013: 377) olarak sınıflandırmıştır.

Tekrarların başlıca şu üç fonksiyonu vardır: 1. kuvvetlendirme, 2. çokluk, 3. devamlılık. Bir tekrar o tekrarı meydana getiren kelimenin ya mânâsını kuvvetlendirmek için, ya bir çeşit çokluğunu ifade için veya devamlılığını belirtmek için yapılır. Meselâ *kara kara (gözler)’de* karalığın kuvvetli olduğu, *kapı kapı (dolaştım)’da*, birçok kapıların dolaşıldığı, *gide gide* ve

koşa koşa'da ise hareketin devamlılığı ifade edilmektedir. Bunlardan başka tekrarın bir de ortalama ve beraberlik fonksiyonu vardır, iyi kötü, düşe kalka gibi tekrarlarda bu fonksiyonu göze çarpar (Ergin, 2013: 377).

Leylâ Karahan ise şöyle ifade etmiştir: “Bir nesneyi, bir niteliği, bir hareketi karşılamak üzere eş görevli iki kelimenin meydana getirdiği kelime grubudur.” Ayrıca tekrar grubunu “unsurları aynı olan tekrar grupları”, “unsurları yakın anlamlı olan tekrar grupları”, “unsurları zıt anlamlı olan tekrar grupları” (Karahan, 2014: 60) olarak üçe ayırmıştır.

Vecibe Hatiboğlu, “Türk Dilinde İkileme” adlı eserinde tekrar grubunu “İkileme, anlatım gücünü arttırmak, anlamı pekiştirmek, kavramı zenginleştirmek amacıyla, aynı sözcüğün tekrar edilmesi veya anlamları birbirine yakın yahut karşıt olan birbirini andıran iki sözcüğün yan yana kullanılmasıdır.” (Hatiboğlu, 1972: 9) biçiminde açıklamıştır.

Mazhar Kükey'in tekrar gruplarıyla ilgili ifadeleri şunlardır: “Aynı soy (tür) iki sözcüğün arka arkaya getirilmesiyle oluşturulan sözcük öbeğine ‘ikileme’ denir.” (Kükey, 2005: 6) Ayrıca şu açıklamalarda bulunmuştur:

İkileme yapımına elverişli sözcükler adlar, ön adlar ve belirteçlerdir. Bu diziye belirteç olarak değerlendirdiğimiz ulaçları (bağayem) da katarız. Bu nedenle genellikle ad, ön ad, belirteç görevinde bulunur ikilemeler. İkilemelerde ikilemeyi oluşturan her sözcük kendi vurgusunu taşır. İkilemeler ya anlamı güçlendirme için, ya bir “çokluk” göstermek, ya da “süreklilik” değeri kazandırmak için yapılır. Her ikilemede bu üç nedenden birisi mutlaka bulunur (Kükey, 2005: 6).

Kükey, “ikilemeler” olarak isimlendirdiği tekrar gruplarını oluşum şekillerine göre şöyle sınıflandırmıştır:

1. Aynı sözcüğün yinelenmesiyle oluşan ikilemeler: *kadem kadem*.
2. Eş anlamlı ve yakın anlamlı sözcüklerle oluşan ikilemeler: *yorgun argın*.
3. Karşıt anlamlı sözcüklerle oluşan ikilemeler: *kadın erkek*.

4. Biri anlamlı, biri tek başına anlamsız iki sözcüğün benzeşmesiyle oluşan ikilemeler: *gacır gucur*.
5. Anlamlı bir sözcükle anlamsız bir sözcükten oluşan ikilemeler (m’li ikilemeler): *hayal meyal*.
6. Sözcük başına bir seslem (hece) eklenmesiyle oluşan ikilemeler: *upuzun*.
7. “mî” ekiyle oluşan ikilemeler: *kuru mu kuru*.
8. Sözcük başına iki seslem (hece) eklenmesiyle oluşan ikilemeler: *yapayalnızdım*.
9. Üçüncü kişi iyelik eki ve yönelme durumuyla kurulan ikilemeler: *boşu boşuna*.
10. Ad durumu ekleriyle kurulan ikilemeler: *baş başa*.
11. Tamlama biçiminde oluşan ikilemeler: *tövbeler tövbesi*.
12. “oğul sözcüğüyle oluşan ikilemeler: *hayvan oğlu hayvan*.
13. “üstüne” sözcüğüyle oluşan ikilemeler: *dert üstüne dert* (Kükey, 2005: 6- 15).

Rasim Şimşek “ikileme” olarak adlandırdığı tekrar gruplarını “Türkçede anlamı pekiştirip anlatımı güçlendirmek üzere aynı sözcüklerin yinelenmesi, yakın ya da karşıt anlamlı sözcüklerin art arda kullanılması ile oluşan sözcük öbeğine ikileme denir.” şeklinde ifade etmiş ve tekrar gruplarını iki başlıkta gruplandırmıştır:

1. Bileşenlerin niteliğine göre (aynı sözcüklerden ikileme, yakın anlamlı sözcüklerden ikileme, karşıt anlamlı sözcüklerden ikileme)
2. Doğrudan ya da ekli/ilgeçli ikilemeler (doğrudan/gerçek ikilemeler, ekli ikilemeler) (Şimşek, 1987: 382).

Günay Karaağaç, “yineleme öbeği” adını verdiği tekrar gruplarını “Bir

varlığı veya bir eylemi karşılamak üzere eş görevli iki sözün oluşturduğu söz öbeğidir. Şekil ve anlam bakımından birbiriyle bağlantılı ve aynı türden olan iki veya daha çok sözün bir araya gelerek oluşturdukları yapı, yineleme öbeği olarak bilinir.” (Karaağaç, 2017: 195-196) şeklinde tanımlamıştır.

Muharrem Ergin (2013: 378), “falan” kelimesi ile yapılan tekrarları “eş manalı tekrarlar” grubuna dâhil etmiştir. Leyla Karahan (2014: 60), Mustafa Özkan, Veysi Sevinçli (2017: 50)’ye göre; “*m* ünsüzü ile başlayan kelimelerde ilaveli ikilemeler, kendilerinden sonra getirilen ‘falan, filan’ kelimeleri ile yapılır.” *Masa musa, masa filân* (Karahan, 2014: 60).

Unvan Grubu: Unvan grubu; bir kişi adının, unvan ya da akrabalık gösteren isimle yan yana gelerek oluşturduğu kelime grubudur. Unvan grubunda, şahıs isminin başta, unvan veya akrabalık isminin sonda olduğunu görülmektedir.

Muharrem Ergin, unvan grubunu “Unvan gurubu bir şahıs ismiyle bir unvan veya akrabalık isminden meydana gelen kelime gurubudur.” (Ergin, 2013: 389) şeklinde tanımlamıştır. Ve unvan grubuyla ilgili şöyle açıklama yapmıştır:

Şahıs ismi önce unvan veya akrabalık ismi sonra gelir. Her iki unsur da hiçbir ek almaz. Doğrudan doğruya yan yana getirilirler. *Ahmet Bey, Hasan Efendi, Mustafa Kemal Paşa*. Türkçede bir de unvan ve akrabalık isimlerinin başa getirilmesi vardır. Bu takdirde birleşik isim meydana gelir. Unvan veya akrabalık ismi şahsın bir ismi durumuna geçer. *Başbakan Şükrü Saraçoğlu*. Bunlarda vurgu tam birleşik isim vurgusu olup ikinci unsur, asıl isim unsuru üzerinde bulunur. Vurgu birinci unsur üzerinde olduğu zaman ise karşımıza sıfat tamlaması çıkar (Ergin, 2013: 389-390).

Tahir Necat Gencan, Muharrem Ergin’in unvan grubu olarak kabul ettiği grupları, sıfat tamlaması olarak kabul etmiştir. Ayrıca şöyle bir açıklama yapmıştır: “San (unvan) sıfatları, İnsanların -rütbe, derece, görev ve sosyal durumlarına göre- adlarına takılan saygı ve tanıtma sözleridir. Bunlarda bir çeşit niteleme sıfatıdır.” (Gencan, 2007: 218-219). Ancak bu durumun çoğu araştırmacı tarafından kabul görmediği bilinmektedir.

Leylâ Karahan, unvan gruplarını “Bir şahıs ismiyle, bir unvan veya akrabalık isminden kurulan kelime grubudur.” biçiminde tanımlamıştır. Karahan’a göre, bu grupta şahıs ismi başta, unvan ve akrabalık ismi ise sonda bulunur. Birinci unsuru unvan veya akrabalık ismi olan kelime grupları, unvan grubu değil birleşik isimdir. Birleşik isimlerin vurgusu sonda, unvan gruplarının vurgusu ise başta bulunur (Karahan, 2014: 68).

Tahsin Banguoğlu unvan grubunu “yanaşma takımları” başlığı altında incelemiş ve şu açıklamalarda bulunmuştur: “Buna karşılık *san (titre)* anlatan adların kişi adlarına yanaşmasıyla meydana gelen yanaşma takımları çok kullanılır. Bunlara *san öbekleri* adını veririz. San adı genel bir nezaket olur yahut kişinin ailedeki ve topluluktaki orununu gösteren akrabalık, meslek ve rütbe adlarından olabilir.” (Banguoğlu, 2011: 513- 514).

Günay Karaağaç, unvan grubunu “özel ad öbeği” başlığı altında tanımlamış ve şu açıklamalarda bulunmuştur: “Bir özel ad ile unvan veya akrabalık adlarından birinin eksiz bir biçimde oluşturdukları söz öbeğine unvan öbeği denir. Bütün unvan öbekleri, özel addır. Bu öbekte, özel ad önce, unvan veya akrabalık adı sonra gelir.” (Karaağaç, 2017: 204).

Birleşik İsim Grubu: Birleşik isim grubunda, birden fazla isim bir nesneye isim olmak için bir araya gelir. Bu bir araya gelişte, isimler ek almaksızın yan yana kullanılır.

Muharrem Ergin birleşik isimleri “Birleşik isim bir nesnenin ismi olmak üzere yan yana gelen birden fazla ismin meydana getirdiği kelime grubudur.” (Ergin, 2013: 385) şeklinde tanımlamış ve birleşik isim grubu hakkında şu açıklamalarda bulunmuştur:

Bir nesnenin çok defa tek tek adı olan isimler aynı nesneyi karşılamak, aynı nesneye beraber ad olmak için doğrudan doğruya, eksiz olarak yan yana gelir ve birleşik isim yaparlar. Birleşik isimler Türkçede hep has isimlerdir. Bazı yer adları ile ikili üçlü bütün şahıs adları Türkçenin birleşik isimlerini teşkil ederler: *Afyon Karahisar, Mehmet*

Kaplan, Ahmet Hamdi Tanpınar (Ergin, 2013: 385).

Leylâ Karahan, birleşik isim grubunu, “Bir şahsa ad olmak üzere bir araya gelen kelimeler topluluğudur.” (Karahan, 2014: 69) şeklinde tanımlamış ve şu açıklamalarda bulunmuştur:

- a. Tamlananı özel isim olan sıfat tamlamaları zamanla bir şahsa ad olmak üzere “birleşik isim grubu”na dönüşebilir. Sıfat tamlamasında başta bulunan vurgu, birleşik isim grubunda ikinci unsur üzerine kayar. Şu örnekler sıfat tamlaması değil birleşik isim grubudur: *Ulubatlı Hasan, Deli Dumrul, İkinci Selim*.
- b. Unvan grupları da zamanla birleşik isme dönüşebilir. Evliya Çelebi, Yusuf Has Hacıp (Karahan, 2014: 69-70).

Mustafa Özkan ve Veysi Sevinçli birleşik isim grubunu “Birleşik isim, bir nesnenin adı olmak üzere yan yana gelen birden çok ismin kalıplaşarak oluşturduğu kelime grubudur.” (Özkan- Sevinçli, 2017: 42) şeklinde tanımlamış ve şu açıklamalarda bulunmuştur:

- a. Birleşik kelimelerle birleşik isimleri birbirine karıştırmamak gerekir. Birleşik kelimeler, yeni bir kavramı karşılamak üzere birden çok kelimenin anlamca kaynaşmasından meydana gelir. *Ayakkabı, sivrisinek*. Birleşik isim birden çok ismin meydana getirdiği kelime grubudur. *Faruk Nafiz, Mehmet Emin Yurdakul*.
- b. Birbirine karıştırılan kelime gruplarından bir diğeri de unvan ve birleşik isim grubudur. Bu gruplar yapı bakımından benzerlik gösterse de vurgu bakımından birbirinden tamamiyle ayrılır. Unvan gruplarında vurgu başta, birleşik isimlerde sonda bulunur (Özkan-Sevinçli, 2017: 42-43).

Günay Karaağaç, birleşik isim grubu için, “Bu öbek, taşıdığı özel ilişki ve özel bilgi gereği, sözlüklerin değil, ansiklopedilerin ögesidir. Bir dilin genel söz varlığı ve söz dizimi yapıları, o dilin sözlük, birleşik sözler, deyimler ve atasözleri sözlüklerini; özel ad olarak kullanılmış sözlük ve söz dizimi yapıları ise, ansiklopedilerini oluşturur.” (Karaağaç, 2017: 203) ifadelerini kullanmıştır.

Ünlem Grubu: Bu grup, bir seslenme edatı ile bir isim öbeğinden oluşur. Önce ünlem, ardından isim gelir. İsim ögesi tek kelime veya kelime grubu olabilir.

Zeynep Korkmaz, “Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi” adlı eserinde ünlem grupları hakkında şu bilgileri ifade etmiştir:

Ünlemler söz içinde tek başlarına kullanıldıkları gibi bir ad ögesi ile birleşerek ünlem grubu da oluştururlar. Bu durumda grubun her ikisi ögesi, şekil bilgisi açısından birbirleri ile bir ek almadan birleşir. Ey cemat-i müslimîn; Hay Allah’ın dangalağı! Ve Ey dağların bekçisi örneklerinde görüldüğü gibi, ünlem grubundaki ad ögesi, bir ad veya sıfat tamlaması da olabilir. Hatta bu ünlem grubunda birden fazla adda bulunabilir (Korkmaz, 2014:964).

Leylâ Karahan ünlem grubunu “Bir ünlem ile bir isim unsurundan meydana gelen kelime grubudur.” şeklinde tanımlamıştır. Karahan, bu grubun cümlelerin kuruluşuna katılmadığını, hitaplarda kullanıldığını ve cümle dışı öge olarak cümlelerin herhangi bir yerinde kullanılabileceğini söylemiştir (Karahan, 2014: 71).

Günay Karaağaç, “özel ad öbeği” başlığı altında ele aldığı ünlem grubu hakkında “Kendi başına bir cümle oluşturamayan ünlem öbeği, cümle değil, cümleler arası bir ögedir; cümle ve cümlelerin bildirdikleri olay karşısındaki tutumları, dil kullanıcısının olay karşısındaki durumunu anlatırlar.” (Karaağaç, 2017: 187) ifadelerini kullanmıştır.

Mazhar Kükey ünlem grubunu “Genellikle ‘ey!’ ünleminin; çok az olarak da ‘a!’, ‘be!’, ‘bre!’ ünlemlerinin bir ad ögesiyle oluşturduğu sözcük öbeğine ‘ünlem öbeği’ denir.” (Kükey, 2005: 57) şeklinde tanımlamıştır.

Zarf Grubu: Muharrem Ergin ve Leylâ Karahan’ın eserlerinde zarf grubuna rastlanmamıştır. Bazı araştırmacılar, bu yapıdaki grupları sıfat tamlaması kabul etmiştir. Mevcut çalışmamızda, bir zarfın, başka bir zarfla veya sıfatla bir araya gelerek bir derecelendirme anlamı oluşturmaya “zarf grubu” ismini vermeyi uygun gördük.

Mazhar Kükey, “belirteç öbeği” adını verdiği zarf grubu için “Belirtecin belirteçle, ya da belirtecin bir önadla oluşturduğu söz öbeğine “belirteç öbeği” denir. Belirteç öbeği, bir adı etkilerse, “önad” eylemi ya da bir belirteci etkilerse, “belirteç” görevini üstlenir. *O soru pek kolay çözüldü*: pek kolay, belirteç öbeği, belirteç görevinde. *Hayatta en hakiki mürşit ilimdir*: en hakiki, belirteç öbeği, önad görevinde. (Kükey, 2005: 54) ifadelerini kullanmıştır.

Rasim Şimşek, “Örneklerle Türkçe Söz Dizimi” adlı eserinde zarf grubu için şu açıklamayı yapmıştır: “Bir belirteçle, bunun anlamını berkittiği önadın ya da başka bir belirtecin oluşturduğu niteleme öbeğine belirteç öbeği denir.” (Şimşek, 1987: 367)

M. Kaya Bilgegil, zarf grubu için “Bir veya birden ziyade zarfla, bir sıfat, bir mastar veya bir fiilden meydana gelen kelime grubuna zarf grubu denir.” (Bilgegil: 1963: 162) ifadelerini kullanmıştır.

Arzu Sema Ertane Baydar ve Turgut Baydar bu grubu “zarf grubu” olarak ele almış ve şu açıklamayı yapmışlardır: “Grubu oluşturan zarflar, yalnızca, sıfatlarla zarfların anlamını güçlendirenlerdir.” (Baydar A.S.-Baydar T., 2001: 42).

Sayı Grubu: Sayı grubu, büyük sayının önce, küçük sayının sonra getirildiği sözcük grubudur. Eğer birinci sayı küçük, ikinci sayı büyük olursa sayı grubu değil sıfat tamlaması ortaya çıkmış olur. Sayı grubu, cümlede isim ya da sıfat göreviyle kullanılır. Grubun vurgusu, küçük sayı ismi üzerindedir.

Muharrem Ergin, “Türk Dil Bilgisi” adlı eserinde sayı grubu hakkında şu açıklamalarda bulunmuştur:

Türkçede sayılar üç şekilde karşılanmaktadır. Tek kelime ile, sıfat tamlaması ile, sayı grubu ile. Tek kelime ile karşılanan sayılar, *bir, iki, üç,....* vs., sıfat tamlaması ile karşılanan sayılar *iki yüz, üç yüz, dört yüz,....* vs.’dir. Burada dikkati çekecek şey *yüz* ve *bin*’in aksine *milyon* ve *milyar*ın tek başına kullanılamaması, *tek milyon* ve *tek milyar* için de *bir milyon* ve *bir milyar* denilmesidir. Bazı Türk şivelerinde *tek yüz* ve

bin için de *bir yüz*, *bir bin* kullanılmaktadır. Sayı gurubu ile karşılanan sayılar ise işte bu tek kelimelik sayıların on'dan sonrakilerinin ve sıfat tamlaması halindeki sayıların ara yerlerindeki sayılardır. *On bir*, *yirmi iki*, *otuz dört*, ...gibi (Ergin, 2013: 390- 391).

Misallerde görüldüğü gibi sayı gurubu büyük sayı, küçük sayı olmak üzere iki unsurdan yapılır. Büyük sayı önce, küçük sayı sonra getirilir. Doğrudan doğruya yan yana getirilirler her hangi bir ek almazlar (Ergin, 2013: 391).

Leylâ Karahan, sayı grubunu “Basamak sistemine göre sıralanmış sayı isimleri topluluğudur.” (Karahan, 2014: 72) şeklinde tanımlamış ve şu açıklamalarda bulunmuştur:

- a. Gruptaki sayı isimlerinin dizilişi basamak sistemine göredir. Sayılar sondan başa doğru büyür. Küçük sayı sonda bulunur. Sayı isimleri eksiz birleşir. Sayı isimleri ayrı yazılır.
- b. Kelime grubu hâlindeki sayılar, sıfat tamlaması veya sayı grubu kuruluşundadır. Genellikle ana sayılar sıfat tamlaması, ara sayılar sayı grubudur. Vurgu sıfat tamlamasında başta, sayı grubunda sonda bulunur. *İki yüz*, *beş bin*: sıfat tamlaması. *On bir*, *doksan iki*: sayı grubu.
- c. Sayı grubunda milyona kadar iki unsur vardır. Milyonlu sayılar üç, milyarlı sayılar dört unsurludur. Her unsur kendi içinde sayı grubu, sıfat tamlaması veya tek kelime olabilir (Karahan, 2014: 72).

Birleşik Fiil Grubu: Birleşik Fiil, bir yardımcı fiilin isimle ya da fiille kelime grubu oluşturmasıdır. İsim veya fiil başta bulunurken yardımcı fiil sonda bulunur. Başta bulunan öge anlam taşıyan ögedir.

Birleşik fiilleri sınıflandırma konusunda araştırmacıların farklı görüşlere sahip olduğu göze çarpmaktadır. Muharrem Ergin, anlamca kaynaşmış birleşik fiilleri, bu grup içerisine almamıştır. Sadece isim ile yapılan birleşik fiiller ve fiil ile yapılan birleşik fiiller olarak ele almıştır.

Leylâ Karahan birleşik fiilleri “Bir hareketi karşılamak veya bir hareketi tasvir etmek üzere yan yan gelen kelimeler topluluğudur.” (Karahan, 2014,73) şeklinde tanımlamıştır. Ayrıca birleşik fiilleri “bir hareketi karşılayan birleşik fiiller” ve “bir hareketi tasvir eden birleşik fiiller” (Karahan, 2014: 73-79) olmak üzere ikiye ayırmıştır. Anlamca kaynaşmış birleşik fiilleri de bu gruba dâhil etmiştir.

Tahir Nejat Gencan ise birleşik fiilleri “kurallı birleşik eylemler”, “anlamca kaynaşmış birleşik eylemler” ve “deyim biçiminde öbekleşmiş eylemler” (Gencan, 2007: 358) olarak ele almıştır.

Muharrem Ergin birleşik fiillerle ilgili şu açıklamaları yapmıştır: “Birleşik fiil bir yardımcı fiille bir ismin veya bir fiil şeklinin meydana getirdiği kelime gurubudur. İsim veya fiil unsuru önce, yardımcı fiil sonra getirilir. Yardımcı fiilin başına getirilen unsurun isim veya fiil olmasına göre birleşik fiiller ikiye ayrılır. Bu iki çeşit birleşik fiilin yardımcı fiilleri de ayrıdır.” (Ergin, 2013: 386)

Leylâ Karahan’ın birleşik fiil grubuna ilişkin açıklamaları şu şekildedir:

A. Bir Hareketi Karşılayan Birleşik Fiiller:

1. Bu tip birleşik fiillerde “*et-, ol-, yap-, eyle-, kıl-, bulun-*” yardımcı fiilleri kullanılır.
2. Bu birleşik fiillerin isim unsuru, bir sıfat-fiil olabilir. Sıfat-fiil, “*ol-*” ve “*bulun-*” yardımcı fiilleriyle birleşir. “*ol-*” ’un sıfat-fiillerle kurduğu birleşik fiillerde; *-miş* ekli sıfat-fiiller, bitmiş, tamamlanmış bir hareketi, *-(I)r / -Ar* ekli sıfat-fiiller devam etmekte olan bir hareketi, *-AcAk* ekli sıfat-fiiller, niyet halinde ifade edilen bir hareketi; sıfat-fiil görevinde de kullanılabilen *-yor* ekli sıfat-fiiller ise, yakın geçmişte ortaya çıkan tamamlanmamış veya devam etmekte olan bir hareketi karşılarlar. *Ocaklar yakılmaz oldu.*
3. Bazı birleşik fiillerde, *ol-, et-, kıl-, yap-, bulun-, başla-* yardımcı fiilleri yerine asıl fiiller kullanılır. *Yol al-, para ver-, şehit düş-, örneklerinde*

olduğu gibi bu yapıda yer alan kelimelerden biri veya hepsi, ya sözlük anlamlarının kaybetmiş, ya da deyimleşmiştir.

B. Bir Hareketi Tasvir Eden Birleşik Fiiller:

1. Bu birleşik fiiller, zarf-fiil eki taşıyan bir fiil unsuru ile tasvir fiilinden kurulur. Ana unsur başta, tasvir fiili sonda bulunur. Anlamı üzerinde bulunduran bu unsur -A, -I, Ip zarf-fiil eklerinden birini taşır. *Koş + a+ bil-*
: *koşabil-*, *yaz +ı +ver-* : *yazıver-*
2. *bil-*, *ver-*, *dur-*, *gel-*, *git-*, *kal-*, *gör-*, *yaz-*, yardımcı fiilleri asıl fiile *yeterlik*, *ihtimal*, *tezlik*, *devamlılık*, *beklenmezlik*, *yaklaşma* gibi anlamlar kazandırır.
3. Bazı birleşik fiillerin birinci unsuru, bir kip eki taşır. Bu kip eki zarf-fiil ekinin yerini tutar. *Bir beyaz martı gibi çırpınır durur.*”
4. “başla-, çalış-, iste-” gibi aslında yardımcı fiil olmayan bazı fiiller, “-mAyA başla-, -mAk iste-, -mAyA çalış-” kalıpları içinde yardımcı fiiller olarak da kullanılır ve birlikte kullanıldığı hareket ismini tasvir eder. *Rüyayı hatırlamaya çalışıyordum* (Karahan, 2014, 73-79).

Kısaltma Grupları: Kısaltma grupları, bazı kelime grupları ile cümlelerin kısaltması yoluyla ortaya çıkmıştır. Bu bakımdan kısaltma grupları tam olarak bir cümle özelliği göstermezler. Kısaltma grubu, iyelik veya hâl eki almış bir isimle başka bir ismin oluşturduğu bir gruptur. Ancak öğelerinin ek almadığı örnekler de vardır. İkinci unsur kelime ya da kelime grubu olabilir. Cümlede sıfat ve zarf olarak kullanılırlar.

Abdurrahman Özkan, kısaltma gruplarını şu ifadelerle açıklamıştır: “Kısaltma grupları çeşitli kelime grupları ve cümlelerden yıpranma ve kalıplaşma yoluyla çıkan ve her iki öge arasındaki bağlantıyı hal ekleri veya iyelik eklerinin kurduğu kelime gruplarıdır.” (Özkan, 2004: 6).

Muharrem Ergin, kısaltma gruplarını sınıflandırırken “isnat gurubu” ve “genitif, datif, lokatif, ablatif gurupları” olarak ele almıştır (Ergin, 2013: 393-

394).

Leylâ Karahan, kısaltma grupları için “Kelime grupları ve cümlelerden yıpranma veya kalıplaşma yoluyla ortaya çıkan gruplardır. Bu gruplar genellikle isim-fiil, sıfat-fiil veya zarf-fiil gruplarından kısaltmış ve bunların bir kısmı kalıplaşmıştır.” (Karahana, 2014: 79) açıklamasını yapmıştır. Leylâ Karahan, Muharrem Ergin’den farklı olarak “kısaltma grubu” başlığını kullanmış ve vasıta grubunu da kısaltma gruplarına dâhil etmiştir. Ayrıca kısaltma gruplarının yapısını şu şekilde ele almıştır:

- a. Unsurlarında çekim eki bulunmayan veya sadece birinci unsurunda iyelik eki bulunan kısaltma grupları (**isnat grubu**). *Baş / açık (olarak), eli / açık (arkadaş)*
- b. Birinci unsuru yükleme hâli eki taşıyan kısaltma grupları (**yükleme grupları**). *İnsanı / takdir, memuru / teftiş*
- c. Birinci unsuru yönelme hâli eki taşıyan kısaltma grupları (**yönelme grubu**). *Oyuna / düşkün (çocuklar), geçmişe / bağlı (insanlar)*
- d. Birinci unsuru bulunma hâli eki taşıyan kısaltma grupları (**bulunma grubu**). *Arada / bir, dörtte / üç*
- e. Birinci unsuru uzaklaşma hâli eki taşıyan kısaltma grupları (**uzaklaşma grubu**). *İçten / pazarlıklı (çocuk), kendisinden / emin (adam).*
- f. Birinci unsuru vasıta hâli eki taşıyan kısaltma grupları (**vasıta grubu**). *Seninle / dost (insanlar), bayrakla / süslü (sınıf).*
- g. Birinci unsuru eşitlik hâli eki taşıyan kısaltma grupları (**eşitlik grubu**). *Sayıcı / fazla (düşman), zekâca / üstün (çocuklar).*
- h. Birinci unsuru uzaklaşma hâli, ikinci unsuru yönelme hâli eki taşıyan kısaltma grupları. *Aynalar baştan başa tenha.*
- i. İkinci unsuru yönelme hâli eki taşıyan kısaltma grupları. *Kokusuyla baş başa kaldı çiçek.*

j. İkinci unsuru bulunma hâli eki taşıyan kısaltma grupları. *Silah elde yola çıktı.*

k. Bunlar dışında da farklı yapılarda kısaltma grupları ile karşılaşılıyoruz (Karahan, 2014: 79-84).

Süer Eker kısaltma gruplarını “Kısaltma grupları ilgi, yaklaşma, bulunma ya da uzaklaşma durum eklerinden birini alan sözcük ile, başka bir sözcüğün birleşerek *klişeleşmesiyle* ortaya çıkar.” (Eker, 2015: 366) şeklinde açıklamıştır. Kısaltma gruplarını “ilgi, belirtme, yaklaşma, uzaklaşma, dayanma” (Eker, 2015: 366-367) grupları olarak sınıflandırmıştır.

Süer Eker, Leylâ Karahan’ın da yer verdiği bazı kısaltma gruplarına “klişe kısaltmalar” adını vermiş ve şu açıklamalarda bulunmuştur: “Sözcük gruplarının ve tümcelerın kısalması, yıpranması sonucunda ortaya çıkan bu sözcük grupları klişeleşmiş durumdadır. *Baş üstüne, baştan başa, gitgide, eller yukarı, günden güne, o gün bu gün, sola çark* (Eker, 2015: 367-368).

Mustafa Özkan ve Veysi Sevinçli, kısaltma gruplarını “Kısaltma grupları, iyelik veya hâl eki almış bir isimle başka bir ismin oluşturduğu kelime grubudur. Bu gruplar bazı kelime grupları ile cümlelerin kısalması veya kalıplaşması neticesinde ortaya çıkmıştır. Bu bakımdan bunlara kısaltma grupları denir.” (Özkan-Sevinçli, 2017: s107) şeklinde tanımlamıştır. Ayrıca kısaltma gruplarını; “yönelme grubu, bulunma grubu, uzaklaşma grubu, isnat grubu, yükleme (belirtme) grubu, vasıta grubu, ilgi grubu, eşitlik grubu, kısaltma (isim) gruplarının tersi görünüşünde olan kelime grupları” şeklinde sınıflandırmışlardır.

Görüldüğü gibi Leylâ Karahan ve Süer Eker’in gruba dâhil ettiği kısaltma gruplarını, Mustafa Özkan ve Veysi Sevinçli “kısaltma (isim) gruplarının tersi görünüşünde olan kelime grupları” şeklinde ele almıştır. *Eller yukarıda, baş üstüne, silâh elde, baş başa, omuz omuza, el ele, göz göze* (Özkan- Sevinçli, 2017: s107-113).

Metin Karaörs, kelime gruplarını sınıflandırma ile ilgili şunları söylemiştir: “İsnat, ilgi, yaklaşma, bulunma, uzaklaşma ve yapma gruplarını kısaltma

grupları adı altında toplamak daha uygundur. Çünkü bunların sonlarından bir fiil düşerek kısaltmış şekle gelmiş durumdadırlar. Ayrıca isnat grubu dışında olan bu kısaltma gruplarına hâl grubu demek de uygundur.” (Karaörs, 1995: 28-29).

II. İKİNCİ BÖLÜM

A. İnceleme

I. İsim Tamlamaları

1. Yapıları Bakımından İsim Tamlamaları

1.1. Unsurları Tek Kelimeden Oluşan İsim Tamlamaları

1.1.1. Tamlayanı ve Tamlananı İsim Olan İsim Tamlamaları

1.1.1.1. Tamlayanı ve Tamlananı İsim Olan Belirtili İsim Tamlamaları

1.1.1.1.1. Tamlayanı İlgi Hâli Eki Alarak Kurulan Belirtili İsim

Tamlamaları

“...hademenin arkası...” (6/1)

“...kapının önü...” (7/1)

“...asistanın odası...” (8/26)

“...masanın başı...” (14/18)

“...pamuğun ucu...” (29/22)

“...çocuğun anası...” (36/1)

“...çocuğun evi...” (39/21)

“...yalının camları...” (44/29)

“...rakibinin seviyesi...” (49/1)

“...yatağının kenarı...” (53/28)

“...müdürün odası...” (64/31)

“...belinin altı...” (81/11)

“...çayın lezzeti...” (84/7)

“...dükkanın içi...” (93/1)

“...gözlerinin içi...” (103/25)

“...dilinin ucu...” (108/12)

“...masanın üstü...” (110/2)

“...dünyanın yarısı...” (120/1)

“...odanın içi...” (123/3)

“...maddenin mahiyeti...” (128/3)

“...sınıfın öfkesi...” (129/34)

“...arkadaşının cevabı...” (130/36)

“...evinin kapısı...” (131/3)

“...dükkanın içi...” (135/5)

“...kapının eşiği...” (139/10)

“...zabitanın işi...” (142/3)

“...duyguların kökleri...” (146/4)

“...köprüünün üstü...” (153/9)

“...ruhun eğlencesi...” (160/5)

“...dolabın gözü...” (182/3)

“...camın önü...” (198/6)

“...mektebin müdürü...” (200/27)

“...denizlerin fırtınası...” (204/3)

“...burnumun ucu...” (206/25)

“...tespihinin taneleri...” (210/3)

“...zabitin yüzü...” (220/8)

“...harbin başlangıcı...” (223/16)

“...yalının kapısı...” (231/18)

“...memleketin hâli...” (235/25)

“...felaketin kapısı...” (245/30)

“...gözlerinin hayreti...” (246/4)

“...masanın köşesi...” (247/33)

“...hayatımızın mahsulü...” (260/11)

“...mektebin önü...” (262/2)

“...yengemin mektubu...” (283/12)

“...hademelerin koğuşu...” (300/6)

“...amcasının ölümü...” (333/13)

“...akşamın renkleri...” (336/4)

“...hastanın başı...” (355/17)

“...ormanın derinlikleri...” (358/31)

“...dilimin ucu...” (361/3)

“...gecenin ortası...” (362/12)

**1.1.1.1.2. Tamlayanı Ayrılma Hâli Eki Alarak Kurulan Belirtili İsim
Tamlamaları (Tamlanan unsur belirsizlik ifade ederse tamlayan unsur ilgi eki
yerine ayrılma hâli ekini alabilir.)**

“...çıkanlardan biri...” (5/2)

“...koltuklardan biri...” (5/5)

“...günlerinden biri...” (14/25)

“...göz kapaklarından biri...” (15/1)

“...mahkemelerinden biri...” (17/25)

“...lokantalarından biri...” (18/22)

“...asistanlardan biri...” (20/19)

“...ayaklarından biri...” (21/33)

“...cevaplardan...biri ...”(23/8)

“...meraklarından biri...” (23/9)

“...buruşuklardan...hiçbiri...” (24/17)

“...çocuklardan ikisi...” (27/8)

“...arkadaşlarından biri...”(43/23)

“...ailelerinden biri...” (45/26)

“...çocuklardan biri...” (46/13)

“...bunlardan biri...” (51/13)

“...nefeslerinden biri...” (53/21)

“...merhametlerden biri...” (53/30)

“...hocalarından birkaçı...” (59/17)

“...meselelerinden biri...” (66/1)

“...çocuklardan çoğu...” (78/4)

“...muallimlerden biri...” (125/16)

“...bunlardan hangisi...” (185/32)

“...arkadaşlardan biri...” (209/36)

“...ellerinden biri...” (210/6)

“...akrabamızdan biri...” (264/22)

“...tecessüslerden biri...” (316/12)

“...parçalardan biri...” (318/30)

“...odalardan biri...” (356/4)

1.1.1.2. Tamlayanı ve Tamlananı İsim Olan Belirtisiz İsim Tamlamaları

“...yemek tepsi...” (5/26)

“...kapı tarafı...” (6/29)

“...hayır sahibi...” (9/1)

“...yol ortası...” (10/1)

“...ev halkı...” (12/3)

“...posta pulu...” (15/13)

“...müdüriyet odası...” (18/28)

“...boya lekesi...” (24/5)

“...mektep müdürü...” (27/9)

“...deniz kıyısı...” (37/31)

“...balkon kapısı” (40/26)

“...spor kulübü...” (42/1)

“...yaş farkı...” (50/16)

“...gece bekçisi...” (50/30)

“...kenar çizgisi...” (55/23)

“...diz kapağı...” (81/1)

“...kar fırtınası...” (84/10)

“...sigara kutusu...” (108/8)

“...mektep hatırası...” (129/2)

“...elektrik ışığı...” (133/2)

“...dükkân sahibi...” (140/3)

“...merdiven başı...” (161/2)

“...ayak sesleri...” (195/1)

“...insan ruhu...” (200/30)

“...bahçe kapısı...” (202/8)

“...istasyon memuru...” (208/5)

“...mizaç meselesi...” (220/7)

“...odun kokusu...” (225/18)

“...deniz kenarı...” (232/11)

“...yalı duvarı...” (239/11)

“...can sıkıntısı...” (244/7)

“...ay ışığı...” (247/25)

“...felaket haberi...” (250/2)

“...tecrübe kıymeti...” (259/36)

“...insan kalbi...” (261/4)

“...çocuk ruhu...” (267/20)

“...mektep hayatı...” (273/5)

“...askerlik hayatı...” (273/5)

“...miras davası...” (279/37)

“...öğle yemeđi...” (283/18)

“...köy halkı...” (297/8)

“...elbise modelleri...” (312/9)

“...fikir ayrılığı...” (314/14)

“...seyahat kitapları...” (316/2)

“...kül rengi...” (317/33)

“...balıkçı kayığı...” (320/12)

“...aile çocuğu...” (344/7)

“...oda kapısı...” (362/16)

1.1.1.2.1. Bir Kısım Kalıplaşmış Olan Belirtisiz İsim Tamlamaları

“...pazartesi...” (8/20)

“...Boğaziçi...” (8/29)

“...Tepebaşı...” (12/14)

“...kahverengi...” (13/29)

“...başörtüsü...” (14/28)

“...gözyaşı...” (16/11)

“...Beyoğlu...” (18/22)

“...arkaüstü...” (23/30)

“...ayakkabı...” (34/12)

“...bitpazarı...” (38/27)

“...ayakyolu...” (39/26)

“...akşamüzerleri...” (49/27)

“...Şehzadebaşı...” (86/25)

“...Eminönü...” (101/33)

“...yeryüzü...” (127/3)

“...onbaşı...” (188/29)

“...cumartesi...” (190/12)

“...binbaşı...” (207/8)

“...Kafdağı...” (220/25)

1.1.2. Unsurlarından Biri Zamir Olan İsim Tamlamaları

1.1.2.1. Tamlayanı Şahıs Zamiri Olan İsim Tamlamaları

1.1.2.1.1. Tamlayanı 1. Teklik Şahıs Zamiri Olan Tamlamalar

“...benim...pasaportlarım...” (56/33)

“...benim kafam...” (65/5)

“...benim cebim...” (69/14)

“...benim yerim...” (69/22)

“...benim...zihniyetim...” (69/32)

“...benim ağabeyim...” (72/31)

“...benim halim...” (95/12)

“...benim yerim...” (100/17)

“...benim vaktim...” (101/13)

“...benim anladığım...” (105/23)

“...benim üstüm...” (129/20)

“...benim adım...” (161/21)

“...benim elim...” (187/23)

“...benim hocam...” (204/18)

“...benim yanımda...” (206/1)

“...benim işim...” (228/16)

“...benim aram...” (237/34)

“...benim eserim...” (253/28)

“...benim evladım...” (279/29)

“...benim kalbim...” (279/29)

“...benim derdim...” (293/10)

“...benim yengem...” (310/3)

“...benim hatırım...” (322/5)

“...benim aklım...” (355/10)

1.1.2.1.2. Tamlayanı 2. Teklik Şahıs Zamiri Olan Tamlamalar

“...senin amirin...” (16/29)

“...senin...hocan...” (47/5)

“...senin...sıkıntın...” (55/26)

“...senin aylığın...” (69/14)

“...senin kalbin...” (85/28)

“...senin halin...” (85/30)

“...senin rengin...” (95/2)

“...senin sözlerin...” (95/12)

“...senin evin?” (108/5)

“...senin odan.” (130/33)

“...senin düşündüğün...” (201/1)

“...senin işin...” (212/7)

“...senin tesirin...” (212/27)

“...senin elin...” (259/15)

“...senin parmakların...” (259/25)

“...senin ihtiyacın...” (259/31)

“...senin vücudun...” (281/2)

“...senin dilin...” (328/12)

1.1.2.1.3. Tamlayanı 3. Teklik Şahıs Zamiri Olan Tamlamalar

“...onun bünyesi...” (7/6)

“...onun sorması...” (8/19)

“...onun odası...” (9/12)

“...onun...zamanları...” (9/31)

“...onun...teheyyüçleri...” (9/36)

“...onun...nezareti...” (10/33)

“...onun davası...” (12/32)

“...onun yüzü...” (15/11)

“...onun ağzı...” (15/36)

“...onun omuzu...” (16/5)

“...onun yanı...” (16/12)

“...onun gözleri...” (17/27)

“...onun maaşı...” (48/26)

“...onun şerefi...” (96/30)

“...onun açtığı...” (123/8)

“...onun avukatı...” (187/26)

“...onun huyu...” (201/25)

“...onun eli...” (237/5)

“...onun yüzü...” (253/29)

“...onun bayıldığı...” (275/36)

“...onun yastığı...” (355/16)

1.1.2.1.4. Tamlayıcı 1. Çokluk Şahıs Zamiri Olan Tamlamalar

“...bizim misafirimiz...” (92/33)

“...bizim vaziyetimiz...” (104/17)

“...bizim vazifemiz...” (111/21)

“...bizim davetimiz...” (120/33)

“...bizim işimiz...” (150/31)

“...bizim her şeyimiz...” (153/27)

“...bizim akrabamız...” (167/34)

“...bizim...kayıkçımız...” (186/37)

“...bizim hayatımız...” (188/13)

“...bizim haremlerimiz...” (188/32)

“...bizim ilerlememiz...” (189/7)

“...bizim kadınlarımız...” (201/8)

“...bizim...dostumuz...” (300/3)

“...bizim ayrılmamız...” (314/2)

“...bizim aşklarımız...” (337/10)

“...bizim sonumuz...” (360/36)

1.1.2.1.5. Tamlayanı 2. Çokluk Şahıs Zamiri Olan Tamlamalar

“...sizin neniz...” (23/23)

“...sizin milliyetiniz...” (37/4)

“...sizin kafanız...” (65/5)

“...sizin...bulunduğunuz...” (68/2)

“...sizin davanız...” (125/31)

“...sizin...çıkmanız...” (139/20)

“...sizin kapanmanız...” (189/15)

“...sizin yüzünüz...” (199/14)

“...sizin tipiniz...” (201/9)

“...sizin istikbaliniz...” (227/13)

“...sizin yanınız...” (237/35)

“...sizin namınız...” (278/27)

“...sizin kararınız...” (310/1)

“...sizin dediğiniz...” (319/5)

“...sizin beğenmeniz...” (347/10)

“...sizin... eviniz...” (358/12)

1.1.2.1.6. Tamlayanı 3. Çokluk Şahıs Zamiri Olan Tamlamalar

“...onların...kongreleri...” (120/22)

“...onların içi...” (170/37)

“...onların idaresi...” (189/8)

“...onların... düşkünlükleri...” (202/19)

“...onların tercümanı...” (208/5)

“...onların kayboluşları...” (240/11)

“...onların kocaları...” (315/5)

1.1.2.2. Tamlayanı İşaret Zamiri Olan İsim Tamlamaları

“...bunlardan biri...” (51/13)

“...bunların heyeti...” (63/33)

“...bunun...ifadesi...” (65/24)

“...bunun sebebi...” (99/27)

“...bunun...münasebeti...” (111/17)

“...bunların hepsi...” (123/26)

“...bunun münakaşası...” (125/15)

“...bunların arası...” (156/19)

“...bunun mânası...” (173/10)

“...bunun üstü...” (197/26)

“...bunların içi...” (216/22)

“...bunun aksi...” (236/23)

“...bunların kalpleri...” (256/31)

“...bunun tahayyülü...” (291/20)

“...bunun...farkı...” (302/8)

“...bunun harici...” (307/21)

1.1.2.3. Tamlananı İşaret Zamiri Olan İsim Tamlamaları

“...denizin şurası...” (320/15)

1.1.2.4. Tamlayanı “Kendi” Zamiri Olan İsim Tamlamaları

“...kendi adı...” (5/25)

“...kendi hayali...” (8/15)

“...kendi hareketleri...” (10/30)

“...kendi eli...” (15/36)

“...kendi istikameti...” (25/11)

“...kendi hesabı...” (37/8)

“...kendi bölükleri...” (43/18)

“...kendi mendili...” (47/15)

“...kendi vaziyeti...” (50/16)

“...kendi felsefesi...” (74/2)

“...kendi sesi...” (75/28)

“...kendi ruhu...” (78/2)

“...kendi başı...” (78/15)

“...kendi içi...” (86/4)

“...kendi kuyusu...” (104/25)

“...kendi menfaati...” (106/5)

“...kendi kışlaları...” (117/34)

“...kendi mesaisi...” (132/4)

“...kendi polisimiz...” (153/15)

“...kendi memleketleri...” (197/3)

“...kendi şahsı...” (221/28)

“...kendi ihtiyacı...” (236/27)

“...kendi planları...” (259/32)

“...kendi şiddeti...” (280/17)

“...kendi hastalığı...” (280/31)

“...kendi oğlu...” (300/4)

“...kendi korkularınız...” (318/37)

“...kendi hali...” (332/35)

“...kendi ismi...” (333/3)

“...kendi eviniz...” (358/12)

1.1.2.5. Tamlayanı Belirsizlik Zamiri Olan İsim Tamlamaları

“...hepimizin sonu...” (16/8)

“...şeylerin nevileri...” (17/17)

“...birinin mazisi...” (45/26)

“...kimsenin haberi...” (89/14)

“...herkesin gözü...” (118/2)

“...birinin camı...” (134/25)

“...kimsenin yüzü...” (162/3)

“...kimsenin ismi...” (162/13)

“...herkesin...baktığı...” (162/35)

“...birinin kapısı...” (172/2)

“...birinin canı...” (178/22)

“...hepsinin... meziyetleri...” (197/18)

“...başkalarının yanı...” (201/26)

“...birinin...yuvarlandığı...” (209/14)

“...birinin oğlu...” (209/19)

“...şeyin içi...” (238/10)

“...hepsinin tesellisi...” (239/17)

“...her şeyin cazibesi...” (272/21)

“...şeyin cazibesi...” (300/9)

“...her şeyin kabuğu...” (315/28)

“...her şeyin içi...” (316/17)

“...kimsenin hatırı...” (326/5)

1.1.2.6. Tamlananı Belirsizlik Zamiri Olan İsim Tamlamaları

“...gözlerinin biri...” (21/1)

“...oradakilerin hepsi...” (37/10)

“...maddelerin biri...” (41/21)

“...çocuğun biri...” (73/4)

“...günün biri...” (78/2)

“...romanlarımın hepsi...” (97/4)

“...doktorların çoğu...” (97/7)

“...arkadaşların hepsi...” (141/17)

“...çizgilerin hepsi...” (255/20)

1.1.2.7. Her İki Unsuru da Zamir Olan İsim Tamlamaları

“...bunlardan biri...” (51/13)

“...bunların hepsi...” (100/11)

“...bunlardan hangisi...” (185/32)

“...şeylerin hepsi...” (273/2)

“...şeylerden bazıları...” (319/9)

1.1.2.8. Tamlayanı Soru Zamiri Olan İsim Tamlamaları

“...nere başşehbenderi...” (44/13)

“...hangisinin matemi...”(280/16)

1.1.2.9. Tamlananı Soru Zamiri Olan İsim Tamlamaları

“...sizin neniz...”(23/23)

“...kapitalistlerinden hangisi...”(116/1)

“...bunlardan hangisi...”(185/32)

“...musibetin nesi...”(289/28)

“...ayın kaçı...”(321/11)

1.1.3. Unsurlarından Biri Sayı İsmi Olan İsim Tamlamaları

1.1.3.1. Tamlayanı Sayı İsmi Olan İsim Tamlamaları

“...ikisinin mücadeleleri...”(42/37)

“...ikisinin...istedikleri...”(43/1)

“...ikisinin...sustukları...”(83/29)

“...ikisinin...ameli...”(113/16)

“...ikincisinin...itirazı...”(122/6)

“...ikisinin...yüzü...”(210/23)

“...ikisinin kederi...”(280/30)

1.1.3.2. Tamlananı Sayı İsmi Olan İsim Tamlamaları

“...çocuklardan ikisi...”(27/8)

“...muallimden ikisi...”(59/33)

“...martın yedisi...”(321/12)

1.1.4. Tamlayanı Özel İsim Olan İsim Tamlamaları

1.1.4.1. Tamlayanı Özel İsim Olan Belirtili İsim Tamlamaları

“...Necati'nin kolu...” (6/13)

“...Necati'nin...hatırı...” (7/5)

“...Orhan'ın...sözleri...” (7/9)

“...Vedia'nın...hayali...” (7/17)

“...Orhan'ın kağıdı...” (8/3)

“...Vedia'nın...ismi...” (8/15)

“...Vedia'nın başı...” (8/28)

“...Vedia'nın hastalığı...” (11/33)

“...Orhan'ın içi...” (20/24)

“...Orhan'ın gözleri...” (20/28)

“...Mustafa'nın oğlu...” (21/20)

“...Cemil'in suratı...” (21/24)

“...Tahsin'in babası...” (38/19)

“...Celâl'in yüzü...” (42/15)

“...Cemil'in yanağı...” (43/24)

“...Cemil'in annesi...” (47/17)

“...Orhan'ın yüzü...” (55/24)

“...Anadolu'nun ruhu...” (61/25)

“...Ali'nin külahı... ” (69/33)

“...Veli'nin külahı... ”(69/33)

“...İbrahim'in babası... ” (72/32)

“...Necati'nin felsefesi... ” (77/9)

“...Necati'nin dikkati... ” (98/23)

“...Orhan'ın eli... ” (110/2)

“...Süleyman'ın karşıtı... ” (115/1)

“...Vedia'nın yüzü... ” (136/35)

“...Vedia'nın eli... ” (153/2)

“...Orhan'ın avucu... ” (153/2)

“...Cemil'in hocası... ” (163/10)

“...İclâl'in işi... ”(176/15)

“...Orhan'ın dersi... ” (181/26)

“...Vedia'nın yengesi... ” (187/25)

“...Vedia'nın avucu... ” (240/22)

“...Orhan'ın kalbi... ” (299/29)

“...Rüştü'n n yanı... ” (324/26)

“...Rüştü'n n sözü... ” (344/1)

“...Vedia'nın odası... ” (350/6)

“...Vedia'nın defterleri... ” (356/11)

“...Vedia'nın hayatı...” (360/15)

“...Rüştü'nün çenesi...” (361/13)

“...Vedia'nın üstü...” (363/9)

1.1.4.2. Tamlayanı Özel İsim Olan Belirtisiz İsim Tamlamaları

“...İstanbul tarafı...” (10/17)

“...Beyoğlu lokantaları...” (18/22)

“...Mehmetpaşa Camii...” (22/25)

“...Amerikan yazıhanesi...” (33/4)

“...Türk çocuğu...” (36/30)

“...Alman zırhlısı...” (44/17)

“...Fransız bayrağı...” (44/23)

“...Fransız polisi...” (44/29)

“...Türk aileleri...” (45/26)

“...Türk mektepleri...” (47/17)

“...Türk camiası...” (62/28)

“...Avrupa medeniyeti...” (66/12)

“...Türk bayrağı...” (66/24)

“...Türk inadı...” (72/33)

“...Türk evi...” (73/9)

“...İslam fikri...” (96/36)

“...Tahsin hadisesi...”(99/3)

“...İtalya ahvali...”(100/27)

“...Türk hükümeti...”(115/23)

“...Türk köylüsü...” (115/24)

“...Fransa cepheleri...” (115/26)

“...Avrupa milletleri...” (115/31)

“...Asya memleketleri...” (115/35)

“...Türk gazeteleri...” (117/35)

“...İngiliz zabıtası...” (117/37)

“...İngiliz işçisi...” (120/4)

“...Rus kızı...” (134/29)

“...Türk kadını...” (189/3)

1.1.5. Tamlananı Sıfat-Fiil Olan İsim Tamlamaları

“...Orhan'ın beklediği...” (17/32)

“...nabzının vurduğu...” (21/36)

“...onun attığı...”(27/22)

“...haşarılığın verdiği...” (43/11)

“...programın verdiği...” (55/2)

“...onun açtığı...” (123/8)

“...canımın istediği...” (208/14)

“...birinin...yuvarlandığı...” (209/14)

“...uğursuzun yediği...” (220/28)

“...benim istediğim...” (242/35)

“...benim dediğim...” (243/3)

“...onun bayıldığı...” (275/36)

“...gözlerinin saplandığı...” (289/6)

“...sizin dediğiniz...” (319/5)

“...İclâl'in gideceği...” (337/17)

“...Orhan'ın istediği...” (357/6)

1.1.6. Tamlayanı İsim-Fiil Olan İsim Tamlamaları

“...ürperme şüphesi...” (7/16)

“...bekleme salonu...” (20/19)

“...bekleme odası...” (21/5)

“...dinlenme zarureti...” (21/31)

“...kurtulmak ihtiyacı...” (21/32)

“...dinlenme ihtiyacı...” (22/1)

“...devam ettirmek ihtiyacı...” (22/17)

“...kaybetmenin zararı...” (40/2)

“...bırakmak arzusu...” (73/31)

“...açılmak korkusu...” (81/6)

“...hatırlama ameliyesi...” (88/26)

“...bekleme yeri...” (92/24)

“...yaşamak cesareti...” (93/25)

“...çalışma odası...” (110/1)

“...kurtulmanın sırrı...” (133/13)

“...çalışma hasreti...” (152/10)

“...konuşmak ihtiyacı...” (195/9)

“...sevmek meselesi...” (226/18)

“...aldanışın önü...” (236/28)

“...bilmek arzusu...” (252/30)

“...evlenmek korkusu...” (272/18)

“...yaşamak korkusu...” (272/18)

“...yaşamak iradesi...” (282/37)

“...öğrenmek ümidi...” (290/28)

“...açmak kuvveti...” (307/23)

“...görünüşün üslubu...” (312/27)

“...anlaşmak ümidi...” (317/18)

“...anlamamanın cezası...” (325/30)

“...öğrenme ihtirası...” (332/34)

“...ödemek korkusu...” (342/29)

“...gülümseme teşebbüsü...”(363/11)

1.1.7. Tamlananı İsim-Fiil Olan İsim Tamlamaları

“...onun sorması...”(8/19)

“...kadının geçmesi...” (21/15)

“...keçi sıçrayışı...”(21/21)

“...rehavetin azalması...”(21/30)

“...Necati'nin...hissetmesi...” (95/29)

“...benim...bağlanışım...”(98/3)

“...bakışlarının parlayışları...”(98/25)

“...işçinin uyanması...” (104/16)

“...onların birikmesi...” (104/32)

“...onların çoğaltılması...”(106/11)

“...milletlerinin kurtuluşu...”(121/17)

“...işçinin kurtuluşu...” (121/33)

“...kadının gülüşü...”(133/3)

“...sizin...çıkmanız...” (139/20)

“...gururun okşanması...”(160/9)

“...bizim ilerlememiz...”(189/7)

“...sizin kapanmanız...” (189/15)

“...erkeğin çalışması...”(219/19)

“...ruhumuzun çalkalanması...” (238/30)

“...onların kayboluşları...” (240/11)

“...gazetenin...kalması...” (248/1)

“...tasvibin gecikmesi...” (275/4)

“...yumruğun dönmesi...” (277/5)

“...kızın bayılması...” (285/13)

“...Hüseyin'in anlatışı...” (290/3)

“...Vedia'nın söylemesi...” (300/37)

“...adamin görünüşü...” (312/20)

“...sesinin...alçalışı...” (320/7)

“...sözlerin hatırlanması...” (332/21)

“...yengemin değişmesi...” (337/31)

“...sizin beğenmeniz...” (347/10)

1.1.8. Unsurlarından Biri Yansıma Sözcük Olan İsim Tamlamaları

1.1.8.1. Tamlayanı Yansıma Sözcük Olan İsim Tamlamaları

“...mırıltı hali...” (77/34)

1.1.8.2. Tamlananı Yansıma Sözcük Olan İsim Tamlamaları

“...kapıların gıcırtiları...” (5/18)

“...gencin hıçkırıkları...” (17/31)

“...denizin gürültüsü...” (53/26)

“...motor gürültüsü...” (79/20)

“...Vedia'nın hıçkırıkları...” (255/14)

“...kayıkhanenin uğultusu...” (325/32)

“...su şırıltıları...” (356/4)

“...kapı gıcirtısı...” (357/33)

1.2. Unsurlarından Biri veya İki Kelime Grubu Şeklinde Olan İsim Tamlamaları

1.2.1. Tamlayanı Bağlama Grubu Olan İsim Tamlamaları

1.2.1.1. Tamlayanı Bağlama Grubu Olan Belirtili İsim Tamlamaları

“...hastabakıcıların ve hademelerin...ayak sesleri...” (5/15)

“...bölmelerin ve duvarların dibi...” (19/1)

“...elbiselerin ve çamaşırların altı...” (29/10)

“...başmuallimin ve çocukların...dereceleri...” (42/30)

“...müdürün ve muavinin...bahanesi...” (59/37)

“...isyanın ve gururun bedeli...” (96/4)

“...sesinin ve bakışlarının parlayışları...” (98/25)

“...İngiltere'nin ve Fransa'nın galebesi...” (116/4)

“...köylünün ve işçinin kurtuluşu...” (121/33)

1.2.1.2. Tamlayanı Bağlama Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlamaları

“...idare ve tedris bünyesi...” (39/18)

“...tedris ve terbiye hayatı...” (39/25)

“...ense ve boyun adaleleri...” (47/31)

“...nane ve limon şekeri...” (56/3)

“...memleket ve tarih vakası...” (66/3)

“...nefret ve isyan ihtiyacı...” (98/6)

“...kıdem ve mertebe ihtilafı...” (113/23)

“...Fransız ve İngiliz bankacıları ...” (115/25)

“...fesat ve kin tohumları...” (118/26)

“...sınıf ve terbiye farkı...” (158/1)

“...dram ve roman muharrirleri...” (258/29)

“...medeniyet ve mükemmeliyet ölçüsü...” (311/33)

“...şüphe ve kıskançlık davası...” (360/3)

1.2.2. Tamlananı Bağlama Grubu Olan İsim Tamlamaları

1.2.2.1. Tamlananı Bağlama Grubu Olan Belirtili İsim Tamlamaları

“...vaziyetlerin en hayırlısı ve en kestirmesi...” (12/33)

“...şeylerin nevileri ve şiddetleri...” (17/17)

“...senin hem hocan, hem amcan...” (47/5)

“...denizin kokusu ve hürriyeti...” (75/11)

“...Necati'nin felsefesi ve edebiyatı...” (77/9)

“...menfaatlerinin müdafaası ve hesabı...” (104/2)

“...onların birikmesi ve çoğalması...” (104/32)

“...onların çoğaltılması ve dağıtılması...” (106/11)

“...milletlerinin sefaleti ve cehaleti...” (119/32)

“...başkalarının fikirleri ve tesellileri...” (132/21)

“...Vedia'nın başı ve omuzları...” (136/19)

“...Vedia'nın bakışları ve kımıldanışları...” (154/35)

“...Vedia Hanım'ın annesi, babası...” (178/17)

“...erkeğin çalışması ve sevmesi...” (219/19)

“...çocukların şarkıları ve haykırışmaları...” (267/10)

“...erkeğin şerefi ve namusu...” (272/27)

“...Orhan'ın...omuzları ve kolları...” (313/3)

“...denizin şurası, burası...” (320/15)

1.2.2.2. Tamlananı Bağlama Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlamaları

“...sınıf kini ve ihtilafi...” (105/6)

“...kavga hilesi ve harareti...” (123/17)

“...baba hasreti ve sevgisi...” (280/14)

“...aile şerefi ve namusu...” (315/6)

1.2.3. Tamlayanı İsim-Fiil Grubu Olan İsim Tamlamaları

1.2.3.1. Tamlayanı İsim-Fiil Grubu Olan Belirtili İsim Tamlamaları

“...bir talebe kaybetmenin zararı...” (40/2)

“...bütün bu felaketlerden kurtulmanın sırrı...” (133/12)

“...o aşkı anlamamanın cezası...” (325/30)

1.2.3.2. Tamlayanı İsim-Fiil Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlamaları

“...bu dinlenme zaruretinden erken kurtulmak ihtiyacı...” (21/31)

“...onunla bu meseleyi konuşmak ihtiyacı...” (195/9)

“...Vedia'nın yalısındaki hayatına dair bazı şeyler öğrenmek ümidi...” (290/27)

1.2.4. Tamlananı İsim-Fiil Grubu Olan İsim Tamlamaları

“...Orhan'ın odadan daha evvel çıkması...” (42/35)

“...Necati'nin her şeyi hissetmesi...” (95/29)

“...sesinin mahrem bir alçalışı...” (320/7)

“...aşkımızın tam aşk olmaması...” (338/24)

“...insanın gizli bir rıza ile yokluğa teslim oluşu...” (352/35)

1.2.5. Tamlayan Unsuru Sıfat Tamlaması Olan İsim Tamlamaları

“...bütün korkuların hülâsası...” (5/20)

“...bahçeye çıkan koridorun başı...” (6/15)

“...seyrek ve kısa kirpiklerinin arası...” (6/21)

“...âni tesirin devamı...” (7/10)

“...nöbetçi asistanın odası...” (8/26)

“...beyaz önlüğünün önü...” (16/21)

“...ilk basamağın üstü...” (26/6)

“...muzaffer günlerin gururu...” (233/6)

“...ilk hummanın şaşkınlıkları...” (277/2)

“...bu mirasın hesabı...” (281/22)

“...son dersin zili...” (299/35)

“...bir adamın görünüşü...” (312/20)

“...genç kızın kolu...” (316/10)

“...karanlık suyun hareketleri...” (320/13)

“...karşı kıyının ışıkları...” (327/18)

1.2.6. Tamlanan Unsuru Sıfat Tamlaması Olan İsim Tamlamaları

“...Vedia'nın uçuk hayali...” (7/17)

“...onun kuvvetli bünyesi...” (8/13)

“...otomobilin bir sarsıntısı...” (10/25)

“...babamın son günleri...” (11/24)

“...mizacının sabit kalıbı...” (12/19)

“...pencerenin aksi tarafı...” (20/30)

“...elinin küçük parmağı...” (21/34)

“...sigarasının son dumanı...” (41/23)

“...muallimlerin büyük sıkıntısı...” (43/12)

“...mektebin ön tarafı...” (75/4)

“...dünyanın her tarafı...” (125/28)

“...avizenin bütün mumları...” (216/1)

“...baharın ılık havası...” (225/17)

“...ceketinin ön düğmeleri...” (228/10)

“...ruhunun bütün aydınlıkları...” (287/36)

“...Rüştü'nün her işi...” (309/16)

“...benim eski şüphelerim...” (329/21)

“...hastanenin ihtiyar kapıcısı...” (354/3)

1.2.7. Her İki Unsuru Sıfat Tamlaması Olan İsim Tamlamaları

“...pratik adımların ölçülü acelesi...” (16/5)

“...kristal avizenin bütün mumları...” (216/1)

“...bu çocuğun titrek sesi...” (227/5)

“...solan ayın donuk ışığı...” (233/25)

“...gri bir mantonun hafif dalgalanışı...” (262/33)

“...bu elin incecik teni...” (311/1)

“...bir adamın bütün stili...” (312/18)

“...umduğu servetin...eski itiyatları...” (316/35)

“...bütün erkeklerin bütün iyilikleri...” (319/10)

“...gizli bir hareketin ağır şüphesi...” (323/4)

“...tanımadığı günlerin ehemmiyetsiz teferruatı...” (332/25)

“...yaşanmış günlerin bütün teferruatı...” (350/12)

“...bir dünyanın birçok halleri...” (359/13)

1.2.8. Tamlayan Unsuru Unvan Grubu Olan İsim Tamlamaları

“...Vedia Hanım'ın...gözleri...” (18/26)

“...Samiye Hanım'ın gözleri...” (20/22)

“...Samiye Hanım'ın...kayıtsızlığı...” (21/10)

“...Halim Beylerin yalısı...” (44/10)

“...Fazıl Bey'in...verdiği...” (59/18)

“...Hüsnü Bey'in maaşı...” (63/36)

“...Sâtu Bey'in yüzü...” (76/20)

“...Orhan Bey'in yapacağı...” (106/10)

“...Tahsin Bey'in...emri...” (137/33)

“...Tayfur Efendi'nin hakkı...” (141/12)

“...Vedia Hanım'ın annesi...” (178/17)

“...Samiye Hanım'ın avukatlığı...” (181/29)

“...Samiye Hanım'ın yüzü...” (187/24)

“...Ali haydar Bey'in tercümeleri...” (188/6)

“...Samiye Hanım'ın daveti...” (204/9)

“...Halim Bey'in karısı...” (214/32)

“...Bahri Bey'in annesi...” (245/37)

“...Bahri Bey'in validesi...” (246/7)

“...Halim Bey'in annesi...” (294/14)

“...Samiye Hanımefendi'nin tasnifi...” (311/34)

“...Orhan Bey'in hastası...” (351/35)

1.2.9. Tamlanan Unsuru Zarf Grubu Olan İsim Tamlamaları

“...vaziyetlerin en hayırlısı...” (12/33)

“...taburun en arkası...” (43/21)

1.2.10. Unsurlarından Biri Kalıplaşmış Sıfat Tamlaması Olan İsim Tamlamaları

1.2.10.1. Tamlayanı Kalıplaşmış sıfat Tamlaması Olan İsim Tamlamaları

“...sertabibin odası...” (13/34)

“...büyükbabanızın mezarı...” (39/20)

“...başşehbenderin karısı...” (66/36)

1.2.10.2. Tamlananı Kalıplaşmış sıfat Tamlaması Olan İsim Tamlamaları

“...hastanenin sertabibi...” (9/2)

2. İsim Tamlamalarının Başka Kelime Grupları İçindeki Durumu

2.1. Bir Belirtili İsim Tamlamasının Başka Bir İsim Tamlamasında Tamlayan Unsur Olarak Kullanılması

“...adamın gözüünün yaşı...” (16/29)

“...Orhan'ın...gözünün önü...” (25/13)

“...Orhan'ın avucu içi...” (25/13)

“...elinin parmakları arası...” (28/2)

“...küçüklerin...odasının önü...” (41/30)

“...sınıfın kapısı önü...” (43/7)

“...Orhan'ın belinin altı...” (85/32)

“...Halim Bey'in kardeşinin kızı...” (179/10)

“...Bahri'nin...kederlerinin bahanesi...” (239/17)

“...yengemin mektubunun kenarı...” (283/12)

“...senin piyanonun nesi...” (347/32)

2.2. Bir Belirtisiz İsim Tamlamasının Başka Bir İsim Tamlamasında Tamlayan Unsur Olarak Kullanılması

“...ayak seslerinin telaşı...” (5/19)

“...yazı masasının yanı...” (14/1)

“...göz kapaklarından biri...” (15/1)

“...idare adamı çevikliği...” (17/20)

“...sağlık mahkemelerinden biri...” (17/25)

“...müdüriyet odasının kapıları...” (18/32)

“...bekleme odasının önü...” (21/5)

“...kestane ağacının altı...” (27/20)

“...saat kösteğinin üstü...” (33/14)

“...merdiven tarafının kapısı...” (33/22)

“...yemek odasının kapısı...” (36/4)

“...Türk çocuğunun ağzı...” (36/30)

“...gece bekçisinin sesi...” (50/30)

“...bina sahibinin şikayeti...” (75/6)

“...sokak kapısının rezesi...” (89/9)

“...göz kapaklarının çırpınması...” (255/33)

“...yazı masasının başı...” (262/18)

“...muallim odasının kapısı...” (270/28)

“...göz kapaklarının beyazlığı...” (291/34)

“...balıkçı kayığının yanı...” (320/12)

“...göz kapaklarının hareketi...” (352/1)

“...ruh kuvvetimizin emri...” (360/8)

2.3. Bir İsim Tamlamasının Sıfat Tamlamasında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması

“...hayır sahibi bir adam...” (9/1)

“...büyüklerin bahçesindeki beyaz köşk...” (46/11)

“...denizin üstündeki bahçe...” (75/5)

“...Orhan'ın içindeki öteki ses...” (85/22)

“...gözlerinin yaşadığı an...” (247/24)

“...kızın yüzündeki sarı tüyler...” (255/35)

“...pencerenin yanındaki eski koltuk...” (280/9)

“...kapının önündeki taşlık...” (281/31)

“...gözlerinin saplandığı nokta...” (289/6)

2.4. Bir İsim Tamlamasının Edat Grubunda İsim Unsuru Olarak Kullanılması

“...ayak sesleriyle...”(5/16)

“...yokuşun dikliğiyle...”(8/1)

“...kendi eliyle...”(15/36)

“...hastalık bahanesiyle...”(16/27)

“...onun gözleriyle...”(17/27)

“...parmaklarının ucuyla...”(19/28)

“...keçi sıçrayışıyla...”(21/21)

“...kurtulmak ihtiyacıyla...”(21/32)

“...hava tazyikiyle...”(38/3)

“...tasarruf zaruretiyle...”(40/9)

“...dudaklarının ucuyla...”(40/28)

“...elbise askılarıyla...”(43/17)

“...birinin mazisiyle...”(45/26)

“...benim ağabeyimle...”(72/31)

“...bırakmak arzusuyla...”(73/31)

“...açılmak korkusuyla...”(81/6)

“...çene hareketiyle...”(91/35)

“...sınıfın öfkesiyle...”(129/34)

“...milliyet duygusuyla...”(129/4)

“...deniz tarafına kadar...”(161/32)

“...bahçe kapısına kadar...” (202/8)

“...zincirinin kopmaması için...” (223/26)

“...saat kapağı gibi...” (233/26)

“...gözlerinin hayretiyle...”(246/4)

“...göz ucuyla...”(255/7)

“...gözlerinin rengiyle...”(263/12)

“...teninin rengiyle...”(263/14)

“...müsamhamızın sevgiyle...”(287/12)

“...mevsim tazeliğiyle...”(313/12)

“...seyahat kitaplarıyla...”(316/2)

“...benim hatırım için...” (322/5)

“...deniz suyuyla...”(325/23)

“...baş parmağımla...”(342/22)

“...vasiyet ciddiyetiyle...”(358/10)

“...altın parıltılarıyla...”(358/30)

“...gözlerinin dalışlarıyla...”(358/32)

“...nefesin dumanıyla...”(359/35)

“...Vedia'nın hayatıyla...”(360/15)

2.5. Belirtisiz İsim Tamlamasının Bir İsim Tamlamasında Tamlanan Unsur Olarak Kullanılması

“...pantolonunun...diz kapağı...”(15/7)

“...yalının bahçe kapısı...”(37/29)

“...yalının köşe tahtası...”(45/1)

“...hadisenin mesuliyet korkusu...”(46/36)

“...gururun kalp akçesi...”(86/6)

“...Necati'nin çalışma odası...”(110/1)

“...Necati'nin kitap rafları...”(110/14)

“...mektebin muallim odası...”(247/21)

“...kızın göz kapakları...”(255/26)

“...Vedia'nın yatak odası...”(258/2)

“...mektebin sokak kapısı...”(268/21)

“...Necati'nin el yazısı...”(278/30)

“...elbisesinin ütü çizgileri...”(316/29)

2.6. İsim Tamlamasının Bağlama Grubunun Unsuru Olarak Kullanılması

“...gözlerinin biri ve elinin küçük parmağı...”(21/1)

“...vapur düdüğü ve motor gürültüsü...”(79/19)

3. Cümlede Öge Olmaları Bakımından İsim Tamlamaları

3.1. İsim Tamlamalarının Cümlede Özne Olarak Kullanılması

3.1.1. İsim Tamlamalarının İsim Cümlelerinde Özne Olarak Kullanılması

“Fakat **babamın son günleri** de korkunçtu.” (11/35)

“**Kayıkçı Mustafa'nın oğlu**, siyah kısa çoraplı bacakları şimdi bir keçi sıçrayışıyla koridorda kaybolan bu çocuğa yaşça benzese bile onun kadar çevik değildi.” (21/20)

“**Odanın perdeleri** yarı inikti.” (24/3)

“Gel, Sofi, dedi, bak **Mustafa'nın oğlu** o mektepte imiş, taşı atan da o.” (35/26)

“**İlk sınıfların muallimi** benim.” (36/23)

“**Oğlanın babası** hapiste imiş.” (42/5)

“**Mustafa'nın anasından yana hıncı** var.” (44/33)

“Hem **senin derince bir sıkıntın** var.” (55/26)

“**Bunun nazik bir ifadesi vardır.**” (65/24)

“**Korunun kapısı** açık.” (70/25)

“**İbrahim'in babası** manavdır.” (72/34)

“**Necati'nin felsefesi ve edebiyatı** pişkin.” (77/9)

“**Kardeşim, dedi, benim politikam** geniştir.” (104/13)

“**Fikir namusunuz vardır.**” (106/1)

“**Bunun sınıflarla ne münasebeti** var?” (111/17)

“Yok **arkadaşların hepsi** iyidir.” (141/17)

“**Yılanın başı** odur.” (167/6)

“O gün **Orhan'ın dersi** yoktu.” (181/26)

“**Celâl'in yeri** açık.” (211/9)

“Vedia'nın sandalyesi de onun yanında idi.” (217/1)

“Artık yengemin değişmesi lazımdı.” (337/31)

3.1.2. İsim Tamlamalarının Fiil Cümlelerinde Özne Olarak Kullanılması

“Vedia'nın uçuk hayali, ayakta süratli birkaç poz değiştirdikten sonra,ansızın bir hastane karyolasına uzanmış hakiyle gözlerinin önüne geldi.” (7/17)

“Fakat Vedia'nın birdenbire ortaya çıkan ismi, kendi hayali arkasından yavaş yavaş bu kızın Orhan'la üç buçuk senelik münasebetine ait birçok hatıraları da uyandırıyor.” (8/15)

“Gencin hıçkırıkları duyuluyordu.” (17/31)

“Kulübün gençleri yalının camlarını taşlarlar.” (44/28)

“Fransız polisi tahkikat yapar.” (44/29)

“Gece bekçisi de onun yatağına yaklaştı.” (52/25)

“Denizin gürültüsü arttı.” (53/26)

“Çocuğun biri bağırdı.” (73/4)

“Cemil'in annesi korktu.” (73/6)

“Orhan'ın yere basan ayakları karıncalanıyordu.” (92/34)

“Dükkan sahibi de yanlarına gelmişti.” (140/3)

“Senin ruhun kanatsız bir kuşa benziyor.” (335/17)

“Hastanenin ihtiyar kapıcısı, bahçenin büyük demir parmaklıklı kapısını örtüyordu.” (354/3)

3.2. İsim Tamlamalarının Cümlede Nesne Olarak Kullanılması

“Vedia birdenbire kendini kaybederek yere düştüğü için başının arkasını fena

çarpmış, başı ondan sarılı.” (8/34)

“*Vedia'nın uyandığı zamanki halini* anlatamam.” (9/7)

“Ona bakarken *babamın son günlerini* hatırlıyorum.” (11/24)

“*Diş etlerini göster bakayım.*” (15/3)

“Biz *mektebin asayişini* düşünürüz.” (42/7)

“*Orhan'ın odadan daha evvel çıkmasını bekliyordu.*” (42/35)

“Orhan *tramvayların sesini* duyuyordu.” (92/19)

“*Romanlarımın hepsini bir gün haberim olmadan yakmış.*” (97/4)

“*Bunların hepsini idare edemem.*” (100/11)

“*Senin bu tarafını yeni öğreniyorum.*” (105/32)

“*Ali Haydar Bey'in tercümelerini hiç okumadım.*” (188/6)

“*Talebenin sarıklarını çıkarıyordu.*” (200/28)

“Orhan durdu ve *Vedia'nın elini* öptü.” (316/9)

“*Ömrümün en ehemmiyetli anlarını yaşıyorum.*” (349/36)

“*Hastanenin ihtiyar kapıcısı, bahçenin büyük demir parmaklıklı kapısını örtüyordu.*” (354/3)

“*Kağdın üstünü bir bulut kapladı.*” (361/18)

3.3. İsim Tamlamalarının Cümlede Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması

3.3.1. Çıkma Hâli Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olan İsim Tamlamaları

“*Hastanın ağzından bir inilti daha çıktı.*” (25/9)

“Biraz evvel **küçüklerin müzakere odasının önünden** geçiyordum.” (41/30)

“Elinin altında bulundurduğu kibriti çakarak baş ucundaki **dolabın üstünden** saatini aldı.” (48/8)

“**Yüzünün üstünden** soğuk bir hava tabakası geçti.” (84/10)

“**Orhan'ın belinin altından** bir soğuk hava şeridi geçiyordu.” (85/32)

“Sonra, Vedia ile beraber **yemek salonundan** çıktı.” (191/9)

3.3.2. Bulunma Hâli Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olan İsim Tamlamaları

“Orhan **kapının önünde** avucunu gözlerine siper ederek durdu.” (7/1)

“**Beyninin içinde** kim bilir ne kıyametler kopardı da ben anlamazdım.” (11/27)

“Büyük dahiliyeci bütün odadakilere müsavi bir meyille dağıttığı baş selamını Orhan'a bir daha tekrarladıktan sonra, iki elinin başparmaklarını da yelek ceplerine sokarak, **onun önünde** durdu.” (18/2)

“**Merdiven başında** onun hasta bakıcısıyla karşılaşmıştı.” (18/24)

“**Merdiven başında**, camlı **kapının önünde** durdular.” (25/22)

“Celâl, **müdürün önünde** elpençe divan duruyordu.” (41/10)

“Orhan **ara kapısının eşiğinde** durdu ve gözleriyle Tahsin'i aradı.” (43/19)

“Geceleri **kayıkların içinde** uyuyordu bu.” (44/2)

“Mustafa, **Halim Beylerin yalısında** dört senedir kayıkçı imiş.” (44/10)

“Orhan ışığı yaklaştıırken çocuk **yatağının içinde** oturmuştu.” (52/7)

“O da mı şimdi **kayıkların içinde** yattıyor.” (86/13)

“Sonra **Necati'nin kitap rafları önünde** durdu.” (110/14)

“*Arkadaşının önünde durdu.*” (129/18)

“*Yatağın içinde oturdu ve bir sigara yaktı.*” (131/13)

“*Kapının önünde yanıma bir Rum yaklaştı.*” (208/4)

“*Dışarı çıkar çıkmaz Bahri merdiven başında durdu.*” (225/9)

“*Deniz kenarında otururuz, dedi.*” (232/11)

“*Ruh sahasında her şey mümkündür.*” (259/17)

“*Yemekhanenin önünde dolaşıyor.*” (291/4)

“*Odanın ortasında, ayakta duruyordu.*” (291/28)

“*Orhan'ın kalbinde sancılı bir delik açılıp kapandı.*” (299/29)

“*Vedia'nın önünde durdu.*” (312/30)

“*Rüştü'nün yanında daralıyorum.*” (324/26)

“*Yatağın ayak ucunda durdular.*” (355/17)

3.3.3. Yönelme Hâli Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olan İsim Tamlamaları

“*Orhan başını kaldırdı ve ağır ağır kapı tarafına çevirdi.*” (6/29)

“*Başından kanlar aktığı için orada bulunan hayır sahibi bir adam, hastanenin sertabibine telefon eder.*” (9/2)

“*Çek, çek, İstanbul tarafına, çek, Aksaray'a kadar...*” (10/17)

“*Masanın başına oturdu.*” (14/18)

“*Başhekim onun yüzüne bakmıştı.*” (15/11)

“*Hamallar ihtiyar kadını müdüriyet odasına sokuyorlardı.*” (20/26)

“Doktor tansiyonu aldıktan sonra **hastanın üstüne** eğildi ve bağırdı.” (25/1)

“Orhan tekrar **küçüklerin teneffüshanesine** gitti.” (46/15)

“Ağır ağır odasına dönen Orhan **yatağının kenarına** oturmuştu.” (53/28)

“Orhan öğle teneffüsünde **müdürün odasına** girdi.” (64/31)

“Necati bir sandalye çekerek **Süleyman'ın karşısına** oturmuştu.” (115/1)

“**Köprünün üstüne** geldiler.” (153/9)

“Bugün **kayık falınıza** baktınız mı?” (185/34)

“**Balkon kapısına** baktı, gülümsedi ve devam etti.” (199/35)

“Orhan, **Necati'nin yüzüne** baktı.” (211/25)

“Bahri **yalının kapısına** baktı.” (231/18)

“**Deniz kenarına** geldiler.” (240/1)

“Ve **yazıhanenin koltuğuna** çöktü.” (250/36)

“Tekrar **kızın yüzüne** baktı.” (287/35)

3.4. İsim Tamlamalarının Cümlede Yüklemler Olarak Kullanılması

“Hiç müdafaa için ağzını açayım deme, kulak asmam, başhemşire **senin amirindir.**”
(16/29)

“**Köyün kırk senelik adamıymış o.**” (44/9)

“**Cemil'in babası.**” (44/14)

“Bu, son çektiğin **mahrumiyet günüdür.**” (95/4)

“**Politika düşkünüdür.**” (100/22)

“Bu **bizim davetimizdir.**” (120/33)

“İşçi değildir, çünkü **burjuvanın küçüğüdür**; burjuva değildir, çünkü büyük sermayenin esiridir.” (125/13)

“O **bizim her şeyimizdir.**” (153/27)

“O da **bizim akrabamızdır.**” (167/34)

“Bu da **İclâl'in işidir.**” (176/15)

“**Ramiz Bey'in kızı.**” (179/11)

“**Bizim aşklarımız.**” (337/10)

“Dün **Orhan'ın apartmanında** idim.” (340/17)

3.5. İsim Tamlamalarının Cümlede Zarf Olarak Kullanılması

“Vedia dizlerini yukarı doğru kırmış, yüzü ışığın aksi tarafına dönük, **arkaüstü** yatıyordu.” (23/30)

“Celâl, arkasını balkon kapısına çevirmiş, müdürün önünde elpençe divan duruyor ve dişlerini birbirinde ayırmadan, **dudaklarının ucuyla** konuşuyordu.” (40/28)

“Orhan **öğle teneffüsünde** müdürün odasına girdi.” (64/31)

“Necati tepsiyi aldı, çıktı ve **kendi eliyle** çay getirdi.” (95/25)

“**Salı günü** görmedim.” (130/16)

“Necati de **günün birinde** Orhan'a muhtaç olabilir.” (131/36)

“**Perşembe akşamı** bana gel.” (179/9)

“**Gecenin ortasında,** birdenbire uyandı.” (362/12)

II. Sıfat Tamlamaları

1. Yapıları Bakımından Sıfat Tamlamaları

1.1 Unsurları Tek Kelimeden Oluşan Sıfat Tamlamaları

1.1.1. Tamlayıcı Niteleme Sıfatı Olan Sıfat Tamlamaları

“...yaylı kapı...” (5/18)

“...bol ışık...” (6/16)

“...esmer yüz...” (6/22)

“...âni tesir...” (7/10)

“...ağır adım...” (8/1)

“...bol nefes...” (12/37)

“...ihtiyar kadın...” (21/3)

“...zengin talebe...” (42/3)

“...sessiz mücadele...” (43/1)

“...uzun hikaye...” (44/31)

“...kısa yorgan...” (81/9)

“...şekerli su...” (84/5)

“...esmer yüz...” (103/28)

“...metafizik çerçeve...” (128/4)

“...eski döşek...” (131/2)

“...ağır yorgan...” (131/6)

“...yeşil göz...” (134/29)

“...sivil memur...” (140/9)

“...alçak ses...” (141/2)

“...boğuk ses...” (142/1)

“...koyu renk...” (161/2)

“...genç kız...” (162/36)

“...ağır elem...” (175/1)

“...ileri fikirli...” (189/11)

“...fena maksat...” (190/3)

“...kaçak gülüş...” (199/4)

“...görünmez kuvvet...” (203/13)

“...bozuk ses...” (206/34)

“...kristal avize...” (216/1)

“...geniş omuz...” (218/7)

“...zarif adam...” (223/2)

“...uzun parmak...” (223/5)

“...güzel yol...” (227/15)

“...uzun müddet...” (228/18)

“...küçük köprü...” (233/31)

“...geniş düşünce...” (243/4)

“...kırık çizgi...” (255/20)

“...iyi tesadüf...” (262/2)

“...kederli an...” (264/18)

“...romantik renk...” (265/8)

“...dar koridor...” (267/23)

“...geçici sancı...” (277/6)

“...eski koltuk...” (280/10)

“...pişkin adam...” (281/4)

“...zavallı amca...” (281/35)

“...kıvrık saç...” (291/32)

“...aynı nokta...” (300/10)

“...hafif dokunuş...” (311/6)

“...neşeli hava...” (315/35)

“...eğlenceli roman...” (316/2)

“...kapalı tesir...” (317/18)

“...yüksek ses...” (322/1)

“...koca ayak...” (325/13)

“...pembe gül...” (336/4)

“...fena mâna...” (344/1)

“...ihtiyar kapıcı...” (354/3)

“...eski irade...” (359/16)

1.1.2. Tamlayanı Belirtme Sıfatı Olan Sıfat Tamlamaları

1.1.2.1. Tamlayanı Sayı Sıfatı Olan Sıfat Tamlamaları

1.1.2.1.1. Tamlayanı Asıl Sayı Sıfatı Olan Sıfat Tamlamaları

“...bir adım...” (5/3)

“...bir ayak...” (5/11)

“...iki baş...” (5/18)

“...bir el...” (5/25)

“...iki gece...” (7/30)

“...üç ay...” (8/3)

“...üç gün...” (8/9)

“...üç saat...” (13/16)

“...iki vatandaş...” (65/3)

“...üç kişi...” (91/12)

“...beş mektep...” (100/10)

“...iki polis...” (140/8)

“...beş lira...” (151/1)

“...iki parti...” (172/5)

“...iki kadın...” (202/8)

“...bir talebe...” (212/13)

“...iki şey...” (323/11)

1.1.2.1.2. Tamlayanı Sıra Sayı Sıfatı Olan Sıfat Tamlamaları

“...ikinci felç...” (11/25)

“...ikinci sene...” (27/1)

“...dördüncü ders...” (27/4)

“...ikinci sınıf...” (27/12)

“...ikinci...kapı...” (33/8)

“...birinci kat...” (33/9)

“...yirminci asır...” (39/12)

“...birinci ihtimal...” (40/3)

“...ikinci muavin...” (40/11)

“...üçüncü gün...” (42/7)

“...birinci muavin...” (57/29)

“...ikinci kelime...” (64/22)

“...ikinci ders...” (64/28)

“...birinci prova...” (65/30)

“...birinci sınıf...” (65/37)

“...üçüncü sınıf...” (68/28)

“...ikinci müdürlük...” (69/30)

“...ikinci şart...” (70/35)

“...üçüncü...adam...” (83/28)

“...birinci kongre...” (120/22)

“...ikinci merhale...” (123/31)

“...ikinci kat...” (161/1)

“...beşinci sigara...” (288/4)

“...ikinci yalan...” (341/1)

“...üçüncü nefes...” (359/35)

1.1.2.1.3. Tamlayanı Üleştirme Sayı Sıfatı Olan Sıfat Tamlamaları

“...bির çizgi...” (11/20)

“...bির কাğıत...” (14/1)

“...bির hamal...” (20/20)

“...bির parça...” (24/18)

“...bির nefer...” (29/4)

“...bির miktar...” (42/3)

“...ikişer dakika...” (72/14)

“...bির ruh...” (258/31)

1.1.2.2. Tamlayanı Soru Sıfatı Olan Sıfat Tamlamaları

“...kaç paket...” (7/31)

“...ne hâl...” (7/35)

“...hangi felaket...” (13/21)

“...kaç gün...” (16/1)

“...hangi muallim...” (39/24)

“...kaç sene...” (45/5)

“...hangi yatak...” (53/22)

“...hangi nokta...” (86/9)

“...kaç saat...” (88/25)

“...ne iş...” (100/21)

“...hangi sınıf...” (108/35)

“...hangi zümre...” (108/36)

“...hangi tekâmül...” (108/36)

“...hangi amele...” (125/18)

“...hangi taraf...” (135/3)

“...hangi meslek...” (197/2)

“...kaç kişi...” (208/17)

“...hangi mâna...” (219/7)

“...hangi ordu...” (228/16)

“...ne derece...” (316/35)

“...ne vakit...” (327/19)

1.1.2.3. Tamlayanı Belirsizlik Sıfatı Olan Sıfat Tamlamaları

“...birkaç nokta...” (6/24)

“...birkaç defa...” (6/30)

“...her illet...” (7/13)

“...hiçbir işaret...” (8/8)

“...birçok sayıklama...” (9/11)

“...her zaman...” (9/22)

“...her taraf...” (16/20)

“...her hadise...” (17/13)

“...birtakım uğultu...” (20/15)

“...her gün...” (39/21)

“...birkaç ihtimal...” (40/3)

“...hiçbir ihtar...” (43/8)

“...hiçbir teselli...” (84/8)

“...birkaç adım...” (93/2)

“...bazı tercümeler...” (167/35)

“...birkaç gün...” (190/6)

“...her eser...” (197/4)

“...her grup...” (222/7)

“...hiçbir çizgi...” (247/26)

“...her söz...” (265/37)

“...birkaç tel...” (311/5)

1.1.2.4. Tamlayanı İşaret Sıfatı Olan Sıfat Tamlamaları

“...o taraf ...” (6/17)

“...bu hâl...” (6/26)

“...bu netice...” (6/28)

“...o zaman...” (6/32)

“...o gün...” (7/5)

“...bu isim...” (7/5)

“...bu sigara...” (8/6)

“...bu vaziyet...” (12/16)

“...şu korku...” (13/7)

“...o radde...” (13/21)

“...bu sabah...” (14/8)

“...şu muayene...” (15/11)

“...o kapı...” (21/19)

“...öteki hastane...” (22/3)

“...bu yalı...” (44/12)

“...öteki çocuk...” (44/30)

“...bu memleket...” (69/34)

“...öteki sınıf...” (72/14)

“...bu mektep...” (75/13)

“...öteki ses...” (85/22)

“...o gece...” (110/1)

“...bu şilte...” (131/2)

“...öteki grup...” (172/4)

“...o gün...” (190/3)

“...o mesele...” (212/12)

“...bu genç...” (223/1)

“...bu saat...” (238/36)

“...bu sabah...” (265/29)

“...öteki el...” (274/3)

“...bu kız...” (317/1)

“...bu gece...” (351/35)

1.1.3. Tamlayanı “ki” ile Sıfat Yapılmış Olan Sıfat Tamlamaları

“...alttaki hasır koltuk...” (5/4)

“...içindeki acele...” (7/36)

“...her zamanki hüviyet...” (9/25)

“...köşedeki helvacı...” (10/18)

“...üstündeki...mülâhaza...” (11/11)

“...yanındaki koltuk...” (14/7)

“...yalıdaki oda...” (19/22)

“...yakınıımızdaki askerî mektep...” (20/7)

“...etrafındaki çocuk...” (21/23)

“...yanındaki yatak...” (52/1)

“...elindeki kitap...” (55/22)

“...sınıftaki tereddüt...” (77/22)

“...elindeki kağıt...” (115/5)

“...sözdeki fikir...” (238/7)

“...yanındaki koltuk...” (249/17)

“...bendeki tesir...” (262/13)

“...sabahki gazeteler...” (265/29)

“...üstündeki yazı...” (279/12)

“...önündeki taşlık...” (281/31)

“...arasındaki müzakereler...” (282/21)

“...yalıdaki hayat...” (290/27)

“...yanındaki odunlar...” (295/30)

“...arasındaki münasebet...” (315/20)

“...önündeki sahil...” (320/11)

“...yüzümdeki...tebessüm...” (337/14)

“...karşıkı apartman...” (346/7)

“...odasındaki şezlong...” (350/6)

“...yerdeki taşlar...” (354/4)

1.1.4. Tamlayıcı Sıfat-Fiil Olan Sıfat Tamlamaları

“...sığınan adam...” (6/20)

“...kamaşan gözler...” (7/12)

“...çarpan kalp...” (8/1)

“...dediği şey...” (9/19)

“...ağlayan genç...” (17/1)

“...büyümüş gözler...” (20/23)

“...yapılacak şey...” (25/36)

“...bıraktığı yer...” (36/22)

“...soğuyan çay...” (90/33)

“...zannettiğim şey...” (98/8)

“...ölen baba...” (98/16)

“...yediğimiz ekmek...” (103/34)

“...içtiğimiz kahve...” (103/34)

“...inandığın mezhep...” (111/10)

“...geçen gün...” (125/14)

“...incelen ses...” (137/1)

“...gelen polis...” (153/15)

“...sevdiğim kadın...” (158/13)

“...geldiği zaman...” (158/16)

“...gevşeyen kapı...” (203/3)

“...kaybolan tebessüm...” (218/2)

“...kopan ses...” (231/21)

“...sevilen şey...” (238/10)

“...söylediği söz...” (243/7)

“...sevdiğim şey...” (243/34)

“...bıraktığı defter...” (253/32)

“...yatacak yer...” (295/29)

“...korktuğum tehlike...” (318/33)

“...yaşanmış gün...” (350/12)

1.1.5. Kalıplaşmış Sıfat Tamlamaları

“...sertabib...” (8/22)

“...başhekim...” (14/32)

“...başhemşire...” (16/28)

“...başparmak...” (18/2)

“...Karadeniz...” (29/8)

“...büyükbaba...” (39/20)

“...başmuallim...” (42/30)

“...başşehbender...” (44/14)

1.1.6. Tamlayanı İlgili Eki Alan Sıfat Tamlamaları

“...bizim *üstat*...” (17/28)

“...bizim *hasta*...” (18/5)

“...bizim *mektep*...” (56/10)

“...bizim *aile*...” (69/15)

“...bizim *ekol*...” (110/23)

“...bizim *arkadaş*...” (206/32)

“...bizim *yalı*...” (226/30)

“...senin *kahve*...” (278/36)

“...sizin...*arkadaş*...” (279/1)

“...bizim *ev*...” (283/15)

“...bizim *aşçı*...” (289/24)

“...bizim *oğlan*...” (292/29)

“...bizim *mahkeme*...” (296/5)

“...bizim *kapıcı*...” (346/7)

1.2. Unsurlarından Biri Kelime Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

1.2.1. Tamlayanı Sıfat-Fiil Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

“...*kapıdan giren bol ıstık*...” (6/16)

“...*gözlere kum dolduran bir rüzgar*...” (6/19)

“...*arkasından giden Necati*...” (6/32)

“...eve gönderdiğin kağıt...” (6/34)

“...ona bakan doktor...” (7/33)

“...tanzim ettiği cümleler...” (9/23)

“...Orhan'ın beklediği doktor...” (17/32)

“...koridorda kaybolan bu çocuk...” (21/21)

“...Orhan'ın eli bulunan koltuk...” (36/33)

“...müzakereye indiği zaman...” (43/7)

“...suratı yarılan çocuk...” (44/26)

“...sessiz ağlayan çocuk...” (47/7)

“...onu uyandıran şey...” (47/28)

“...arka bahçede oynayan çocuklar...” (77/28)

“...saçlarına ak düşmemiş kadın...” (246/8)

“...kapısından içeri girdiği mektep...” (276/22)

“...kendisine oldukça büyük bir servet bırakan amca...” (281/20)

“...Elazığ'dan göndereceğim mektup...” (320/2)

“...kendi ismiyle başlayan parçalar...” (333/3)

“...keşfi yapan insan...” (339/17)

“...Orhan'ın istediği karar...” (357/6)

“...kararmağa başlayan göz...” (361/15)

1.2.2. Tamlayanı Bağlama Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

“...*seyrek ve kısa* kirpik...” (6/21)

“...*uzun ve sıcak* bir ürperme...” (7/16)

“...*dilsiz ve iradesiz* kol...” (11/30)

“...*gevşek ve ezik* duruş...” (11/31)

“...*yarı kapalı, süzük ve yayvan* göz...” (13/6)

“...*parlak ve hareketli* bakış...” (16/19)

“...*hafif ve gevşek* duruş...” (19/27)

“...*bulanık ve tortulu* bir aydınlık...” (24/4)

“...*kirli ve abraş* bir renk...” (24/6)

“...*körpe ve narin* kol...” (24/31)

“...*sert ve keskin* ses...” (29/16)

“...*sıcak ve sevimli* renk...” (32/18)

“...*dar ve uzun* bir oda...” (32/31)

“...*karanlık ve soğuk* bir hava...” (32/32)

“...*bol ve kısa* etek...” (33/25)

“...*eski ve çamurlu* ayakkabı...” (34/12)

“...*küçük ve ehemmiyetsiz* çare...” (47/12)

“...*ince ve bozuk* bir ses...” (52/18)

“...*gevşek ve lâubali* poz...” (69/3)

“...*serbest ve çevik* bir kanat...” (78/27)

“...*şiddetli ve sürekli* bir alkış...” (80/20)

“...*kuru ve donuk* bir ses...” (84/9)

“...*basık ve dar alın*...” (103/27)

“...*kalın ve siyah kaş*...” (103/27)

“...*sağlam ve zayıf cilt*...” (133/4)

“...*öfkeli ve yorgun göz*...” (150/33)

“...*dağınık ve ince* bir ses...” (153/6)

“...*dik ve dar yol*...” (225/26)

“...*uğursuz ve gizli* bir hareket...” (323/4)

“...*kalabalık ve renkli* hayal...” (358/22)

“...*çarpan ve durmayan kalp*...” (360/21)

1.2.3. Tamlananı Bağlama Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

“...*karmakarışık his ve refleks*...” (13/14)

“...*yeni tesir ve hesap*...” (273/36)

“...*derin merhamet ve müsamaha*...” (287/12)

“...*bütün ruh ve vücut*...” (322/33)

1.2.4. Tamlayanı Tekrar Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

“...*ufak tefek* bir kız...” (16/22)

“...*boğuk boğuk çığlık*...” (20/35)

“...ayrı ayrı bir teneffüşane...” (43/15)

“...körü körüne iman...” (96/27)

“...ufak tefek bir adam...” (208/14)

“...ayrı ayrı gelen...” (312/10)

1.2.5. Tamlananı Unvan Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

“...ikinci muavin Sabri Efendi...” (40/11)

“...içeri giren tarih muallimi Fazıl Bey...” (59/3)

“...o Samiye Hanım...” (297/7)

“...senin bildiğin Samiye Hanım...” (297/11)

“...bir Bahri Bey...” (299/5)

1.2.6. Tamlayanı Yönelme Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

“...kırka yakın ateş...” (9/16)

“...çocuklara has bir rikkat...” (43/13)

1.2.7. Tamlayanı Çıkma Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

“...anasından yana hınç...” (44/33)

“...maddeden başka şey...” (199/29)

1.2.8. Tamlayanı Vâsita Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

“...türlü türlü küçük ev eşyasıyla dolu masa...” (56/6)

“...çocuklarla dolu koridor...” (248/7)

“...tecessüslerle dolu bir tabiat...” (259/36)

1.2.9. Tamlayanı Zarf Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

“...en iyi dahiliyeci...” (8/28)

“...en dolu saat...” (326/1)

2. Sıfat Tamlamalarının Başka Kelime Grupları İçindeki Durumu

2.1. Sıfat Tamlamasının Başka Bir Sıfat Tamlamasında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması

“...ablak yüzlü bir adam...” (33/16)

“...uzun boylu bir kadın...” (34/16)

“...kil renkli sarı kapak...” (77/11)

2.2. Sıfat Tamlamasının Başka Bir Sıfat Tamlamasında İsim Unsuru Olarak Kullanılması

“...derin bir yorgunluk...” (6/22)

“...büyük bir hayret...” (6/27)

“...bir ince yapı...” (7/13)

“...nemli bir ateş...” (7/15)

“...bir hususi hastane...” (9/5)

“...iki sabit fikir...” (9/11)

“...tok bir ses...” (9/22)

“...yaşlı bir kadın...” (20/21)

“...keskin bir çığlık...” (52/6)

“...soğuk bir hava...” (84/11)

“...cesaretsiz bir gurur...” (96/12)

“...kıymetli bir arkadaş...” (101/14)

“...büyük bir heyecan...” (136/37)

“...büyük bir çılgılık...” (152/17)

“...kıvrak bir kalem...” (188/10)

“...büyük bir utanç...” (216/5)

“...yorgun bir ses...” (228/22)

“...dolgun bir nefes...” (235/15)

“...ağır bir taş...” (258/2)

“...büyük bir hazine...” (272/28)

“...büyük bir servet...” (281/21)

“...zayıf bir adam...” (291/31)

“...sancılı bir delik...” (299/29)

“...büyük bir sıkıntı...” (307/5)

“...sıcak bir duman...” (313/4)

“...başka bir adam...” (316/14)

“...büyük bir sevinç...” (322/14)

“...soğuk bir ter...” (323/9)

“...gizli bir rıza...” (352/35)

“...derin bir alakasızlık...” (361/24)

“...boğuk bir ses...” (362/15)

2.3. Sıfat Tamlamasının İsim Tamlamalarında Tamlayan Unsur Olarak Kullanılması

“...bütün korkuların hülâsası...” (5/20)

“...bahçeye çıkan koridorun başı...” (6/15)

“...âni tesirin devamı...” (7/10)

“...nöbetçi asistanın odası...” (8/26)

“...beyaz önlüğünün önü...” (16/21)

“...ilk basamağın üstü...” (26/6)

“...genç zabitin yüzü...” (220/8)

“...muzaffer günlerin gururu...” (233/6)

“...bu mirasın hesabı...” (281/22)

“...bizim evin adresi...” (283/15)

“...son dersin zili...” (299/35)

“...bir adamın görünüşü...” (312/20)

“...genç kızın kolu...” (316/10)

“...karanlık suyun hareketleri...” (320/13)

“...karşı kıyının ışıkları...” (327/18)

2.4. Sıfat Tamlamasının İsim Tamlamalarında Tamlanan Unsur Olarak Kullanılması

“...Vedia'nın uçuk hayali...” (7/17)

“...onun kuvvetli bünyesi...” (8/13)

“...otomobilin bir sarsıntısı...” (10/25)

“...babamın son günleri...” (11/24)

“...mizacının sabit kalıbı...” (12/19)

“...pencerenin aksi tarafı...” (20/30)

“...elinin küçük parmağı...” (21/34)

“...sigarasının son dumanı...” (41/23)

“...muallimlerin büyük sıkıntısı...” (43/12)

“...mektebin ön tarafı...” (75/4)

“...dünyanın her tarafı...” (125/28)

“...avizenin bütün mumları...” (216/1)

“...baharın ılık havası...” (225/17)

“...ceketinin ön düğmeleri...” (228/10)

“...ruhunun bütün aydınlıkları...” (287/36)

“...Rüşti'nün her işi...” (309/16)

“...benim eski şüphelerim...” (329/21)

“...hastanenin ihtiyar kapıcısı...” (354/3)

2.5. Sıfat Tamlamasının Edat Gruplarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması

“...büyük bir hayretle...” (6/27)

“...tok bir sesle...” (9/22)

“...bir sesle...” (11/4)

“...soğuk bir muşamba gibi...” (29/11)

“...öfkeli bir gülüşle...” (36/13)

“...bin nazla...” (45/17)

“...yasemin çubuklarla...” (56/5)

“...iki avucu ile...” (57/17)

“...bir yana doğru...” (59/25)

“...galip bir ihtimalle...” (75/13)

“...bütün şairlerle...” (77/17)

“...topal bir kâhya gibi...” (79/2)

“...yedi lira ile...” (79/13)

“...sert adımlarla...” (80/6)

“...kuru ve donuk bir sesle...” (84/9)

“...cesaretsiz bir gururla...” (96/12)

“...bu hislere karşı...” (98/32)

“...sakladığı fikirlerine karşı...” (127/25)

“...bir duvar gibi...” (147/32)

“...yorgun gözleriyle...” (150/34)

“...bir dalga gibi...” (173/37)

“...bir an için...” (193/10)

“...bir gülüşle...” (223/8)

“...yorgun bir sesle...” (228/22)

“...ağır bir taş gibi...” (258/2)

“...bu kıza karşı...” (259/28)

“...bu kızla...” (259/34)

“...titreyen elleriyle...” (290/5)

“...yavaş sesle...” (298/22)

“...dalgın gözlerle...” (299/35)

“...bir saat kadar...” (300/10)

“...bir çılgınlıkla...” (300/18)

“...sıcak bir duman gibi...” (313/4)

“...yüksek sesle...” (322/1)

“...yarım saat kadar...” (332/1)

“...bir yerlere doğru...” (335/24)

“...titreyen parmaklarıyla...” (340/6)

“...geniş adımlarla...” (340/18)

“...on beş gün kadar...” (340/36)

“...bir burgu gibi...” (341/15)

“...sağ eliyle...” (351/10)

“...bir alaka ile...” (352/1)

“...gizli bir rıza ile...” (352/35)

“...abes şeylerle...” (354/16)

“...on dakika kadar...” (355/29)

“...her mesele gibi...” (359/34)

“...bir fırtına gibi...” (360/5)

“...iki eliyle...” (362/19)

2.6. Sıfat Tamlamasının Bağlama Grubunun Unsuru Olarak Kullanılması

“...hiçbir sıcak ve sevimli renk...” (32/18)

“...yorgun bakış ve...kambur duruş...” (59/13)

“...bu ağaçlar, güzel kuşlar...” (77/30)

“...bu sınıf ve her yer...” (127/8)

“...çocukça bir korku, çocukça bir davet...” (181/36)

“...hususî bir şuur ve gizli bir program...” (203/28)

“...bu kapı önü ve bu merdiven...” (248/29)

“...bir haber, bir mektup...” (314/13)

“...bir muamma ve bir düşünce...” (326/22)

“...aynı nokta ve aynı şekil...” (358/32)

3. Cümlede Öge Olmaları Bakımından Sıfat Tamlamaları

3.1. Sıfat Tamlamalarının Cümlede Özne Olarak Kullanılması

3.1.1. Sıfat Tamlamalarının İsim Cümlelerinde Özne Olarak Kullanılması

“Tırmanmaya başladıkları yokuşta *keskin, tepeden inme, nefes kesici bir güneş*

vardı.” (7/22)

“Fakat *endişe verici bir harareti* de var.” (9/4)

“*Bizim hasta hiç iyi değil.*” (18/5)

“*Gözünün önüne gelen şey hep "sargı içinde" bir baştı.*” (22/5)

“*Yapılacak şey yoktur.*” (25/36)

“*Denizden başka ses veren hiçbir şey yoktu.*” (32/13)

“*Başka bir ihtimal daha var...*” (40/12)

“*Hâlâ dilinde bir ağırlık vardı.*” (91/35)

“*Başka mevzuu yoktur.*” (100/23)

“*Başka iş yok.*” (107/17)

“Burada *bir demir karyola ve bir küçük dolap vardı.*” (130/26)

“*Başka bir mesele var.*” (165/13)

“*Çok tuhaf huyları vardır.*” (177/18)

“Orada *bir uzun boylu genç vardı.*” (180/22)

“*Kıvrak bir kalemi vardır.*” (188/10)

“Kayıkhaneinin üstündeki küçük köprüde *beyaz bir sallantı vardı.*” (233/31)

“*Sık, siyah ve kıvrıcık saçları altında basık ve dar bir alnı vardı.*” (291/31)

“*Yatacak yerim yoktu.*” (295/29)

“*Merak edilecek bir şey yok.*” (303/21)

“*Alnında soğuk bir ter vardı.*” (323/9)

3.1.2. Sıfat Tamlamalarının Fiil Cümlelerinde Özne Olarak Kullanılması

“Bahçeye çıkan koridorun başına gelince, **kapıdan giren bol ışık** gene gözlerini karartmıştı .” (6/16)

“**Başını geriye çeviren Orhan**, birdenbire sıçradı ve bağırdı.” (9/33)

“**Zayıf ve yüzü sapsarı bir kadın** ona bir demet, buruşuk, muameleli kağıt uzattı .” (14/22)

“Menenjit ha?.. dedi, **bizim üstat** mı söyledi?” (17/28)

“Sessiz bir selamlaşmadan sonra doktor koridora çıkınca **iki kişi** yolunu kesti.” (18/13)

“O kapıdan **bir çocuk** çıktı ve koridora doğru koştu.” (21/19)

“Merdiven tarafındaki kapıdan içeriye **uzun boylu bir kadın** girdi.” (34/16)

“**Bütün köy** birbirine girer.” (44/28)

“**Şiddetli ve sürekli bir alkış** koptu.” (80/20)

“**Sivil memur** sesini yükseltiyordu.” (142/30)

“**Genç zabıt** balkonda fazla duramadı.” (224/34)

“Orhan'ın kalbinde **sancılı bir delik** açılıp kapandı.” (299/29)

“Kağıdın üstünü **bir bulut** kapladı.” (361/18)

3.2. Sıfat Tamlamalarının Cümlede Belirtili Nesne Olarak Kullanılması

“Ve **arkalarından gelen otomobili** durdurdu.” (9/36)

“Hamallar **ihtiyar kadını** müdüriyet odasına sokuyorlardı.” (20/25)

“**İhtiyar kadını** müdüriyet odasından çıkararak merdivene doğru götürüyorlardı.” (21/3)

“**Bu** sözü de benden öğrendi.” (36/36)

“**İlk cümleyi** tamamlayamadı.” (88/29)

“**Maddi şeyleri** sevemiyorum, dedi.” (222/26)

“**Sık ağaçlar arasındaki dik ve dar yolu** tırmandılar.” (225/26)

“**Ufak şeyleri** bahane ediyordu.” (294/32)

3.3. Sıfat Tamlamalarının Cümlede Belirtisiz Nesne Olarak Kullanılması

“Doktorlar da **bir şey** söylemiyorlar.” (9/18)

“Zayıf ve yüzü sapsarı bir kadın ona **bir demet, buruşuk, muameleli kağıt** uzattı.” (14/22)

“Kız **bir şey** söyleyecekti.” (16/32)

“Midem bozuk, **hiçbir şey** istemiyor.” (99/36)

3.4. Sıfat Tamlamalarının Cümlede Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması

3.4.1. Çıkma Hâli Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olan Sıfat Tamlamaları

“**O kapıdan** bir çocuk çıktı ve koridora doğru koştu.” (21/19)

“**Merdiven tarafındaki kapıdan** içeriye uzun boylu bir kadın girdi.” (34/16)

“Mutlaka **bir yerden** öğrenmiştir.” (36/32)

“Memleket sallandıkça kadın kalbi **bu zikzaktan** kurtulamaz.” (286/2)

3.4.2. Bulunma Hali Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olan Sıfat Tamlamaları

“**Tırmanmaya başladıkları yokuşta** keskin, tepeden inme, nefes kesici bir güneş vardı.” (7/22)

“Öğleye kadar **resmi hastanelerde** çalışıyor.” (7/34)

“**Bu mektepte** son akşamıydı.” (75/13)

“**Bir şirkette çalışıyor galiba.**” (100/21)

“**Kayıkhanenin üstündeki küçük köprüde beyaz bir sallantı vardı.**” (233/30)

3.4.3. Yönelme Hâli Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olan Sıfat Tamlamaları

“**Arkasını o tarafa** çevirdi ve kenara çekildi .” (6/17)

“**Bu hususi hastaneye** naklettik.” (9/12)

“Orhan yazı masasının yanındaki **koltuğa** oturdu.” (14/7)

“İşin aslına bakarsan Mustafa daha üç yaşında iken anasıyla **bu yalıya** gelmiş.” (44/12)

“Yalıda hizmetçi Orhan'ı **ikinci kata** çıkardı.” (161/1)

“**Pencere yanındaki koltuğa** oturdu.” (249/17)

“**Mektebin önündeki sahile** gelmişlerdi.” (320/11)

“Senin ruhun **kanatsız bir kuşa** benziyor.” (335/17)

3.5. Sıfat Tamlamalarının Cümlede Yüklem Olarak Kullanılması

“Doktor orada, **en iyi dahiliyecimiz.**” (8/28)

“Bu sözü kimden öğrendiği **ayrı meseledir.**” (20/3)

“Gözünün önüne gelen şey hep **"sargı içinde" bir baştı.**” (22/5)

“Bu Halim Bey de zaten **alafranga mizaç bir herifmiş.**” (44/15)

“Cemil de **hatırlı talebe.**” (45/17)

“Hassasiyet **bir hastalıktır.**” (53/37)

“**Çok doğru ve merhametli** kızdır.” (178/32)

“Bir de bu mektebin müdürü **açık fikirli bir adamdı.**” (200/27)

“Allah'tan **ufak tefek bir adamdı.**” (208/14)

“**Güzel bir oyundur.**” (223/33)

“**Kupkuru, zayıf bir adamdı.**” (291/31)

3.6. Sıfat Tamlamalarının Cümlede Zarf Olarak Kullanılması

“**Birkaç defa kırıp açtı.**” (6/30)

“**İki gecedir** uykusuzum.” (7/30)

“**Biraz evvel** küçüklerin müzakere odasının önünden geçiyordum.” (41/30)

“**Müzakereye indiği zaman** teneffüs çanı çalmıştı.” (43/7)

“**Mustafa, Halim Beylerin yalısında dört senedir** kayıkçı imiş.” (44/10)

“**O gece** Orhan yatağında birdenbire gözlerini açtı.” (47/27)

“**O gece** bu hareketi fazla zahmetli buldu ve yapmadı.” (82/14)

“**O gün** beraber gideriz.” (100/18)

“**On paket sigara içer ve beş gün, beş gece** münakaşa eder.” (107/15)

“**O gün** Orhan'ın dersi yoktu.” (181/26)

“**Uzun müddet** sustu.” (228/18)

“**Yorgun bir sesle** mırıldandı.” (228/22)

“**Yarın gece** mi gideceğiz ona?” (343/24)

III. Sıfat-Fiil Grubu

1. Sıfat-Fiil Grubunu Oluşturan Ekler

1.1. “mİş” Ekiyle Yapılan Sıfat-Fiil Grubu

“...kocasını genç yaşında kaybetmiş...” (45/31)

“...mülkiyet fikrini bu hale getirmiş...” (109/27)

“...saçlarına ak düşmemiş...” (246/8)

“...her kanalı tıkamış...” (307/21)

“...içimde yığılmış...” (310/4)

“...benden evvel yapılmış...” (317/29)

“...birçok parçalara bölünmüş...” (318/28)

“...arkadaşının sararmış...” (351/20)

1.2. “An” Ekiyle Yapılan Sıfat-Fiil Grubu

“...gözlere kum dolduran...” (6/19)

“...onu bu hale getiren...” (6/26)

“...suratı yarılan...” (44/26)

“...ağır ağır yaklaşan...” (51/13)

“...ağır ağır odasına dönen...” (53/28)

“...arka bahçede oynayan...” (77/28)

“...İngiltere için çalışan...” (117/1)

“...yabancılarından gelen...” (153/14)

“...ortadan kaybolan...” (172/2)

“...onları alt katta karşılayan...” (185/1)

“...tekrar yukarı kalkan...” (294/4)

“...mavi bir çini saksının kenarından sarkan...” (336/3)

1.3. “-AcAk” Ekiyle Yapılan Sıfat-Fiil Grubu

“...ışığa dayanabilecek...” (6/31)

“...etraftan gelecek...” (219/14)

“...hoşa gidecek...” (243/5)

“...nefes alamayacak...” (247/5)

“...merak edilecek...” (303/21)

“...yabana atılacak...” (315/7)

1.4. “-dIk” Ekiyle Yapılan Sıfat-Fiil Grubu

“...Orhan'ın beklediğ(i)...” (17/32)

“...bu sözü kimden öğrendiğ(i)...” (20/3)

“...bu çocuğun attığ(i)...” (45/33)

“...önüne bakmak istediğ(i)...” (256/11)

“...Orhan'ın oyununu keşfettiğ(i)...” (308/3)

“...kalbimin etrafında ölümün gezindiğ(i)...” (350/1)

2. Sıfat-Fiil Grubunun Kelime Grupları İçindeki Durumu

2.1. Sıfat-Fiil Grubunun Sıfat Tamlamalarında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması

“...gözlere kum dolduran bir rüzgar...” (6/19)

“...ışığa dayanabilecek bir hal...” (6/31)

“...suratı yarılan çocuk...” (44/26)

“...kocasını genç yaşında kaybetmiş bir dul kadın...” (45/31)

- “...ağır ağır yaklaşan bekçi...” (51/13)*
- “...ağır ağır odasına dönen Orhan...” (53/28)*
- “...arka bahçede oynayan çocuk...” (77/28)*
- “...etraftan gelecek bir itiraz...” (219/14)*
- “...saçlarına ak düşmemiş kadın...” (246/8)*
- “...merak edilecek bir şey...” (303/21)*
- “...içimde yığılmış muhabbet...” (310/4)*
- “...yabana atılacak bir kuvvet...” (315/7)*
- “...benden evvel yapılmış tecrübe...” (317/30)*
- “...birçok parçalara bölünmüş bir ruh...” (318/28)*
- “...Elazığ'dan göndereceğim mektup...” (320/2)*

2.2. Sıfat-Fiil Grubunun Edat Gruplarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması

- “...başından kanlar aktığı için...” (9/1)*
- “...baş ağrıları dindiği için...” (18/25)*
- “...hava cereyanına maruz olduğu için...” (18/29)*
- “...penceresi olmadığı için...” (18/31)*
- “...hemen uykuya dalacakmış gibi...” (19/5)*
- “...taşı kaptığı gibi...” (45/14)*
- “...veda etmek istediği için...” (71/30)*

“...öksüz olduğu için...” (178/18)

“...karanlık olduğu için...” (311/10)

2.3. Sıfat-Fiil Grubunun Belirtili İsim Tamlamalarında Tamlayan Unsur Olarak Kullanılması

“...yukarıya çıkanlardan biri...” (5/2)

“...yalıda gördüklerinin hepsi...” (216/26)

2.4. Sıfat-Fiil Grubunun Belirtili İsim Tamlamalarında Tamlanan Unsur Olarak Kullanılması

“...Orhan'ın dün gecedan beri yaptığı...” (21/11)

“...kahvecinin sobada ısıttığı...” (90/31)

“...her şeyin aksiyon ve politika olduğu...” (103/33)

“...birinin yere yuvarlandığı...” (209/14)

2.5. Sıfat-Fiil Grubunun Bağlama Grubunun Unsuru Olarak

“Kaşlarını çatdığı ve gözlerini kıstığı halde bu intibai değiştirmeye muvaffak olamadı.”(87/22)

“Küçüklüğündenberi onun bir kere huysuzluk ettiğini, birinin canını sıkıldığını gören yoktur.” (178/22)

“Henüz kapanan ve gürültüsünün aksi hâlâ kulağında kalan bahçe kapısına baktı ve düşündü.” (233/13)

“Kaşlarını yukarı kaldırıp indiren, alt dudağını kımıldatarak ağzını açmak isteyen ve gözlerini asistana diken Vedia'nın birşey söylemeye hazırlandığı görülüyordu.”(363/14)

3. Cümledeki Görevi Yönünden Sıfat-Fiil Grupları

3.1. Sıfat-Fiil Grubunun Cümlede Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması

“İçeriye girenlere bakmadı.” (57/31)

IV. Zarf-Fiil Grubu

1. Zarf-Fiil Grubunu Oluşturan Ekler

1.1. “-ArAk” Ekiyle Yapılan Zarf-Fiil Grubu

“...sırtını duvara vererek...” (5/10)

“...Necati'nin koluna asılarak...” (6/13)

“...başını önüne eğerek...” (6/17)

“...onu kucaklarında taşıyarak...” (8/37)

“...sıraların üstüne çıkarak...” (41/2)

“...gözlerinin üstüne bastırarak...” (52/8)

“...dükkanın içinde sendeleyerek...” (93/1)

“...kahvenin kapısını açarak...” (93/4)

“...arkasını onlara dönerek...” (139/10)

“...hep önüne bakarak...” (144/27)

“...parmağını yakasının kenarına takarak...” (165/27)

“...uzun, derin düşünerek...” (200/6)

“...Vedia'ya doğru gülümseyerek...” (263/1)

“...hep önüne bakarak...” (292/6)

“...kızın iki elini birden tutarak...” (309/8)

“...Orhan'ın koluna girerek...”(350/29)

1.2. “-IncA” Ekiyle Yapılan Zarf-Fiil Grubu

“...bahçeye çıkan koridorun başına gelince...”(6/15)

“...İngilizler, Fransızlar buraya gelince...”(44/21)

“...yere bir eğilince...”(61/26)

“...gürültü kesilince...”(71/19)

“...tramvaya gidince...”(93/3)

“...dükkandan çıkınca...”(143/35)

“...tramvay yaklaşınca...”(150/3)

“...bir kadının yanından ayrılınca...”(224/3)

“...son satıra gelince...”(247/17)

“...titremesi artınca...”(255/28)

“...gözkapaklarının çırpınması durunca...”(255/33)

“...zarfı yırtıp imzaya bakınca...”(279/13)

“...Orhan'ı görünce...”(290/30)

“...yalıya gidince...”(300/8)

“...Orhan'ı görünce...”(300/11)

1.3. “-ken” Ekiyle Yapılan Zarf-Fiil Grubu

“...gözlere kum dolduran bir rüzgardan kaçarken...”(6/19)

“...sınıftan çıkarken...”(77/23)

“...Orhan sigarasından son nefesini çekerken...”(132/17)

“...mektebin önünden geçerken...”(184/27)

“...marş söylerken...”(209/2)

“...aşktan bahsedilirken...”(220/4)

“...Orhan böyle düşünürken...”(223/7)

“...küçük odaya girerken...”(248/28)

“...kendisine ait satırları okurken...”(251/3)

“...ağır ağır mektebe dönerken...”(276/11)

“...sigarayı alırken...”(292/9)

“...derin bir nefes alırken...”(294/3)

“...rıhtımın önünden geçerken...”(307/3)

“...ağır ağır yürürken...”(312/28)

1.4. “-(y)A...-(y)A” Ekiyle Yapılan Zarf-Fiil Grubu

“...önüne baka baka...”(34/2)

“...çıplak ayaklarının ucuna basa basa...”(52/26)

“...bacaklarını aç aça...”(139/11)

“...birbirleriyle konuşa konuşa...”(197/7)

“...böyle düşününe düşününe...”(319/19)

“...vücudunun parmaklıklarına kendini vura vura...”(335/18)

1.5. “-İp” Ekiyle Yapılan Zarf-Fiil Grubu

“...birkaç defa kırıp...”(6/30)

“...tütün parasını ayırıp...”(43/34)

“...araya girip...”(44/1)

“...başını bir kaldırıp...”(61/24)

“...kollarının altından kaldırıp...”(90/25)

“...evinde oturup...”(93/21)

“...sık sık açılıp...”(255/26)

“...kaşlarını kaldırıp...”(259/30)

“...sancılı bir delik açılıp...”(299/29)

“...tekrar gelip...”(301/32)

“...dükkanın üstüne yatıp...”(303/26)

“...kaşlarını yukarı kaldırıp...”(363/14)

1.6. “-mAdAn” Ekiyle Yapılan Zarf-Fiil Grubu

“...gözlerini kırpmadan...” (33/24)

“...bir kelime söylemeden...”(43/6)

“...kendisine sorulmadan...”(51/9)

“...mektebe gitmeden...”(92/21)

“...biletçi gelmeden...”(93/12)

“...Necati'nin yüzüne bakmadan...”(144/15)

“...içine girmeden...”(224/17)

“...yukarı kalkan omuzunu indirmeden...”(294/4)

“...almadan ve almak ümidi olmadan...”(301/28)

“...hiç düşünmeden...”(301/33)

“...başını kımıldatmadan...”(302/5)

“...neticeleri hiç düşünmeden...”(307/25)

“...elini çekmek için hiçbir hareket yapmadan...”(310/30)

“...açıkça konuşmadan...”(317/18)

1.7. “-dİlkçA/-tİlkçA” Ekiyle Yapılan Zarf-Fiil Grubu

“...her elini sıktıkça...”(7/14)

“...yalnız kaldıkça...” (159/8)

“...fırsat düştükçe...” (159/18)

“...tekrar edilmedikçe...”(216/21)

“...merdivene doğru yaklaştıkça...”(255/13)

“...ona yaklaştıkça...”(256/2)

“...hatırıma geldikçe...”(258/9)

“...hafif bir şuur çatlağı buldukça...” (281/17)

“...memleket sallandıkça...”(286/1)

“...başından sonuna kadar okumadıkça...” (332/29)

“...kendisi anlatmadıkça...” (333/14)

“...şuuru azaldıkça...”(350/19)

1.8. “-r, -mAz” Kalıbıyla Yapılan Zarf-Fiil Grubu

“...kürsüdeki yerine oturur oturmaz...” (71/23)

“...ot minderini bırakır bırakmaz...”(87/36)

“...Orhan'ı görür görmez...”(93/33)

“...Necati'nin çalışma odasına girer girmez...”(110/1)

“...nefesini bırakır bırakmaz...” (152/23)

“...ağzını açar açmaz...”(218/31)

“...dışarı çıkar çıkmaz...”(225/9)

“...serlevhayı görür görmez...”(250/23)

“...odadan içeri girer girmez...”(300/1)

“...üstüme bir el dokunur dokunmaz...”(319/22)

2. Zarf-Fiil Grubunun Kelime Grupları İçindeki Durumu

2.1. Zarf-Fiil Grubunun Bağlama Grubunun Unsuru Olarak Kullanılması

“*Kahvenin kapısını açarak ve ceketinin yakasını kaldırarak dışarıya iki tecrübe adımı attı.*”(93/4)

“*Kız başını kımıldatmadan, yalnız kaşlarını kaldırarak cevap verdi.*”(302/5)

2.2. Zarf-Fiil Grubunun Edat Gruplarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması

“...*hastanenin merdiveninde karşılaştıkları andan bahçeye çıkıncaya kadar.*”(8/11)

“...*gürültü kesilinceye kadar.*”(71/19)

“...mektebe gitmeden evvel...”(92/21)

“...tramvaya gidinceye kadar...”(93/3)

“...bekleme yerine gidinceye kadar...”(93/8)

“...gözkapaklarının çırpınması duruncaya kadar...”(255/33)

3. Cümledeki Görevi Yönünden Zarf-Fiil Grupları

3.1. Zarf-Fiil Grubunun Cümlede Zarf Olarak Kullanılması

“Necati'nin koluna asılarak merdiveni indi.”(6/13)

“Bahçeye çıkan koridorun başına gelince, kapıdan giren bol ışık gene gözlerini karartmıştı.”(6/15)

“Başını önüne eğerek Necati'ye sokuldu.”(6/17)

“Orhan bir kelime söylemeden dışarı çıktı.”(43/6)

“Sınıftan çıkarken merhamete benzer hislerle gözleri doldu.”(77/23)

“Tramvaya gidinceye kadar üşümez miydi?”(93/3)

“Kahvenin kapısını açarak ve ceketinin yakasını kaldırarak dışarıya iki tecrübe adımı attı.”(93/4)

“Demek ki dükkandan çıkınca telefon etmiş.”(143/35)

“Tramvay yaklaşınca bir adım ileri atmış ve bastonunu tekrar havaya kaldırmıştı.”(150/3)

“Aşktan bahsedilirken çok ciddisiniz.”(220/4)

“Son satıra gelince “dehşet!” dedi ve arkasını döndü.”(247/17)

“Küçük odaya girerken Vedia'yı biraz çabuk görmek istediğini söyledi.”(248/28)

“Kadın onu çığlıklar kopararak dinliyordu.”(251/9)

“Merdivene doğru yaklaştıkça ayak sesleri arasında Vedia'nın hıçkırıkları kayboluyordu.”(255/13)

“Orhan birkaç adım yürüyünce kız arkası döndü.”(255/18)

“Gözkapaklarının çırpınması duruncaya kadar bekledi.”(255/33)

“Zarfı yırtıp imzaya bakınca mektubun yengesinden geldiğini anladı.”(279/13)

“Mustafa hep önüne bakarak oraya oturdu.”(292/6)

“Çocuk odadan içeri girer girmez babasının kolları arasına atılmış ve ağlamağa başlamıştı.” (300/1)

“Yalya gidince Vedia ile Samiye Hanım'ı yukarı salonda, aynı köşede buldu.”(300/8)

“Kız başını kımlatmadan, yalnız kaşlarını kaldırarak cevap verdi.”(302/5)

“Fakat üstüme bir el dokunur dokunmaz mukavemet ediyorum.”(319/22)

V. İsim-Fiil Grubu

1. İsim-Fiil Grubunu Oluşturan Ekler

1.1. “-mA” Ekiyle Yapılan İsim-Fiil Grubu

“...oradan bir hususi hastaneye kaldırılma ...”(9/5)

“...telaşlı işaretler yapma...”(10/5)

“...kâtibin arkasında gitme...”(15/28)

“...sert cisimlerin erime...”(19/9)

“...sırtında ve omuzlarında soğuk bir ürperme...”(39/1)

“... yüzünü kurulama...”(47/14)

“...onları örtme...”(52/4)

“...ışığı uzaklaştırma...”(53/16)

“...gözkapaklarını kaldırma...”(71/21)

“...tekrar o kahveye sığınma...”(93/16)

“...hademelerin koğuşunda yatırma...”(300/6)

“...balkona çıkma...”(306/35)

1.2. “-İş” Ekiyle Yapılan İsim-Fiil Grubu

“...büyük bir hamleye hazırlanış...”(94/27)

“...bu fikirlere bağlanış...”(98/3)

1.3. “-mAk” Ekiyle Yapılan İsim-Fiil Grubu

“...yukarıya çıkanlardan birine çarpmamak...”(5/2)

“...ona bakan doktoru aramak...”(7/33)

“...onun odasında bana da bir yatak vermek...”(9/12)

“...otomobilin çabukluğuna kavuşmak...”(10/11)

“...hastalık bahanesiyle izin gününü uzatmak...”(16/27)

“...kulağına bir şey söylemek...”(18/14)

“...mektebe gitmek...”(18/17)

“...ayakyoluna gitmek...”(39/26)

“...Celal’le atışmak...”(43/32)

“...bu bir ay içinde bir yere kapılanmak...”(49/17)

“...gömleğinin artık iğne tutmayan yırtıklarını kapamak...”(49/19)

“...eskilerden bin kat beter günlere gitmek...”(54/15)

“... naneşekeri istemek...”(55/25)

“...içine dolan teessürün yüzündeki akislerini karıştırmak...”(71/27)

“...hep aynı işaretleri gizlemek...”(71/28)

“...ceketini çıkarmak...”(87/31)

“...daha fazla ısınmak...”(87/32)

“...bardağı tutabilmek...”(90/28)

“...kapıyı çalmak...”(93/30)

“...sokağa çıkmak...”(93/31)

“...hayatını kazanmak...”(111/4)

“...bu menfaat susuzluklarını görmek...”(120/15)

“...onun teveccühünü kazanmak...”(310/20)

“...onu aramak...”(326/31)

2. İsim-Fiil Grubunun Kelime Grupları İçindeki Durumu

2.1. İsim-Fiil Grubunun Belirtili İsim Tamlamalarında Tamlayan Unsur Olarak Kullanılması

“...bir talebe kaybetmenin zararı...”(40/2)

“...bütün bu felaketlerden kurtulmanın sırrı...”(133/12)

“...bu tanışmanın garabeti...”(161/22)

“...bu aldanışın önü...”(236/28)

“...o aşkı anlamamanın cezası...”(325/30)

2.2. İsim-Fiil Grubunun Belirtisiz İsim Tamlamalarında Tamlayan Unsur Olarak Kullanılması

“...bu dinlenme zaruretinden erken kurtulmak ihtiyacı...”(21/31)

“...onunla bu meseleyi konuşmak ihtiyacı...”(195/9)

“...Vedia'nın yalısındaki hayatına dair bazı şeyler öğrenmek ümidi...”(290/27)

“...onun bir tek alaka sahasından başka her kanalı tıkamış zihnini açmak kuvveti...”(307/21)

“Bunları ödemek korkusu.”(342/29)

2.3. İsim-Fiil Grubunun Belirtili İsim Tamlamalarında Tamlanan Unsur Olarak Kullanılması

“...Orhan'ın odadan daha evvel çıkması...”(42/35)

“...çanın her çalışı...”(58/36)

“...Necati'nin her şeyi hissetmesi...”(95/29)

“...benim bu fikirlere bağlanışım...”(98/3)

2.4. İsim-Fiil Grubunun Edat Gruplarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması

“...yukarıya çıkanlardan birine çarpmamak için...”(5/2)

“...içindeki acelenin ayaklarına daha fazla sirayet etmemesi için...”(7/36)

“...mektebe gitmek için...”(18/17)

“...gömleğinin artık iğne tutmayan yırtıklarını kapamak için...”(49/19)

“...gözkapaklarını kaldırması için...”(71/21)

“...içine dolan teessürün yüzündeki akislerini karıştırmak ve dağıtmak için...”(71/27)

“...hep aynı işaretleri gizlemek için...”(71/28)

“...daha fazla ısınmak için...”(87/32)

“...bardağı tutabilmek için...”(90/28)

“...kapıyı çalmak üzere...”(93/30)

“...sokağa çıkmak üzere...”(93/31)

“...bu menfaat susuzluklarını görmek için...”(120/15)

“...şark milletlerinin kurtuluşu için...”(121/17)

“...hademelerin koğuşunda yatırması için...”(300/6)

“...yüzünü göstermemek için...”(301/15)

“...Vedia'ya hissettirmemek için...”(306/20)

“...onu aramak kadar...”(326/31)

2.5. İsim-Fiil Grubunun Bağlama Grubunun Unsuru Olarak Kullanılması

“...ceketini çıkarmağa ve gömleğini giymeğe...”(87/31)

“...dünyanın yarısına hakim olmak ve şarkı dolduran sekiz yüz milyon işçiyi esaret altına almak...”(120/1)

“...münakaşadan korkmak ve nefret etmek...” (222/3)

“...ağzını açmağa ve dilini çıkarmağa...” (362/13)

3. Cümledeki Görevi Yönünden İsim-Fiil Grubu

3.1. İsim-Fiil Grubunun Cümlede Özne Olarak Kullanılması

“*Hastalık bahanesiyle izin gününü uzatmak olmaz.*” (16/27)

“*Bu bir ay içinde bir yere kapılanmak şart.*” (49/17)

“*Eskilerinden bin kat beter günlere girmek mümkün.*” (54/15)

“*Müdüre hakikati söylemek doğru olur muydu?*” (211/35)

3.2. İsim-Fiil Grubunun Cümlede Belirtili Nesne Olarak Kullanılması

“*Orhan tekrar ayrılmayı düşündü.*” (153/35)

“*Sonraları onun beni böyle kucaklamasını çok istedim, çok aradım.*” (158/25)

3.3. İsim-Fiil Grubunun Cümlede Zarf Olarak Kullanılması

“*Allahüale, naneşekeri istemeğe geliyorsun.*” (55/25)

“*Vedia gene başını, omuzlarını ve kollarını silkeleyen hafif bir çırpınıyla Orhan'a yaklaştı.*” (161/15)

VI. Ünlem Grubu

“*Haydi yallah!*” (54/16)

“*Yarabbi!*” (334/8)

VII. Birleşik İsim Grubu

“*...Mümtaz Adil...*” (17/32)

“*...Orhan Şakir...*” (27/1)

“*...Muid İhsan...*” (43/25)

“*...Ali Haydar...*” (167/34)

1. Cümledeki Görevi Yönünden Birleşik İsimler

1.1. Birleşik İsim Grubunun Cümlede Özne Olarak Kullanılması

“Orhan Şakir, Vedia'yı mütarekenin ikinci senesinde, bir kış günü tanıdı.” (27/1)

VIII. Edat Grubu

1. Yapıları Bakımından Edat Grupları

1.1. “Beraber” ile Kurulan Edat grubu

“...benimle beraber...” (7/34)

“...hastabakıcıyla beraber...” (9/15)

“...bir takım uğultularla beraber...” (20/15)

“...zihnini kaplayan bu zanla beraber...” (22/24)

“...bir septisemiden şüphe ettirmekle beraber...” (23/16)

“...çocukla beraber...” (29/6)

“...Necati'yle beraber...” (210/16)

“...Orhan'la beraber...” (210/21)

“...Vedia tarafından reddedilmiş olmanın kinini de yediği yemeğin lokmalarından biriyle beraber...” (222/31)

“...benimle beraber...” (225/13)

“...Necati'nin bir kağıdıyla beraber...” (278/31)

“...sizinle beraber...” (321/18)

“...yengemle beraber...” (335/7)

“...seninle beraber...” (355/11)

1.2. “İle” ile Kurulan Edat Grubu

“...büyük bir hayretle...” (6/27)

“...tok bir sesle...” (9/22)

“...bir sesle...” (11/4)

“...öfkeli bir gülüşle...” (36/13)

“...bin nazla...” (45/17)

“...yasemin çubuklarla...” (56/5)

“...iki avucu ile...” (57/17)

“...galip bir ihtimalle...” (75/13)

“...bütün şairlerle...” (77/17)

“...yedi lira ile...” (79/13)

“...sert adımlarla...” (80/6)

“...kuru ve donuk bir sesle...” (84/9)

“...cesaretsiz bir gururla...” (96/12)

“...yorgun gözleriyle...” (150/34)

“...son haliyle...” (177/31)

“...bir gülüşle...” (223/8)

“...yorgun bir sesle...” (228/22)

“...gözlerinin hayretiyle...” (246/4)

“...göz ucuyla...”(255/7)

“...gözlerinin rengiyle...”(263/12)

“...teninin rengiyle...”(263/14)

“...müsamahamızın sevkiyle...”(287/12)

“...mevsim tazeliğiyle...”(313/12)

“...seyahat kitaplarıyla...”(316/2)

“...sesinin alçalışıyla...”(320/7)

“...deniz suyuyla...”(325/23)

“...baş parmağıyla...”(342/22)

“...vasiyet ciddiyetiyle...”(358/10)

“...altın parıltılarıyla...”(358/30)

“...gözlerinin dalışlarıyla...”(358/32)

“...nefesin dumanıyla...”(359/35)

“...Vedia'nın hayatıyla...”(360/15)

1.3. “İçin” ile Kurulan Edat Grubu

“...yukarıya çıkanlardan birine çarpmamak için...”(5/2)

“...içindeki acelenin ayaklarına daha fazla sirayet etmemesi için...”(7/36)

“...başından kanlar aktığı için...”(9/1)

“...mektebe gitmek için...”(18/17)

“...baş ağrıları dindiği için...” (18/25)

“...hava cereyanına maruz olduğu için...” (18/29)

“...penceresi olmadığı için...” (18/31)

“...gömleğinin artık iğne tutmayan yırtıklarını kapamak için...” (49/19)

“...gözkapaklarını kaldırması için...” (71/21)

“...içine dolan teessürün yüzündeki akislerini karıştırmak ve dağıtmak için...” (71/27)

“...hep aynı işaretleri gizlemek için...” (71/28)

“...veda etmek istediğı için...” (71/30)

“...daha fazla ısınmak için...” (87/32)

“...bardağı tutabilmek için...” (90/28)

“...bu menfaat susuzluklarını görmek için...” (120/15)

“...şark milletlerinin kurtuluşu için...” (121/17)

“...öksüz olduğı için...” (178/18)

“...bir an için...” (193/10)

“...zincirinin kopmaması için...” (223/26)

“...hademelerin koğuşunda yatırması için...” (300/6)

“...yüzünü göstermemek için...” (301/15)

“...Vedia'ya hissettirmemek için...” (306/20)

“...karanlık olduğı için...” (311/10)

“...benim hatırım için...” (322/5)

1.4. “Gibi” ile Kurulan Edat Grubu

“...her zamanki gibi...” (9/22)

“...elleri diz kapaklarına iki limon sıkar gibi...” (11/1)

“...bayılmamak üzereymiş gibi...” (14/24)

“...hemen uykuya dalacakmış gibi...” (19/5)

“...soğuk bir muşamba gibi...” (29/11)

“...taşı kaptığı gibi...” (45/14)

“...bir tokat bekliyormuş gibi...” (46/28)

“...gürültü ve kâbus gibi...” (47/28)

“...yere hitap ediyormuş gibi...” (61/7)

“...onun gibi...” (61/32)

“...bir hastaya son nefesinde verilen sun'i hava gibi...” (63/17)

“...hallaç pamuğu gibi...” (68/16)

“...topal bir kâhya gibi...” (79/2)

“...Necati'nin söylediği gibi...” (136/20)

“...gülümser gibi...” (136/26)

“...boğulur gibi...” (137/29)

“...bir duvar gibi...” (147/32)

“...bir dalga gibi...” (173/37)

“...saat kapağı gibi...” (233/26)

“...ağır bir taş gibi...” (258/2)

“...sıcak bir duman gibi...” (313/4)

“...bir burgu gibi...” (341/15)

“...her mesele gibi...” (359/34)

“...bir fırtına gibi...” (360/5)

1.5. “Göre” ile Kurulan Edat Grubu

“...geniş omuzlarına göre...” (15/8)

“...rivayete göre...” (42/5)

“...bu mektepte kalmağı zerre kadar düşünmediğıme göre...” (67/6)

“...müdüre kadar çıktığınıza göre...” (72/23)

“...kendine göre...” (112/29)

“...kendime göre...” (114/19)

“...ona göre...” (143/4)

“...Vedia'yı oraya çağırın kendisi olduğuna göre...” (234/22)

“...kendi ihtiyacına göre...” (236/27)

“...bize göre...” (344/11)

1.6. “Kadar” ile Kurulan Edat Grubu

“...öğleye kadar...” (7/34)

“...hastanenin merdiveninde karşılaştıkları andan bahçeye çıkıncaya kadar...” (8/11)

“...Vedia'nın hastalığı kadar...” (11/33)

“...yüzünün hizasına kadar...” (46/29)

“...o kadar...” (48/20)

“...bir ay kadar...” (48/28)

“...Tahsin'in karyolasına kadar...” (51/30)

“...uzaktan görünmeyecek kadar...” (55/13)

“...gürültü kesilinceye kadar...” (71/19)

“...tramvaya gidinceye kadar...” (93/3)

“...bekleme yerine gidinceye kadar...” (93/8)

“...istediğin kadar...” (106/36)

“...deniz tarafına kadar...” (161/32)

“...takvim kadar...” (172/15)

“...otuz dörde kadar...” (173/3)

“...merdiven başına kadar...” (175/28)

“...sabaha kadar...” (177/19)

“...bahçe kapısına kadar...” (202/8)

“...bugün akşama kadar...” (211/28)

“...gözkapaklarının çırpınması duruncaya kadar...” (255/33)

“...cumartesiye kadar...” (281/8)

“...birkaç güne kadar...” (284/11)

“...bir saat kadar...” (300/10)

“...şimdiye kadar...” (326/17)

“...onu aramak kadar...” (326/31)

“...Elazığ'a kadar...” (329/5)

“...yarım saat kadar...” (332/1)

“...on beş gün kadar...” (340/36)

“...on dakika kadar...” (355/29)

“...merdivenin orta sahanlığına kadar...” (362/22)

1.7. “Sonra” ile Kurulan Edat Grubu

“...sessiz bir selamlaşmadan sonra...” (18/13)

“...bir kere daha hatırlattıktan sonra...” (46/7)

“...yıkandıktan sonra...” (47/14)

“...iki üç nefes çektikten sonra...” (48/10)

“...o günden sonra...” (48/33)

“...Orhan'ın yüzüne baktıktan sonra...” (55/24)

“...yaklaştıktan sonra...” (57/32)

“...dirseklerini dizlerine koyduktan sonra...” (61/6)

“...Kanuni'den sonra...” (63/18)

“...biraz düşündükten sonra...” (70/6)

“...sizden sonra...” (72/14)

“...Orhan'ın elini sıktıktan sonra...” (110/2)

“...iki tarafa da bir göz attıktan sonra...” (172/3)

“...sen gittikten sonra...” (211/3)

“...mektubu okuduktan sonra...” (280/9)

“...öğleden sonra...” (286/14)

“...bunu söyledikten sonra...” (321/20)

“...piyano yerleştikten sonra...” (346/1)

1.8. “Doğru” ile Kurulan Edat Grubu

“...sola doğru...” (5/2)

“...dipsiz bir boşluğa doğru...” (5/11)

“...öne doğru...” (11/1)

“...sertabibe doğru...” (14/3)

“...masaya doğru...” (14/23)

“...merdiven altına doğru...” (46/8)

“...arkaya doğru...” (46/35)

“...mushuklardan birine doğru...” (47/3)

“...pencereye doğru...” (53/3)

“...geriye doğru...” (53/4)

“...yukarı doğru...” (55/8)

“...masasına doğru...” (55/19)

“...ona doğru...” (57/32)

“...duvara doğru...” (57/34)

“...bir yana doğru...” (59/25)

“...aşağıya doğru...” (61/4)

“...denize doğru...” (75/10)

“...o tarafa doğru...” (175/19)

“...kapıya doğru...” (175/22)

“...iskeleye doğru...” (281/9)

“...askerî mektep tarafına doğru...” (319/35)

“...yalıya doğru...” (322/9)

“...Orhan'a doğru...” (331/1)

“...bir yerlere doğru...” (335/24)

“...merdivene doğru...” (362/18)

1.9. “Berî” ile Kurulan Edat Grubu

“...hastaneden çıktığı andan berî...” (13/11)

“...düindenberî...” (19/15)

“...üç buçuk seneden berî...” (19/16)

“...sabahtanberî...” (55/3)

“...be mektep tesis edildiği gündenberî...” (58/10)

“...öğledenberî...” (75/9)

“...küçüktenberî...” (177/17)

“...aylardanberi...” (278/35)

“...mektepten ayrıldığı andanberi...” (281/15)

“...yengesinin mektubunu okuduğu andanberi...” (282/31)

“...ne zamandanberi...” (286/35)

“...on gündenberi...” (329/10)

“...üç senedenberi...” (332/10)

1.10. “Başka” ile Kurulan Edat Grubu

“...ondan başka...” (9/14)

“...göstermek istemediği endişelerini ona açmaktan başka...” (23/5)

“...bu hissimizin mevzuunu değiştirmekten ve onların eziyetlerine nefsimizin vekâletini peşkeş çekmekten başka...” (54/4)

“...derslerinden başka...” (59/15)

“...müdürden başka...” (71/24)

“...Necati'den de başka...” (108/13)

“...yaşanan facianın dehşetini daha çok hissettiren yalan merhemlerinden başka...” (233/18)

“...yaranın üstüne sürülürken parmağın ilave edeceği acıdan başka...” (233/20)

“...Necati'den başka...” (281/10)

1.11. “Rağmen” ile Kurulan Edat Grubu

“...hususî vaziyetler karşısındaki tereddütlerine rağmen...” (93/24)

“...matemine rağmen...” (282/33)

“...her türlü felâkete rağmen...” (301/27)

“...arzularına rağmen...” (302/15)

“...müphem neticesine rağmen...” (319/34)

1.12. “Diye” ile Kurulan Edat Grubu

“...saatine iki mecdiyeye ders vereceğiz diye...” (62/7)

“...Cemil sebep oldu diye.” (137/5)

1.13. “Evvel” ile Kurulan Edat Grubu

“...kadının evrakından evvel...” (14/32)

“...yemekten evvel...” (46/5)

“...mektebe gitmeden evvel...” (92/21)

1.14. “Üzere” ile Kurulan Edat Grubu

“...bayılmamak üzere...” (14/24)

“...kapıyı çalmak üzere...” (93/30)

“...sokağa çıkmak üzere...” (93/31)

“...bir mirasa konmak üzere...” (284/2)

1.15. “Karşı” ile Kurulan Edat Grubu

“...bu felakete karşı...” (13/17)

“...herhangi bir felaket ihtimaline karşı...” (13/23)

“...refahlı bir sınıfa karşı...” (45/35)

“...Orhan'a karşı...” (48/27)

“...rakibinin seviyesine karşı...” (49/1)

“...bu hislere karşı...” (98/32)

“...sakladığı fikirlerine karşı...” (127/25)

“...bana karşı...” (210/36)

“...bu kıza karşı...” (259/28)

“...ona karşı...” (286/19)

“...sabaha karşı...” (362/21)

2. Edat Grubunun Kelime Grupları İçindeki Durumu

2.1. Edat Grubunun Sıfat Tamlamasında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması

“...sola doğru bir adım...” (5/2)

“...ondan başka kimse...” (9/14)

“...masaya doğru bir adım...” (14/23)

“...onun gibi lâf...” (61/32)

“...müdürden başka hiç kimse...” (71/24)

“...saat kapağı gibi sisli bir parıltı...” (233/26)

3. Cümledeki Görevi Yönünden Edat Grubu

3.1. Edat Grubunun Cümlede Zarf Olarak Kullanılması

“Yukarıya çıkanlardan birine çarpmamak için sola doğru bir adım attı ve omuzunu duvara dayadı.” (5/2)

“Gözleri biraz daha iyi görmeğe başladığı için artık bu sofrada oturmak istemiyordu.” (6/13)

“Öğleye kadar resmi hastanelerde çalışıyor.” (7/34)

“Hastaneden çıktığı andan beri bu kelimeyi üçüncü defa telaffuz ediyordu.”
(13/11)

“Onun için doktoru görmek istiyorum.” (14/9)

“Orhan dündenberi sık sık o günü ve onu tanıdığı ilk anı düşünüyordu.” (19/15)

“O günden sonra müdürün de Orhan'a karşı rengi değişmişti.” (48/33)

“Şimdi kadroları hallaç pamuğu gibi atıyoruz.” (68/16)

“Biraz düşündükten sonra bağırdı.” (70/6)

“Zabitin göğsü bir dalga gibi inip kalkıyordu.” (173/37)

“Sen gittikten sonra iptidai kısmı çorbaya döndü be...” (211/3)

“Bugün akşama kadar mektepte kalabilirim.” (211/28)

“Bu ölüm ağır bir taş gibi ayağıma bağlandı ve beni korkunç bir derinliğe doğru çekiyor.” (258/2)

“Hiç olmazsa öğleden sonra tekrar köye dönmek istiyorum.” (286/14)

“Büyük sevinçlere benzer bir his, Orhan'ın başından omuzlarına ve kollarına doğru sıcak bir duman gibi yürümüştü.” (313/4)

“On gündenberi kendimde değilim.” (329/10)

3.2. Edat Grubunun Cümlede Yüklemler Olarak Kullanılması

“Gülhane Hattı Hümayunu, bir hastaya son nefesinde verilen sun'i hava gibiydi.”
(63/17)

“Odanın içindeki hafif aydınlık donmuş ve katılaşmış gibiydi.” (87/28)

“Sar'ası var gibiydi; bir bağırması eksikti; içim anlaşılmas hislerle doldu; bu kıza mâna veremiyorum, onun karşısında kendime de mâna veremiyorum.” (285/15)

“Yengemle beraberdik.” (335/7)

IX. Unvan Grubu

“...Orhan Bey...” (14/5)

“...Samiye Hanım...” (20/22)

“...Sabri Efendi...” (40/11)

“...Celâl Bey...” (43/5)

“...Halim Bey...” (44/10)

“...İhsan Efendi...” (57/37)

“...Fazıl Bey...” (59/3)

“...Hüsnü Bey...” (61/5)

“...Selahaddin Bey...” (65/34)

“...Sâti Bey...” (76/20)

“...İsmail Efendi...” (90/23)

“...Rasih Bey...” (100/13)

“...Tahsin Bey...” (141/11)

“...Tayfur Efendi...” (141/12)

“...Faik Efendi...” (141/26)

“...Bahri Bey...” (162/10)

“...Rüştü Bey...” (162/10)

“...Safiye Hanım...” (162/10)

“...*Seniye Hanım*...” (162/10)

“...*Ali Haydar Bey*...” (162/11)

“...*Besime Hanım*...” (169/26)

“...*Vedia Hanım?*” (177/13)

“...*Ramiz Bey*...” (179/8)

“...*Necati Beyefendi*...” (264/1)

“...*Nafiz Bey*...” (328/1)

1. Unvan Grubunun Kelime Grupları İçindeki Durumu

1.1. Unvan Grubunun Sıfat Tamlamalarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması

“...*ikinci muavin Sabri Efendi*...” (40/11)

“...*içeri giren tarih muallimi Fazıl Bey*...” (59/3)

“...*o Samiye Hanım*...” (297/7)

“...*senin bildiğin Samiye Hanım*...” (297/11)

“...*akrabalarından bir Haydar Bey*...” (299/4)

“...*bir Bahri Bey*...” (299/5)

1.2. Unvan Grubunun Edat Gruplarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması

“...*Hüsnü Beye doğru*...” (61/20)

“...*Bahri Beyle*...” (299/10)

“...*Rüştü Beyle*...” (299/10)

1.3. Unvan Grubunun Belirtili İsim Tamlamalarında Tamlayan Unsur Olarak Kullanılması

“...*Samiye Hanımın bir an simsiyah ve bir an bembeyaz görünen büyümiş gözleri...*” (20/22)

“...*Halim Beylerin yalısı...*” (44/10)

“...*Fazıl Beyin milli harekâta verdiği...*” (59/18)

“...*Sâti Beyin yüzü...*” (76/20)

“...*Tayfur Efendinin hakkı...*” (141/12)

“...*Vedia Hanımın annesi...*” (178/17)

“...*Halim Beyin kardeşi...*” (179/10)

2. Cümledeki Görevi Yönünden Unvan Grubu

2.1. Unvan Grubunun Cümlede Yüklemler Olarak Kullanılması

“*Asıl kabahat Halim Beyde idi.*” (165/32)

2.2. Unvan Grubunun Cümlede Özne Olarak Kullanılması

“*Hüsnü Bey gözlerini yerden ayırmıyordu.*” (61/15)

“*Tahsin Bey bizzat merkezleri dolaşarak bizi haşlıyor.*” (141/11)

“*Ali Haydar Bey bu daveti işittiğini belli eden hiçbir hareket yapmadan Besime Hanıma cevap verdi.*” (169/25)

“*Selahaddin Bey nargile içiyordu.*” (210/17)

“*Nafiz Bey, mühendis mi imiş?*” (328/1)

2.3. Unvan Grubunun Cümlede Nesne Olarak Kullanılması

“*Orhan, Fazıl Beyi bir kenara çekti ve kulağına taş hadisesini kısaca anlatmak istedi.*” (59/31)

“Arkasını yarım dönen uzun boylu genç başıyla **Samiye Hanımı** tasdik etmişti.”
(169/3)

2.4. Unvan Grubunun Cümlede Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması
“**Rasih Bey**e söyledim.” (100/13)

“Ali Haydar Bey bu daveti işittiğini belli eden hiçbir hareket yapmadan **Besime Hanıma** cevap verdi.” (169/26)

X. Birleşik Fiil Grubu

1. Yapıları Bakımından Birleşik Fiiller

1.1. Bir İsimle Yardımcı Fiilden Oluşan Birleşik Fiiller

1.1.1. Yardımcı Fiili “et-” Olan Birleşik Fiiller

“...izah et...” (6/35)

“...siper et...” (7/1)

“...sirayet et...” (7/36)

“...delâlet et...” (8/7)

“...naklet...” (9/12)

“...tanzim et...” (9/23)

“...ihmal et...” (9/32)

“...mübalağa et...” (10/10)

“...zannet...” (11/3)

“...muhafaza et...” (11/26)

“...tasarruf et...” (12/22)

“...iştirak et...” (12/32)

“...telaffuz et...” (13/12)

“...teşrif et...” (16/25)

“...tekerrür et...” (16/31)

“...meylet...” (22/1)

“...reddet...” (46/36)

“...tayin et...” (56/13)

“...tebliğ et...” (57/26)

“...rivayet et...” (59/11)

“...intikal et...” (60/6)

“...müdafaa et...” (60/13)

“...teksif et...” (60/19)

“...tekâüd et...” (61/2)

“...bahşet...” (61/26)

“...tetkik et...” (61/37)

“...inkâr et...” (63/16)

“...şikâyet et...” (63/37)

“...irad et...” (64/7)

“...münakaşa et...” (65/6)

“...itham et...” (65/18)

“...telakki et...” (66/3)

“...iltihak et...” (66/14)

“...izafe et...” (67/1)

“...mülâhaza et...” (67/8)

“...temsil et...” (67/18)

“...ihtar et...” (67/20)

“...teessüs et...” (69/3)

“...vekâlet et...” (69/7)

“...vakfet...” (69/12)

“...sevket...” (78/35)

“...tehir et...” (79/6)

“...ittihaz et...” (80/7)

“...tahayyül et...” (84/6)

“...tasarruf et...” (84/18)

“...hak et...” (86/6)

“...hayret et...” (87/9)

“...teşebbüs et...” (88/29)

“...hükmet...” (89/31)

“...idrak et...” (91/10)

“...aklet...” (157/36)

“...zuhur et...” (159/10)

“...tefsir et...” (159/26)

“...celbet...” (159/32)

“...telkin et...” (161/3)

“...takdim et...” (161/19)

“...tasdik et...” (220/20)

“...akset...” (222/20)

“...tasavvur et...” (226/1)

“...ihtar et...” (294/8)

“...emret...” (295/9)

“...itiraf et...” (296/9)

“...hallet...” (300/14)

“...temessül et...” (301/22)

“...müsaade et...” (302/21)

“...ima et...” (302/21)

“...tatbik et...” (303/4)

“...tadil et...” (304/37)

“...atfet...” (305/11)

“...tehdit et...” (307/17)

“...keşfet...” (308/3)

“...ifşa et...” (308/36)

“...menet...” (332/22)

“...mahrum et...” (337/20)

“...istirahat et...” (350/6)

“...telaş et...” (350/24)

“...mukavemet et...” (352/37)

“...seyret...” (355/31)

1.1.2. Yardımcı Fiili “ol-” Olan Birleşik Fiiller

“...razı ol...” (9/16)

“...teslim ol...” (10/14)

“...fena ol...” (10/29)

“...mâni ol...” (10/32)

“...sahip ol...” (13/1)

“...mağlup ol...” (13/8)

“...muvaffak ol...” (13/25)

“...kaybol...” (19/30)

“...farkında ol...” (64/35)

“...meşgul ol...” (65/20)

“...bahsol...” (65/35)

“...haklı ol...” (68/12)

“...kahrol...” (69/22)

“...peyda ol...” (78/19)

“...mecbur ol...” (79/35)

“...mümkün ol...” (82/22)

“...rahatsız ol...” (83/14)

“...sebepl ol...” (85/17)

“...muktedir ol...” (91/31)

“...memnun ol...” (161/8)

“...tabii ol...” (223/11)

“...pişman ol...” (297/6)

“...hallol...” (297/25)

“...emin ol...” (305/18)

“...zaptol...” (306/6)

“...helal ol...” (337/25)

“...şahit ol...” (353/10)

“...bedbaht ol...” (356/33)

“...muhtaç ol...” (362/1)

1.1.3. Yardımcı Fiili “bulun-” Olan Birleşik Fiiller

“...pazara çıkarmış bulun...” (86/5)

1.1.4. “Sıfat Fiil + ol- Yardımcı Fiili” Biçiminde Oluşturulan Birleşik Fiiller

“...sevmiş ol...” (78/5)

“...dökülmüş ol...” (82/24)

“...çökecek ol...” (89/25)

“...kurtulmuş ol...” (93/24)

“...duyulmamış ol...” (175/32)

“...daldığı ol...” (220/11)

“...duymamış ol...” (222/13)

“...bağlamış ol...” (300/10)

“...duymuş ol...” (359/28)

1.2. Tasvir Fiil Yapısındaki Birleşik Fiiller

1.2.1. Yardımcı Fiili “Başla-” Olan Birleşik Fiiller

“...görmeğe başla...” (6/14)

“...gevşemeğe başla...” (6/23)

“...sahip olmaya başla...” (13/1)

“...oynamağa başla...” (22/21)

“...hıçkırmağa başla...” (47/7)

“...yürümeğe başla...” (47/24)

“...sarsmaya başla...” (53/26)

“...harcamaya başla...” (79/16)

“...titremeğe başla...” (83/5)

“...sallanmağa başla...” (84/13)

“...belirmeğe başla...” (86/20)

“...donmaya başla...” (88/24)

“...kaybetmeğe başla...” (89/19)

“...parlamağa başla...” (91/31)

“...dinlemeğe başla...” (224/33)

“...ağlamağa başla...” (300/3)

“...dolaşmağa başla...” (304/37)

“...okumağa başla...” (332/28)

“...sevmeğe başla...” (344/22)

“...sıkmağa başla...” (351/10)

“...hissettirmeğe başla...” (360/16)

“...bırakmağa başla...” (363/5)

1.2.2. Yardımcı Fiili “iste-” Olan Birleşik Fiiller

“...yaşamak iste...” (12/4)

“...hazırlanmak iste...” (13/25)

“...kapatmak iste...” (22/27)

“...bekletmek iste...” (23/27)

“...örtbas etmek iste...” (56/16)

“...söylemek iste...” (57/20)

“...görmek iste...” (57/21)

“...anlatmak iste...” (59/32)

“...kovmak iste...” (60/22)

“...bertaraf etmek iste...” (64/2)

“...ayırmak iste...” (64/37)

“...defetmek iste...” (79/31)

“...kısmak iste...” (81/5)

“...doğrulamak iste...” (81/26)

“...kıvıldamak iste...” (82/32)

“...olmasını iste...” (159/8)

“...oyalanmak iste...” (160/3)

“...kurtulmak iste...” (160/3)

“...görüŖmek iste...” (175/9)

“...değıştirmek iste...” (222/22)

“...kurtarmak iste...” (225/36)

“...çalışmak iste...” (295/3)

“...almak iste...” (297/3)

“...götürmek iste...” (299/21)

“...bulunmak iste...” (355/11)

1.2.3. Yardımcı Fiili “çalış-” Olan Birleşik Fiiller

“...hatırlamağa çalış...” (7/8)

“...kurmaya çalış...” (8/2)

“...örtünmeğe çalış...” (82/5)

“...uyumağa çalış...” (82/32)

“...biriktirmeğe çalış...” (84/17)

“...kaldırmağa çalış...” (89/10)

“...düşürmeğe çalış...” (159/19)

“...gülümsemeğe çalış...” (223/11)

“...saklamağa çalış...” (300/17)

“...hissettirmeğe çalış...” (300/28)

“...devam etmeğe çalış...” (361/17)

1.2.4. Yardımcı Fiili “bil-” Olan Olumlu Biçimdeki Birleşik Fiiller

“...dayanabil...” (6/31)

“...sorabil...” (6/33)

“...verebil...” (7/7)

“...kalabil...” (11/23)

“...alabil...” (12/33)

“...toplayabil...” (13/20)

“...yapabil...” (17/10)

“...görebil...” (18/20)

“...konuşabil...” (65/36)

“...gelebil...” (67/5)

“...söyleyebil...” (67/31)

“...uğrayabil...” (80/1)

“...örtebil...” (81/9)

“...sığdırabil...” (82/10)

“...gidebil...” (82/35)

“...kalkabil...” (85/8)

“...tutunabil...” (86/9)

“...kestirebil...” (86/10)

“...bulunabil...” (86/23)

“...getirebil...” (88/13)

“...dönebil...” (89/32)

“...çıkabil...” (90/5)

“...diyebil...” (90/15)

“...tutabil...” (90/28)

“...sevebil...” (157/14)

“...anlatabil...” (222/27)

“...dağıtabil...” (225/23)

“...kalabil...” (226/6)

“...bulabil...” (303/24)

“...atfedebil...” (305/11)

“...gidebil...” (306/12)

“...duyabil...” (306/13)

“...konuşabil...” (307/21)

“...verebil...” (334/23)

“...durabil...” (342/8)

“...çıkarabil...” (362/17)

1.2.5. Yardımcı Fiili “bil-” Olan Olumsuz Biçimdeki Birleşik Fiiller

“...göremiyordu.” (5/1)

“...yapamadı.” (5/5)

“...konuşamıyormuş.” (8/36)

“...yürüyememiş.” (8/36)

“...anlatamam.” (9/7)

“...uyuyamıyor...” (11/36)

“...bulamadın...” (14/34)

“...konamaz...” (18/9)

“...gösteremezsiniz...” (60/13)

“...anlayamıyorum...” (60/22)

“...sıkamayız...” (63/20)

“...anlaşamadık.” (65/24)

“...çekemiyorlar...” (69/28)

“...bilemiyorum...” (79/10)

“...bulamayacaktı.” (79/12)

“...kıınıldanamadı...” (81/6)

“...anlayamamıştı...” (81/7)

“...dayanamamıştır.” (85/25)

“...göremiyordu...” (88/15)

“...tamamlayamadı.” (88/29)

“...açamadı.” (89/12)

“...oynatamıyor...” (90/29)

“...çağırılmaz.” (143/31)

“...söyleyemiyordum.” (159/9)

“...yaşayamam.” (160/25)

“...göremedi.” (161/37)

“...dayanamıyor.” (222/18)

“...sevemiyorum...” (222/26)

“...duramadı.” (224/34)

“...evlenemezdim.” (326/18)

“...*konusamıyoruz.*” (334/34)

“...*kalamıyor.*” (334/34)

“...*inemiyorum.*” (334/36)

“...*diyemedim.*” (341/9)

“...*uyuyamam...*” (354/33)

“...*gidemem.*” (357/10)

“...*bilemez...*” (361/19)

1.2.6. Yardımcı Fiili “kal-” Olan Birleşik Fiiller

“...*uyuşup kal...*” (87/4)

“...*takılıp kal...*” (91/15)

“...*yıkılıp kal...*” (350/2)

1.2.7. Yardımcı Fiili “git-” Olan Birleşik Fiiller

“...*gelip git...*” (68/18)

“...*kaçıp git...*” (78/18)

“...*çıkıp git...*” (306/12)

1.2.8. Yardımcı Fiili “dur-” Olan Birleşik Fiiller

“...*dönüp dur...*” (52/3)

“...*edip dur...*” (54/6)

“...*gelip dur...*” (303/17)

1.2.9. Yardımcı Fiili “ver-” Olan Birleşik Fiiller

“...*salıver...*” (13/5)

“...*itiver...*” (295/25)

“...unutuver...” (342/7)

“...kalıver...” (350/2)

1.3. Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiiller

“...gözleri kararmak...” (5/1)

“...gözlerinin önüne gelmek...” (7/19)

“...hatırına getirmek...” (8/4)

“...zihin yormak...” (8/11)

“...farkına varmak...” (10/32)

“...kıyametler koparmak...” (11/27)

“...karşı koymak...” (12/26)

“...peşine düşmek...” (13/32)

“...kulak asmamak...” (16/28)

“...gözünün yaşına bakmamak...” (16/30)

“...yol kesmek...” (18/13)

“...gözünün önünden gitmemek...” (19/31)

“...ödü patlamak...” (43/30)

“...kazan kaynatmak...” (45/18)

“...göz gezdirmek...” (59/6)

“...göz atmak...” (59/26)

“...canını dişine takmak...” (63/7)

“...ehemmiyet vermek...” (65/29)

“...bir bardak suda fırtına çıkarmak...” (68/24)

“...saman altından su yürütmek...” (69/20)

“...aklından geçmek...” (69/29)

“...nişan almak...” (70/10)

“...peşine takılmak...” (78/32)

“...müsaade almak...” (78/36)

“...iş işten geçmek...” (79/4)

“...alkış kopmak...” (80/20)

“...lazım gelmek...” (82/13)

“...buz kesilmek...” (82/16)

“...ümitsizliğe düşmek...” (82/18)

“...meydana çıkmak...” (82/25)

“...mazur görmek...” (84/32)

“...telaşa düşmek...” (88/14)

“...bozguna uğramak...” (89/28)

“...kaşlarını çatmak...” (91/29)

“...gönül almak...” (157/6)

“...kan beynine sıçramak...” (206/16)

“...bahse girmek...” (221/20)

“...elinden gelmek...” (223/12)

“...göze girmek...” (295/4)

“...keyif çatmak...” (295/14)

“...kafası kızmak...” (295/15)

“...gözü kızmak...” (295/21)

“...aklına koymak...” (296/18)

“...ele geçirmek...” (296/21)

“...kendini tutamamak...” (296/37)

“...damarına basmak...” (297/5)

“...zıvanadan çıkmak...” (297/8)

“...ağzını bozmak...” (297/10)

“...selamı sabahı kesmek...” (297/30)

“...sözünden çıkmamak...” (297/31)

“...açığa vurmak...” (309/13)

“...kâfi gelmek...” (332/23)

“...küçük düşmek...” (334/29)

“...gözleri yaşarmak...” (337/27)

XI. Tekrar Grubu

1. Tekrar Çeşitleri

1.1. Unsurları Aynı Olan Tekrar Grupları

“...ağır ağır...” (6/29)

“...yavaş yavaş...” (8/16)

“...sık sık...” (12/4)

“...derin derin...” (12/34)

“...boğuk boğuk...” (20/35)

“...güzel güzel...” (25/3)

“...derece derece...” (28/29)

“...baka baka...” (34/2)

“...koşa koşa...” (34/17)

“...birer birer...” (41/5)

“...ayrı ayrı...” (42/1)

“...hıçkır hıçkır...” (52/8)

“...basa basa...” (52/27)

“...renk renk...” (56/2)

“...türlü türlü...” (56/6)

“...dolup dolup...” (58/31)

“...güle güle...” (72/11)

“...teker teker...” (77/33)

“...parça parça...” (77/35)

“...tekrar tekrar...” (77/35)

“...kolay kolay...” (80/3)

“...yer yer...” (82/25)

“...gizli gizli...” (97/30)

“...uzun uzun...” (104/11)

“...zaman zaman...” (104/31)

“...kuru kuru...” (107/10)

“...topu topu...” (119/35)

“...sürü sürü...” (123/21)

“...aça aça...” (139/11)

“...sallana sallana...” (139/11)

“...dobra dobra...” (178/15)

“...çatır çatır...” (186/17)

“...bar bar...” (188/16)

“...adım adım...” (197/4)

“...konuşa konuşa...” (197/7)

“...başka başka...” (199/18)

“...bölme bölme...” (205/18)

“...hüngür hüngür...” (209/37)

“...azar azar...” (217/5)

“...gıdım gıdım...” (226/15)

“...sakin sakin...” (264/31)

“...sarsıla sarsıla...” (280/12)

“...tane tane...” (292/36)

“...bol bol...” (298/17)

“...yapıp yapıp...” (304/22)

“...düşüne düşün...” (319/19)

“...rahat rahat...” (324/13)

“...vura vura...” (335/19)

1.2. Unsurları Yakın Anlamli Olan Tekrar Grupları

“...üst baş...” (15/6)

“...ufak tefek...” (16/22)

“...peşisıra...” (22/25)

“...okuyup üflemek...” (22/29)

“...çoluk çocuk...” (43/36)

“...öteki beriki...” (45/7)

“...açık saçık...” (165/34)

1.3. Unsurları Zıt Anlamli Olan Tekrar Grupları

“...gece gündüz...” (5/6)

“...er geç...” (17/24)

“...sabah akşam...” (39/22)

“...yaz kış...” (59/11)

“...aşağı yukarı...” (128/22)

“...büyük küçük...” (212/19)

“...alım satım...” (331/8)

1.4. İlaveli Tekrar Grupları

“...sapasağlam...” (8/9)

“...bembeyaz...” (8/27)

“...bomboş...” (11/23)

“...karmakarışık...” (13/14)

“...sapsarı...” (14/22)

“...büsbütün...” (14/30)

“...simsiyah...” (20/22)

“...paramparça...” (23/11)

“...dümdüz...” (24/20)

“...kıpkırmızı...” (27/19)

“...sipsivri...” (28/35)

“...dosdoğru...” (29/10)

“...dindik...” (50/29)

“...sımsıkı...” (52/17)

“...kapkaranlık...” (62/10)

“...dipdiri...” (78/3)

“...güpegündüz...” (118/2)

“...koskocaman...” (118/31)

“...tıpatıp...” (132/26)

“...dasdaracık...” (134/2)

“...bambaşka...” (145/37)

“...tertemiz...” (163/18)

“...mosmor...” (206/27)

“...hıncahınç...” (208/20)

“...kaskatı...” (254/3)

“...taptaze...” (257/5)

“...yapayalnız...” (263/36)

“...kupkuru...” (291/31)

“...upuzun...” (307/8)

“...kıskıvrak...” (335/28)

“...yepyeni...” (345/17)

2. Tekrar Grubunun Kelime Grupları İçindeki Durumu

2.1. Tekrar Grubunun Sıfat Tamlamalarında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması

“...karmakarışık his...” (13/14)

“...sapsarı bir kadın...” (14/22)

“...**ufak tefek** bir kız...” (16/22)

“...**beş on** kuruş...” (45/8)

“...**renk renk** nane ve limon şekeri...” (56/2)

“...**türlü türlü** küçük ev eşyası...” (56/6)

“...**koskocaman** ehram...” (118/31)

“...**sürü sürü** münevver...” (123/21)

“...**dasdaracık** bir idrak...” (134/2)

“...**başka başka** tesirler...” (199/18)

“...**kaskatı** bir şey...” (254/3)

“...**kupkuru**, zayıf bir adam...” (291/31)

“...**upuzun** bir kale...” (307/8)

“...**dasdaracık** bir pantolon...” (325/12)

3. Cümledeki Görevi Yönünden Tekrar Grupları

3.1. Tekrar Grubunun Cümlede Özne Olarak Kullanılması

“**Çoluğun çocuğun** da yok.” (43/36)

“**Öteki beriki** beş on kuruş verir, fakat kimse evine almaz.” (45/7)

3.2. Tekrar Grubunun Cümlede Zarf Olarak Kullanılması

“Orhan başını kaldırdı ve **ağır ağır** kapı tarafına çevirdi.” (6/29)

“Zihin **bomboş** kalabilir değil mi?” (11/23)

“Necati de böyle yaptı ve Orhan iki defa, **derin derin** nefes aldı.” (12/34)

“Orhan düindenberi **sık sık** o günü ve onu tanıdığı ilk anı düşünüyordu.” (19/15)

“**Güzel güzel** uyumuşsunuz.” (25/3)

“Çocuğun evinde bu söz her gün tekrarlanıyor ve belki her gün, **sabah akşam**, duvarlara, tavanlara vuruyor.” (39/22)

“Gözleri ona ilişenler **birer birer** terlerine oturmağa başladılar.” (41/5)

“İmam, muhtar, mahalleli, spor kulübü gençleri bana **ayrı ayrı** müracaat ettiler.” (42/1)

“Yumruklarını gözlerinin üstüne bastırarak, **hıçkır hıçkır** ağlıyordu.” (52/8)

“Şiş kapakları altında gözleri **kapkaranlık** olmuştu.” (62/10)

“Fakat her tecrübeden zaferle çıkan kuvvetli bünyesine itimadı **kolay kolay** sarsılmazdı.” (80/3)

“Bu münakaşaların o kadar acı bir tonu vardı ki annem odadan çıkarak -bu sesle bir facia sezen kadın hassasiyetiyle- sofada **gizli gizli** ağlarmış.” (97/30)

“Güya toprağın içindeki cevherler **zaman zaman** tükenirmiş, onların birikmesi ve çoğalması için toprağı biraz bekletmek ve dinlendirmek lazımmiş.” (104/31)

“**Ağır ağır** yürüdüler.” (134/34)

“Vedia'nın yüzü **kıpkırmızı** olmuştu.” (136/35)

“Kapının eşiğinde durdu ve arkasını onlara dönerek sokağa baktı, sonra bacaklarını **aça aç, sallana sallana** yürüdü ve kalabalığın içinde kayboldu.” (139/11)

“Fakat **uzun uzun** öpmeydi.” (159/4)

“Samiye ablam, ki çok sinirlidir, sözünü sakınmaz, hep **dobra dobra** konuşur.” (178/15)

“Bir kere hepsi, hangi meslekte olursa olsunlar, muhakkak, kendi memleketlerinin edebiyatını **adım adım** takip ederler.” (197/4)

“Birbirleriyle **konusa konuşa** birkaç hazır söz bellemişlerdir.” (197/7)

“Arkadaşlardan biri durdu, bize arkasını döndü ve **hüngür hüngür** ağladı.” (209/37)

“Ondan sonra oğlunla **bol bol** konuşursun.” (298/17)

“Böyle **düşüne düşün**e de insan bir şey yapamaz değil mi?” (319/19)

“**Rahat rahat** yüzüne bakmadım hiç.” (324/13)

“Çırpınıyor, çırpınıyor, vücudunun parmaklıklarına kendini **vura vura** yorgun düşüyor.” (335/19)

3.3. Tekrar Grubunun Cümlede Yüklem Olarak Kullanılması

“Yüzü **bembeyaz**.” (8/27)

“Elleri **kıpkırmızı**ydı.” (27/19)

XII. Bağlama Grubu

1. Bağlama Grubu Çeşitleri

1.1. “ile” Bağlacı ile Kurulan Gruplar

“...37 ile 40...” (23/16)

“...Halim Beyin karısıyla Mustafa...” (214/32)

1.2. “ve” Bağlacı ile Kurulan Gruplar

“...parlak ve hareketli...” (16/19)

“...hafif ve gevşek...” (19/27)

“...bulanık ve tortulu...” (24/4)

“...körpe ve narin...” (24/31)

“...sert ve keskin ses...” (29/16)

“...sıcak ve sevimli...” (32/18)

“...idare ve tedris...” (39/18)

“...tedris ve terbiye...” (39/25)

“...felsefe ve edebiyat...” (77/9)

“...müdafaa ve hesap...” (104/2)

“...Musul ve Basra...” (118/21)

“...Fırat ve Dicle...” (118/21)

“...hürmet ve muhabbet...” (167/8)

“...manzaralar ve insanlar...” (358/27)

1.3. “virgül” ile Kurulan Gruplar

“...Hindistan, Türkiye, İran, Mısır, Afganistan...” (120/36)

“...teni, saçları, kaşları, kirpikleri...” (157/21)

“...kırıksız, tertemiz, pembe...” (163/18)

“...Fransızca, İngilizce, Almanca...” (169/19)

“...annesi, babası...” (178/17)

“...kupkuru, zayıf...” (291/31)

“...şurası, burası...” (320/15)

1.4. “yahut” Bağlacı ile Kurulan Gruplar

“...bir tek vehim yahut bir tek hakikat...” (156/6)

“...menfaat yahut tam fizyolojik bir alâka...” (159/27)

1.5. “veya” Bağlacı ile Kurulan Gruplar

“...dışarıdan veya içeriden...” (47/28)

“...müdürden veya Celâl'den...” (55/4)

“...soğuk veya sıcak...” (187/31)

“...en insafsız yırtıcılık veya en derin şefkat...” (187/31)

“...bilerek veya bilmeyerek...” (221/34)

1.6. “ne...ne...” Bağlacı ile Kurulan Gruplar

“...ne gece ne de gündüz...” (24/3)

“...ne perdenin altındaki aralıkta ne de ortasındaki büyük yırtıkta...” (48/5)

1.7. “hem...hem...” Bağlacı ile Kurulan Gruplar

“...hem iyilik ve hem vahamet...” (25/28)

“...hem doğru hem de yanlış...” (160/32)

“...hem bir katliam hem de bir şenlik...” (209/26)

1.8. “ya...ya...” Bağlacı ile Kurulan Gruplar

“...ya dolu ya boş...” (272/6)

“...ya çok ya az...” (272/7)

2. Bağlama Grubunun Kelime Grupları İçindeki Durumu

2.1. Bağlama Grubunun Sıfat Tamlamalarında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması

“...**parlak ve hareketli bakış...**” (16/19)

“...**hafif ve gevşek duruş...**” (19/27)

“...**bulanık ve tortulu bir aydınlık...**” (24/4)

“...**dar ve uzun bir oda...**” (32/31)

“...**karanlık ve soğuk bir hava...**” (32/32)

“...**bol ve kısa etek...**” (33/25)

“...**eski ve çamurlu ayakkabı...**” (34/12)

“...**küçük ve ehemmiyetsiz çare...**” (47/12)

“...**ince ve bozuk bir ses...**” (52/18)

“...**gevşek ve lâubali poz...**” (69/3)

“...**serbest ve çevik bir kanat...**” (78/27)

“...**şiddetli ve sürekli bir alkış...**” (80/20)

“...**kalın ve siyah kaş...**” (103/27)

“...**sağlam ve zayıf cilt...**” (133/4)

“...**öfkeli ve yorgun göz...**” (150/33)

“...**dağınık ve ince bir ses...**” (153/6)

“...**dik ve dar yol...**” (225/26)

“...**uğursuz ve gizli bir hareket...**” (323/4)

“...**kalabalık ve renkli hayal...**” (358/22)

“...**çarpan ve durmayan kalp...**” (360/21)

2.2. Bağlama Grubunun Sıfat Tamlamalarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması

“...karmakarışık *his ve refleks*...” (13/14)

“...yeni *tesir ve hesap*...” (273/36)

“...derin *merhamet ve müsamaha*...” (287/12)

“...bütün *ruh ve vücut*...” (322/33)

2.3. Bağlama Grubunun Belirtili İsim Tamlamalarında Tamlayan Olarak Kullanılması

“...*hastabakıcıların ve hademelerin*...ayak sesleri...” (5/15)

“...*bölmelerin ve duvarların* dibi...” (19/1)

“...*elbiselerin ve çamaşırların* altı...” (29/10)

“...*başmuallimin ve çocukların*...dereceleri...” (42/30)

“...*müdürün ve muavinin*...bahanesi...” (59/37)

“...*işyanın ve gururun* bedeli...” (96/4)

“...*sesinin ve bakışlarının* parlayışları...” (98/25)

“...*İngiltere'nin ve Fransa'nın* galebesi...” (116/4)

“...*köylünün ve işçinin* kurtuluşu...” (121/33)

2.4. Bağlama Grubunun Belirtisiz İsim Tamlamalarında Tamlayan Olarak Kullanılması

“...*idare ve tedris* bünyesi...” (39/18)

“...*tedris ve terbiye* hayatı...” (39/25)

“...*ense ve boyun* adaleleri...” (47/31)

“...*nane ve limon şekeri*...” (56/3)

“...*memleket ve tarih vakası*...” (66/3)

“...*nefret ve isyan ihtiyacı*...” (98/6)

“...*kıdem ve mertebe ihtilafları*...” (113/23)

“...*Fransız ve İngiliz bankacıları* ...” (115/25)

“...*fesat ve kin tohumları*...” (118/26)

“...*sınıf ve terbiye farkı*...” (158/1)

“...*dram ve roman muharrirleri*...” (258/29)

“...*medeniyet ve mükemmeliyet ölçüsü*...” (311/33)

“...*şüphe ve kıskançlık davası*...” (360/3)

2.5. Bağlama Grubunun Belirtili İsim Tamlamalarında Tamlanan Olarak Kullanılması

“...*şeylerin nevileri ve şiddetleri*...” (17/17)

“...*denizin kokusu ve hürriyeti*...” (75/11)

“...*Necati'nin felsefesi ve edebiyatı*...” (77/9)

“...*menfaatlerinin müdafaası ve hesabı*...” (104/2)

“...*onların birikmesi ve çoğalması*...” (104/32)

“...*onların çoğaltılması ve dağıtılması*...” (106/11)

“...*milletlerinin sefaleti ve cehaleti*...” (119/32)

“...*başkalarının fikirleri ve tesellileri*...” (132/21)

“...Vedia'nın *başı ve omuzları*...” (136/19)

“...Vedia'nın *bakışları ve kımıldanışları*...” (154/35)

“...erkeğin *çalışması ve sevmesi*...” (219/19)

“...çocukların *şarkıları ve haykırışmaları*...” (267/10)

“...erkeğin *şerefi ve namusu*...” (272/27)

2.6. Bağlama Grubunun Belirtisiz İsim Tamlamalarında Tamlanan Olarak Kullanılması

“...sınıf *kini ve ihtilafı*...” (105/6)

“...kavga *hilesi ve harareti*...” (123/17)

“...baba *hasreti ve sevgisi*...” (280/14)

“...aile *şerefi ve namusu*...” (315/6)

2.7. Bağlama Grubunun Edat Gruplarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması

“...soğuktan *donmamak ve kızışmak için*...” (22/33)

“...utançlar ve azaplarla...” (46/37)

“...unutulmaz *anlarıyla ve sahneleriyle*...” (50/9)

“...karıştırmak ve dağıtmak *için*...” (71/27)

“...biraz *takdir ve biraz hayretle*...” (106/19)

“...attan ve eşekten *başka*...” (133/8)

3. Cümledeki Görevi Yönünden Bağlama Grupları

3.1. Bağlama Grubunun Cümlede Özne Olarak Kullanılması

“Orada sanki aynı zamanda *hem bir katliam hem de bir şenlik ve şehrayin vardı.*”

(209/26)

“Münakaşadan korkmak ve nefret etmek ayrı şeylerdir.” (222/3)

“Yalnız Bahri ve Ali Haydar susuyorlardı.” (222/8)

“Orhan, Bahri, Ali Haydar, Vedia gene beraberdiler; fakat bu sefer aralarına Rüştü de geldi.” (222/35)

“Vedia, Bahri ve Ali Haydar onlara yaklaştılar.” (223/35)

“Bahçede, vaktinden evvel gelen bir baharın ılık havasına kuvvetli bir toprak ve odun kokusu karışıyordu.” (225/17)

“Ahlakımız, faziletimiz işgal altında...” (226/29)

XIII. Sayı Grubu

“...kırk sekiz...” (7/29)

“...otuz beş...” (15/9)

“...yirmi beş...” (15/33)

“...otuz sekiz.” (24/11)

“...on beş...” (27/13)

“...kırk beş...” (43/11)

“...on bir...” (48/8)

“...on dört.” (49/14)

“...on beş...” (49/17)

“...yirmi yedi...” (52/20)

“...kırk üç...” (61/13)

“...seksen sekiz...” (67/16)

“...on beş...” (130/15)

“...yirmi sekiz...” (158/13)

“...otuz dört...” (173/3)

“...elli altı...” (173/4)

“...seksen üç...” (173/5)

“...kırk beş...” (261/33)

“...on beş...” (298/17)

1. Sayı Grubunun Kelime Grupları İçindeki Durumu

1.1. Sayı Grubunun İsim Tamlamalarında Tamlayan Olarak Kullanılması

“...yirmi yedinin üstü...” (52/20)

1.2. Sayı Grubunun Sıfat Tamlamalarında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması

“...kırk sekiz saat...” (7/29)

“...otuz beş yaş...” (15/9)

“...on beş kişilik...” (27/13)

“...kırk beş dakika...” (43/11)

“...on beş günlük...” (49/17)

“...kırk üç sene...” (61/13)

“...on beş yaş...” (62/35)

“...on beş gün...” (130/15)

“...yirmi sekiz yaş...” (158/13)

“...on beş dakika...” (275/11)

1.3. Sayı Grubunun Edat Gruplarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması

“...otuz dörde kadar...” (173/3)

2. Cümledeki Görevi Yönünden Sayı Grupları

2.1. Sayı Grubunun Cümlede Nesne Olarak Kullanılması

“On biri yirmi geçiyor.” (48/8)

XIV. Zarf Grubu

“...daha fazla...” (5/10)

“...daha iyi...” (6/14)

“...en iyi...” (8/28)

“...en küçük...” (10/27)

“...fazla uzun...” (11/12)

“...biraz daha...” (12/17)

“...en sıcak...” (14/24)

“...daha uzun...” (15/33)

“...en ameli ...” (17/20)

“...en karışık...” (17/20)

“...daha şiddetli...” (22/36)

“...en yakın...” (23/7)

“...daha kuytu...” (34/13)

“...*daha* *sakin*...” (35/31)

“...*daha* *başka*...” (37/5)

“...*pek* *az*...” (38/6)

“...*en* *hatırlı*...” (42/8)

“...*daha* *az*...” (43/13)

“...*en* *çok*...” (48/25)

“...*en* *derin*...” (53/21)

“...*pek* *nadir*...” (59/13)

“...*pek* *çabuk*...” (59/36)

“...*çok* *evvel*...” (63/18)

“...*fazla* *uçuk*...” (72/2)

“...*fazla* *buruşuk*...” (72/4)

“...*en* *arka*...” (72/35)

“...*en* *müsait*...” (82/11)

“...*daha* *fena*...” (95/16)

“...*çok* *iyi*...” (101/35)

“...*biraz* *daha*...” (103/21)

“...*daha* *çok*...” (106/7)

“...*biraz* *hayret*...” (106/19)

“...*daha* *açık*...” (107/5)

“...*en olgun...*” (116/7)

“...*en zengin...*” (132/23)

“...*daha rahat...*” (165/27)

“...*çok tuhaf...*” (177/18)

“...*en sevdiği...*” (177/21)

“...*biraz manasız...*” (184/7)

“...*çok hasta...*” (184/14)

“...*pek az...*” (184/26)

“...*en ufak...*” (184/36)

“...*daha küçük...*” (185/15)

“...*pek çok...*” (185/24)

“...*çok zeki...*” (186/1)

“...*pek çabuk...*” (186/14)

“...*çok canlı...*” (223/17)

“...*çok daha...*” (254/18)

“...*çok samimi...*” (302/36)

“...*çok basit...*” (303/3)

“...*daha büyük...*” (315/5)

“...*en büyük...*” (316/12)

“...*daha zayıf...*” (334/21)

“...çok adi...” (337/34)

“...en geniş...” (352/17)

“...en kalabalık...” (359/17)

“...en aydınlık...” (359/18)

“...en gürültülü...” (359/19)

1. Zarf Grubunun Kelime Grupları İçindeki Durumu

1.1. Zarf Grubunun Sıfat Tamlamalarında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması

“...en iyi dahiliyeci...” (8/28)

“...en sıcak günler...” (14/24)

“...en ameli meseleler ...” (17/20)

“...daha şiddetli bir sıkıntı...” (22/36)

“...daha kuytu bir yer...” (34/13)

“...daha sakın bir ses...” (35/31)

“...en hatırlı talebe...” (42/8)

“...en derin nefes...” (53/21)

“...en arka sıra...” (72/35)

“...en büyük duygu...” (74/8)

“...en büyük alaka...” (74/10)

“...en büyük sürpriz...” (81/22)

“...en müsait şekil...” (82/11)

“...**daha fena** bir sabah...” (95/16)

“...**en zengin** adam...” (132/23)

“...**en küçük** tesir...” (149/2)

“...**çok tuhaf** huy...” (177/18)

“...**en ufak** sarsıntı...” (184/36)

“...**daha küçük** bir kız...” (185/15)

“...**çok zeki** bir adam.” (186/1)

“...**en iyi** eser...” (188/12)

“...**daha iyi** bir iş...” (303/28)

“...**daha büyük** bir hazine...” (315/5)

“...**en büyük** tecessüs...” (316/12)

“...**en büyük** budalalık...” (340/13)

“...**en büyük** mesele...” (353/33)

“...**en kalabalık** cadde...” (359/17)

“...**en aydınlık** meydan...” (359/18)

“...**en gürültülü** yer...” (359/19)

1.2. Zarf Grubunun Belirtili İsim Tamlamalarında Tamlanan Unsur Olarak Kullanılması

“...vaziyetlerin **en hayırlısı**...” (12/33)

“...taburun **en arkası**...” (43/21)

1.3. Zarf Grubunun Bağlama Grubunun Unsuru Olması

“...**daha yüksek fakat daha sakin**...” (35/31)

“...**biraz takdir ve biraz hayretle**...” (106/19)

“...**daha açık ve etraflı**...” (107/5)

2. Cümledeki Görevi Yönünden Zarf Grubu

2.1. Zarf Grubunun Cümlede Zarf Olarak Kullanılması

“Teşekkür ederim, dedi, açık konuştuğunuz **daha iyi** oldu.” (71/12)

“**Daha iyi** çalışır.” (101/26)

“Onun için senin gelmen **çok iyi** oldu.” (101/35)

“**Daha çok** görüşürüz.” (106/7)

“Bize fikirlerini ve yapılacak işi **daha açık ve etraflı** izah et.” (107/5)

“İdare etseniz **daha iyi** olur.” (141/6)

“Ben bugünkü ziyaretimi **biraz manasız** buluyorum, dedi.” (184/7)

“Sizden ders alırken Cemil Türkçede **pek çabuk** ilerlemişti.” (186/14)

“Fakat içimde kaskatı bir şey var, dedi, bu çözüldüğü zaman kendimi **daha iyi** anlayacağım.” (254/4)

“O da bana yalnız Anadolu'yu anlatıyor, yengesinden **pek az** bahsediyor ve “işlerim” deyip geçiyor.” (333/16)

“Çünkü onun yanında kendimi **daha zayıf** hissedeceğim, istemiyorum.” (334/21)

2.2. Zarf Grubunun Cümlede Yüklem Olarak Kullanılması

“Bu adamı tıraş olmuş gördüğü **pek nadirdi**.” (59/13)

“Yüzü **çok hasta** idi.” (184/14)

“Çok zeki bir adam.” (186/1)

“Harbin başlangıcına kadar çok canlıydı, sanırım.” (223/17)

“Ölmek, ölümü düşünmekten çok daha kolaydır, değil mi?..” (254/18)

“Hem çok samimi değil mi?” (302/36)

“Ah bazı kere biz bu Mustafalardan ve İclâllerden ne kadar çok adiyiz!..” (337/34)

XV. Kısaltma Grupları

1. Tür Bakımından Kısaltma Grupları

1.1. İsnat Grubu

“...saçları dağınık...”(6/20)

“...yüzü bembeyaz.”(8/27)

“...yüzü sapsarı...”(14/22)

“...burnu yassı...”(15/8)

“...kafası ufacık...”(15/8)

“...gözleri içeri batık...”(15/9)

“...ağzı çok boyalı...”(16/20)

“...ucu sivri...”(33/30)

“...ağzı açık...”(103/25)

“...ağzı büyük...”(263/16)

“...peçesi açık...”(284/26)

“...yüzü çok boyalı...”(284/26)

1.2. Yönelme Grubu

“...tabağa benzer...”(5/23)

“...kırka yakın...”(9/16)

“...hüviyetine yabancı...”(9/25)

“...hastane hademelerine mahsus...”(13/28)

“...kıyafete benzer...”(13/28)

“...çocuklara has...”(43/13)

1.3. Bulunma Grubu

“...haftada beş...” (55/1)

“...haftada bir...”(212/4)

1.4. Çıkma Grubu

“...ondan iyi...”(69/7)

1.5. Vâsıta Grubu

“...çizgileriyle dolu...”(6/23)

“...boya lekeleriyle dolu...” (15/6)

“...imkânlarla dolu...”(17/16)

“...hayal inkisarılarıyla dolu...”(19/32)

“...çocuklarla dolu...”(248/7)

“...tecessüslerle dolu...”(259/36)

“...manalarla dolu...”(265/37)

“...kendimle en dolu...” (326/1)

“...resimlerle dolu.” (346/33)

1.6. Klişe Kısaltmalar

1.6.1. İkinci Unsuru Yönelme Hâli Eki Taşıyan Kısaltma Grupları

“...yan yana...” (5/10)

“...üstüste...” (12/37)

“...karşı karşıya...” (40/24)

“...kendi kendine...” (83/14)

“...körü körüne...” (96/27)

“...göz göze...” (136/18)

“...göğüs göğüse...” (138/11)

1.6.2. Birinci Unsuru Uzaklaşma Hâli İkinci Unsuru Yönelme Hâli Eki Taşıyan Kısaltma Grupları

“...birdenbire...” (7/11)

“...boydan boya...” (19/1)

“...doğrudan doğruya...” (36/21)

“...nereden nereye...” (44/23)

“...baştanbaşa...” (77/35)

2. Kısaltma Gruplarının Kelime Grupları İçindeki Durumu

2.1. İsnat Grubunun Sıfat Tamlamalarında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması

“...kafası ufacak, burnu yassı ve gözleri içeri batık...sarışın bir adam...” (15/8)

2.2. Yönelme Grubunun Sıfat Tamlamalarında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması

“...*kırka yakın ateş...*” (9/16)

“...*çocuklara has bir rikkat...*” (43/13)

2.3. Bulunma Grubunun Sıfat Tamlamalarında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması

“...*haftada bir gün...*” (210/33)

“...*haftada bir...ders...*” (212/4)

2.4. Vasıta Grubunun Sıfat Tamlamalarında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması

“...*türlü türlü küçük ev eşyasıyla dolu masa...*” (56/6)

“...*çocuklarla dolu koridor...*” (248/7)“

“...*tecessüslerle dolu bir tabiat...*” (259/36)

3. Cümledeki Görevi Yönünden Kısaltma Grupları

3.1. Bulunma Grubunun Cümlede Zarf Olarak Kullanılması

“*Cemil'e haftada bir Türkçe ders vereceğim.*” (212/4)

3.2. Vâsıta Grubunun Cümlede Zarf Olarak Kullanılması

“*Her sözü bana mânalarla dolu görünecek.*” (265/37)

3.3. Vâsıta Grubunun Cümlede Yüklemler Olarak Kullanılması

“*Sahi duvarlar, mecmualardan kesilmiş resimlerle dolu.*” (346/33)

III. SONUÇ

Dilin anlamlı en küçük birimi kelimedir. Kelimeler aynı zamanda iletişimin temelini oluşturur. Yaşamsal değişimler, dönemin özellikleri, gündelik ihtiyaçların farklılaşması, kültürel alışverişler gibi etkenlere bağlı olarak zamanla dili meydana getiren kelimelere yeni kelimeler eklenebilir. Bu açıdan, yeni kelimeler üretmek veya başka dilden kelime almak dilin canlılık işlevinin bir göstergesidir. Ancak bazı durumlarda anlatılmak istenen duygu ve düşünceleri açıklamada kelimeler tek başına yetersiz kalabilir. Bu durumda kelime gruplarına ihtiyaç duyulur. Kelime grupları en az iki kelimenin birleşiminden oluşur, ifadeyi zenginleştirir, anlatımı kolaylaştırır ve yepyeni anlamların oluşmasını sağlar.

Kelime grupları metnin türüne ve yazarın yazma konusundaki ustalığına göre farklılık gösterebilir. Böylelikle eserden esere, yazardan yazara kelime gruplarının kullanım sıklığı veya hangi kelime grubunun ne kadar kullanıldığı konusunda farklılıklar yaşanabilir. Çünkü hikâye, roman gibi metin türlerinde anlatım tarzı, cümle uzunlukları ve tasvirler kelime gruplarının daha fazla kullanılmasına imkân sağlayacaktır. Ancak kelime gruplarının, genel anlamda, tüm metin türlerinde oldukça fazla kullanıldığını da söylemek gerekmektedir.

Peyami Safa; kendine özgü anlatımı, derin psikolojik tahlilleri ve hacimli betimlemeleri sayesinde çok uzun cümleler kurmuştur. Bu nedenle kelime grupları bakımından oldukça zengin eserler ortaya koymayı başarmıştır.

Çalışmamızda toplam 15 kelime grubu incelenmiştir. Bu kelime grupları hakkında araştırmacıların görüşlerine yer verilmiş ve konuyla ilgili araştırmacılar tarafından ortaya atılan benzer ve farklı görüşlere değinilmiştir. Ardından kelime grupları yapıları bakımından tasnif edilmiş, kelime gruplarının başka kelime gruplarının yapılarına ne ölçüde katkıda bulundukları ve cümlede ne tür görevler üstlendikleri tespit edilmiştir.

Yapılan inceleme sonucunda bazı kelime gruplarının sık kullanıldığı saptanmıştır: isim tamlamaları, sıfat tamlamaları, isim-fiil grubu, sıfat-fiil grubu, birleşik fiil grubu, edat grubu ve bağlama grubu. Bunlar arasında isim ve sıfat

tamlamalarının çok sık kullanıldığı söylenebilir. Özellikle belirtili isim tamlamaları çalışmamızda fazlaca yer almıştır. Belirtili isim tamlamalarında tamlayan veya tamlanan unsurlar bir kelimededen oluşabildiği gibi tamlayan ya da tamlanan unsurun kelime grubu olduğu ve hatta hem tamlayan hem de tamlanan unsurun kelime gruplarından oluştuğu örneklere çalışmamızda yer verilmiştir. Ayrıca isim tamlamalarının diğer kelime gruplarının yapısına nasıl ve ne ölçüde katkıda bulunduğu incelenmiş ve şu sonuca ulaşılmıştır: İsim tamlaması; başka bir isim tamlamasında tamlayan ve tamlanan unsur (Ali'nin kol saati gibi), sıfat tamlamasında isim veya sıfat unsuru, edat gruplarında isim unsuru ve bağlama grubunun unsurları olarak kullanılabilmektedir.

Çalışmamızda sıfat tamlamalarının fazla kullanıldığı görülmektedir. Bu durum mevcut metinde niteleme ve betimlemelere sıkça yer verildiğini göstermektedir. Tamlayan veya tamlanan unsurların tek kelimedenden oluştuğu sıfat tamlamalarının yanı sıra tamlayan veya tamlanan unsurları birden fazla kelimedenden oluşan sıfat tamlamalarına da rastlanmıştır. Cümlelerin daha uzun ve daha etkili olmasını sağlamak amacıyla tamlayanı sıfat-fiil grubu olan sıfat tamlamalarının fazlaca kullanılması dikkatimizi çekmiştir. Ayrıca sıfat tamlamalarını cümlede öge olmaları bakımından değerlendirdiğimizde bu uzun ve iç içe yapıların tek bir ögenin içinde yer alması çalışmaya farklı bir zenginlik kazandırmıştır.

Sıfat-fiil grupları da mevcut eserde sıkça kullanılan kelime gruplarından biridir. Sıfat-fiiller yardımıyla uzun cümlelerin kurulduğu görülmektedir. Aşağıdaki örnekte kullanılan sıfat-fiil grupları bu durumu göstermektedir:

“Herhangi bir ziyarete gitmekle insanlığın mukadderatını değiştiren, medeniyetlere yeni bir vechе veren tekâmülün yüzünü başka bir tarafa çeviren işler üstünde çalışmanın haysiyetleri arasında ihmal edilmeyecek bir fark vardı.” (182/14)

Sıfat-fiil grubu genellikle sıfat tamlamalarında sıfat unsuru olarak kullanılmıştır. Sıfat-fiil grubunun belirtili isim tamlamalarında tamlayan ve tamlanan olarak, edat gruplarında isim unsuru olarak ve bağlama grubunun unsuru olarak kullanıldığı örnekler çalışmamızda yer almıştır.

Mevcut eserde isim-fiil gruplarına da sıkça rastlanmıştır. İsim-fiil grupları belirtili ve belirtisiz isim tamlamalarında tamlayan ve belirtili isim tamlamalarında tamlanan, edat gruplarında isim unsuru ve bağlama grubunun unsuru olarak kullanılmıştır.

*“Bu bir milyon adam **dünyanın yarısına hakim olmak ve şarkı dolduran sekiz yüz milyon işçiyi esaret altına almak** istiyor.”(120/1)*

Yukarıdaki örnek cümle; içerisinde isim tamlaması, sıfat tamlaması, isim-fiil grubu, sıfat-fiil grubu, bağlama grubu ve birleşik fiil grubunu barındıran büyük bir gruptur. Örnek cümle her ne kadar uzun ve iç içe bir yapı olarak kullanılmış olsa da koyu yazılan kısım tek bir ögeyi temsil etmektedir.

Çalışmamızda zarf-fiil gruplarının bağlama grubunun unsuru olarak ve edat gruplarında isim unsuru olarak kullanıldığı örneklerle rastlanmıştır. Ayrıca “-ArAk” ekli zarf-fiillerin diğer zarf-fiillere oranla fazla kullanıldığı göze çarpmaktadır.

Zarf grubunun eserde kullanımı oldukça fazladır. Bu sayede sıfat ve zarflara derecelendirme anlamı katılmış ve anlatım zenginleştirilmiştir.

İncelememizde ünlem grubu, birleşik isim grubu ve sayı grubu kullanımı diğer kelime gruplarına göre azdır. Eserin yazıldığı dönemin bir özelliği olarak unvan gruplarının kullanıldığı da görülmüştür.

Edat grupları metinde çok fazla kullanılmıştır. Edat grubu, sıfat tamlamalarında sıfat unsuru olarak kullanılmıştır.

Eserde birleşik fiil grubu sıkça kullanılmıştır. *Göz gezdirmek, zihin yormak, karşı koymak, canını dişine takmak, saman altından su yürütmek* gibi birçok deyim dile zenginlik katmıştır.

Çalışmamızda bağlama gruplarının; isim tamlamalarının, sıfat tamlamalarının, edat gruplarının, isim-fiil gruplarının, sıfat-fiil gruplarının ve zarf-fiil gruplarının yapısına katkıda bulunduğu görülmektedir.

Tekrar grupları, mevcut metinde fazlaca yer almış ve sıfat tamlamalarında sıfat unsuru olarak kullanılmıştır.

Kısaltma grupları eserde çok fazla kullanılmamıştır. İsnat, yönelme, bulunma, çıkma ve vasıta grupları dışındaki kısaltma grupları “klişe kısaltmalar” olarak adlandırılmıştır.

6. sınıf Türkçe dersi müfredatında oldukça geniş bir yere sahip olan isim tamlamaları, sıfat tamlamaları, zamir, edat ve bağlaçlar kelime grupları açısından oldukça önemlidir. Yapılan bu çalışma belirli ölçülerde sınırlandırılarak ortaokul seviyesindeki dar hacimli okuma kitaplarında uygulanabilir. Bu sayede mevcut çalışmanın öğrencilerin dil bilgisi öğrenimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Türkçenin zenginliklerinin keşfedilmesi ve kelime gruplarına dair farklı bakış açılarına ulaşılması bakımından kelime gruplarının derin yapılarının incelenmesi oldukça önem taşımaktadır. Bu düşünceyle inceleme bölümünde kelime gruplarının yapıları, diğer kelime gruplarının yapılarına ne ölçüde katkıda bulundukları ve cümlede hangi görevi üstlendiklerine dair örnekler bolca ve detaylı bir şekilde tasnif edilmiştir. Kelime gruplarının oluşumuna ve işlevlerine dair daha önce fark edilmemiş yapılar ortaya konmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla, yeni bir eser incelemesinin yeni bir yapı, yeni bir zenginlik ve diğer çalışmalardan farklı bir özellik ortaya koyacağı düşüncesiyle çalışma tamamlanmıştır.

KAYNAKÇA

- AKSAN, Doğan, “Her Yönüyle Dil”, Ankara, TDK Yay., 2015.
- AKSAN, Doğan, ÖZEL, Sevgi, ATABEY, Neşe ve KUTLUK, İbrahim, “Sözcük Türleri”, TDK Yayınları, Ankara, 1983, s.52.
- AKTAN, Bilâl, Türkiye Türkçesi Söz Dizimi, Gazi Kitabevi, Ankara, 2009, s.2.
- BANGUOĞLU, Tahsin, “Türkçenin Grameri”, Ankara, Türk Dil Kurumu, 2011, s.496-498.
- BAYDAR, Turgut, Türkiye Türkçesinde Kelime Grupları, Sonçağ Akademi Yayınları, Ankara, 2020, s.29.
- BAYDAR, Turgut, “Ahmet Hamdi Tanpınar’ın ‘Huzur’ İsimli Romanında Kelime Grupları”, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Yusuf Tepeli), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2001.
- BAYDAR, Turgut, “Reşat Nuri Güntekin’in ‘Çalıkuşu’ İsimli Romanında Kelime Grupları”, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Yusuf Tepeli), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Seminer Çalışması, 2000.
- BESEREK, Ahmet, “Türkçede Cümle Yapısı”, Milli Eğitim Bakanlığı Yay., İstanbul, 1991, s.28-31.
- BİLGEGİL, M. Kaya, “Türkçe Dilbilgisi”, Güzel İstanbul Matbaası, Ankara, 1963, s.115-163.
- DAYIOĞLU, Aylin, “İskender Pala’nın ‘Babil’de Ölüm İstanbul’da Aşk’ Adlı Romanındaki Kelime Grupları”, (Danışman: Doç. Dr. Bilal AKTAN), Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- DEMEN COŞKUN, Sakine, Ahmet Hamdi Tanpınar’ın ‘Huzur’ Romanında Söz Dizimi, (Danışman: Doç. Dr. Şahin Baranoğlu, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.

- DENY, Jean, “Türk Dili Grameri”, Tercüme: Ali Ulvi Elöve, İstanbul, 1941, s.709-712.
- DURAN, Fatih, “Ahmet Hamdi Tanpınar’ın ‘Abdullah Efendi’nin Rüyaları’ İsimli Eserinde Kelime Grupları”, (Danışman: Doç. Dr. Turgut Baydar), Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- EDİSKUN, Haydar, “Sesbilgisi-Biçimbilgisi-Cümlebilgisi” Türk Dil Bilgisi, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1992, s.114.
- EKER, Süer, “Çağdaş Türk Dili”, Ankara, 2015, s.353.
- ERGİN, Muharrem, “Türk Dil Bilgisi”, İstanbul, Bayrak Basım Yayım Tanıtım, 2013, s.374 -397.
- ERTANE BAYDAR, Arzu Sema ve BAYDAR Turgut, “Türkiye Türkçesinde Kelime Grupları”, A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı 16, 2001, Erzurum, s.42.
- GENCAN, Tahir Nejat, Dil Bilgisi, “Tek Ağaç”, Ankara, 2007, s.196.
- GÜNEŞ, Sezai, “Türk Dili Bilgisi”, Çağlayan Kitabevi, İzmir, 1996, s.329.
- HATİBOĞLU Vecihe, Türk Dilinde İkileme, TDK yay., Ankara, 1971, s.9.
- HATİBOĞLU, Vecihe, “Türkçenin Sözdizimi”, TDK Yayınları, Ankara 1972, s.2-51.
- HENGİRMEN, Mehmet, “Türkçe Dilbilgisi, Engin Yay., Ankara, 2005.
- KABAKLI, Ahmet, “Türk Edebiyatı, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul, 1978, s.156.
- KARAAĞAÇ, Günay, “Türkçenin Söz Dizimi”, İstanbul, Kesit Yayınları, 2017, s.159-218.
- KARAHAN, Leyla, “Türkçede Söz Dizimi”, Ankara, Akçağ Yayınları, 2014, s.39-41.

- KARAÖRS, Metin, “Cümle Bilgisinde İsimlendirme, Sınıflandırma ve Tahlil Metodlarının Birliği”, Türk Gramerlerinin Sorunları Toplantısı (22-23 Ekim 1993), Ankara, 1995, s.28-29.
- KERİMOĞLU, Caner, “Türkçe Dil Bilgisi Öğretiminde Söz Dizimi İle İlgili Kabuller Üzerine I [Kelime Grupları]”, Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, No:20, 2006, s.106-118.
- KHAN, Hamed, “Mustafa Kutlu’nun ‘Uzun Hikâye’ Adlı Eseri Üzerine Bir Söz Dizimi (Kelime Grupları) İncelemesi, (Danışman: Doç. Dr. Hatice Tören), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.
- KORKMAZ, Zeynep, “Gramer Terimleri Sözlüğü”, TDK Yay., Ankara, 1992, ilgili maddeler.
- KORKMAZ, Zeynep, “Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi”, TDK Yayınları, Ankara, 2014, s.285-288.
- KÜKEY, Mazhar, “Türkçenin Dil Bilgisi 2”, Samsun, Cem Ofset, 2005, s.5.
- NOAM Chomsky, “Söz dizimsel yapılar”, Mehmet Rifat, 20. Yüzyılda dilbilim ve göstergebilim kuramları (Temel Metinler 2) (Çev. Mehmet Rifat), Om, 2. Baskı, İstanbul, 2000, s.170.
- ÖZKAN, Abdurrahman, “Türkiye Türkçesinde Kısaltma Grupları”, İnsan Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 2004, s.6.
- ÖZKAN, Mustafa, “Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi”, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2009.
- ÖZKAN, Mustafa ve SEVİNÇLİ, Veysi, “Türkçenin Söz Dizimi”, Akademik Kitaplar, İstanbul, 2017.
- SAFA, Peyami, Biz İnsanlar, Ötüken Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1987.
- SÜZER, Hüseyin, “Ahmet Hamdi Tanpınar’ın ‘Saatleri Ayarlama Enstitüsü’ Romanının Söz Dizimi Bakımından İncelenmesi”, (Danışman: Doç. Dr. İlker Aydın) Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.

ŞİMŞEK, Rasim, “Örneklerle Türkçe Sözdizimi”, Trabzon, 1987, s.322-400.

TOPARLI, Recep, Türk Dili ve Kompozisyon, 2. Basım, Ankara, 2000.

TUNCER, Hüseyin, “Cumhuriyet Devri Türk Edebiyatı I”, Ders Kitapları, İstanbul, 2001, s.205.

ÜSTÜNOVA, Kerime, “Ad Tamlaması-İyelik Öbeği Ayrımı”, Türk Dili, 2005.

ÜSTÜNOVA, Kerime, “Türkiye Türkçesi Ad İşletimi (Biçim Bilgisi)”, Sentez Yayıncılık, Ankara, 2012, s.77.

İNTERNET KAYNAKLARI

https://www.turkedebyati.org/yazarlar/peyami_safa.html (04.12.2019).

<https://www.bilgiustam.com/peyami-safa-kimdir/> (04.12.2019).

